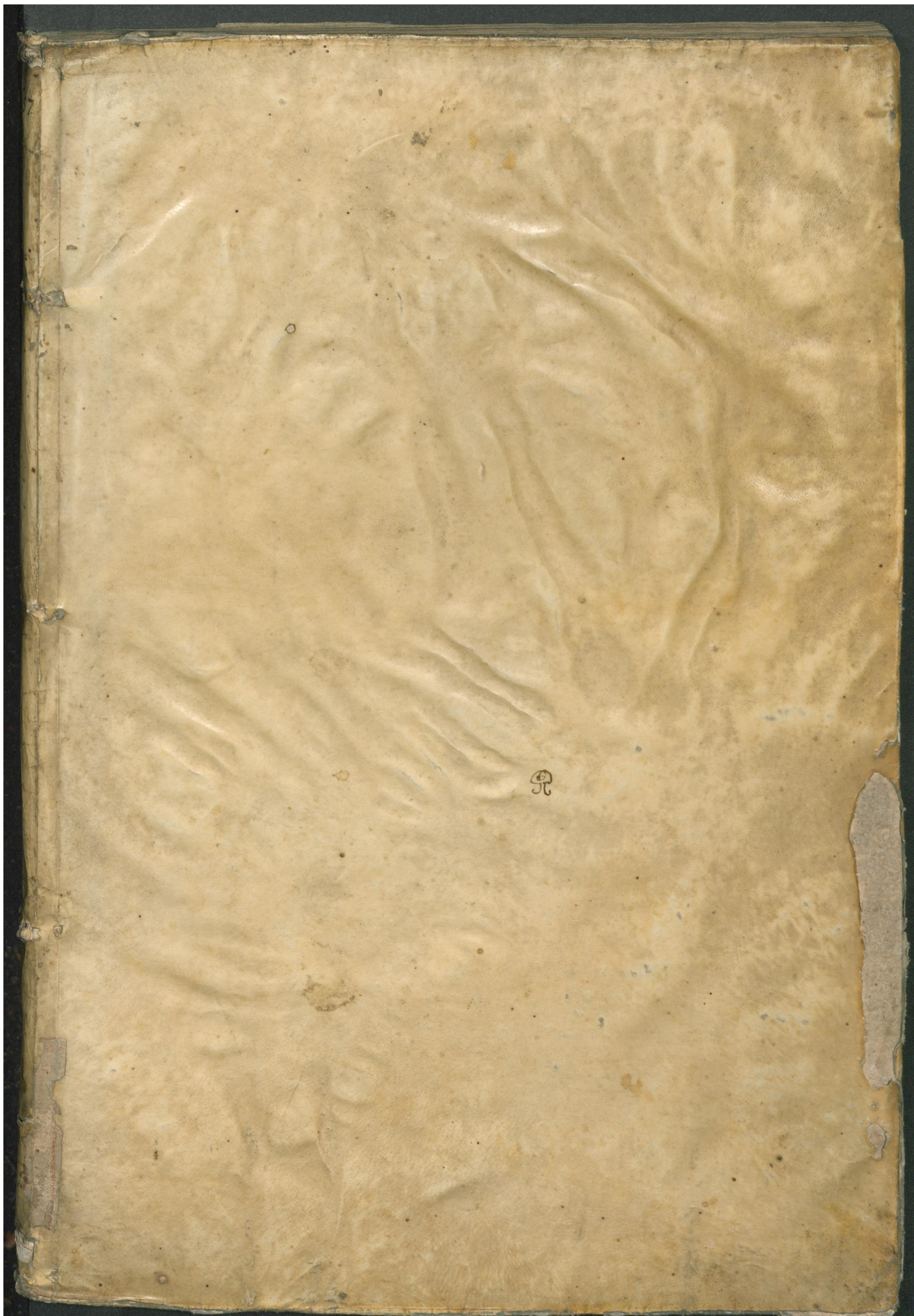

Imperfect

ALDINO

EXACTISSIMA DESCRIPTIO
RARIORVM QVARVNDAM
PLANTARVM,
Quę continentur Romę in Horto
FARNESIANO:
TOBIA ALDINO CESENATE
AVCTORE
ILLVSTR.MI ET REV.MI PRINCIPIS
ET CARDINALIS
ODOARDI FARÑESII
MEDICO CHIMICO,
ET EIVSDEM HORTI
PRAEFECTO.
Theophrastus.
Dioscorides.
Romae Typis Iacobi Mascardi Anno Iubilei. M.DC.XXV. Superiorum permissu. L. C. F.

18—

ILLVSTR.MO ET REV.MO D. D.

ODOARDO FARNESIO

S. R. E. CARD. AMPL.MO

EPISCOPO SABINENSI.

CCE, Illuſtriſſime & Reuerendiſſime Princeps, icones aliquot rariorum quarundam ſtirpium, quæ in amenißimo exoticarum omnisq. generis noſtratum inſigniorum plantarum refertiſſimo tuo aluntur, colunturq. Horto, immenſis curis, laboribus, atque expenſis, tanta liberalitate, tantáq. magnificentia Sereniſſimæ familiæ innata; quibus ſuas etiam adiunxi Hiſtorias; quaſdam quidem exactas, & prolixas, prout rei dignitas poſtulabat, & Auctorum veterum controuerſię; quaſdam verò perſpicua breuitate denotatas. Paucas certè exhibeo otij penuria, quas, otium tamen Hermetica inter opera quandoque nactus (ſi otium dici mœretur continua lucubratio circa furnulos, & dum ignis ardetq. agitq. ipſe indefeſſus, propè illum ſedendo, ſtandouè calamo aliquod Botanicum furtim animi gratia exarare) paulatim, longóq. intermedio tempore conſarcinare licuit. Hoc qualecunque ſit opus, nunc affero, offero, propono, reddouè, donare nequeo, quia tuum quod eſt, tibi dono dari non

dicitur. Iam diu enim à quo tempore in tuam fui susceptus seruitutem, me totum tibi dedi, dicaui, & consecraui: Sic omne opus mei tum animi, tum corporis, tuum est, tibi debetur, ad te spectat. Suscipe igitur, Illustrissime, & Reuerendissime Princeps, ea, qua soles alia mea fouere, alacritate, tuummeum, & meumtuum hoc qualecunque publici iuris factum opusculum, vt signum mei erga exoticas plantas amoris; desiderij ad disciplinas acquirendas; nec non affectus, quibus possum actibus, virtutum studiosis inseruiendi; sed præcipuè, vt monumentum fidelissimæ seruitutis erga te meæ, Serenissimamq. familiam tuam. Nil aliud addam, ne adulatoris munere fungi velle seruum, ac mancipium tuum suspicio vlla insurgat. Tantum restat, vt Deum Opt. Max. tibi Nestoreos tribuere dignetur annos, supplicem, quod ex animo iterum, atque iterum oro, Vale felix ex Museo Hermeticáq. officina ædium tuarum Romanarum Anno Salutis 1623. Kal. Martij.

Illustriss. & Reuerendiss. Dominationis Tuæ, ac Serenissimæ Familiæ

Seruus Humillimus

Tobias Aldinus.

AD

AD STVDIOSOS BOTANICOS.

PAVCAS quidem in præsenti vobis exhibemus plantas (benigni lectores) breui tamen plura daturi. Etenim quanquam plures, rarioresq. in Horto Farnesiano colantur stirpes, quarundam tamen expectamus flores, & fructus, vt completè, in lucem propellamus, quasdam verò, otij penuria, nec dum descripsimus, nec minus pingi curauimus: At breui (iterum inquam) plura nos daturos speramus, tum ex his quæ iam actu colimus, tum etiam quia proximis his diebus Illustrissimo Principi meo ex Indijs missa sunt, & semina plurima vltra centenarium numerum, & bulbos non paucos, quæ si solum nostrum alere non indignabitur publico non inuidebimus, faxit Deus vt prospera sint, & Clementissimo Heroi meo, & vobis, & mihi, & plantis nostris, prout opto, omnia. habemus.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sacri Palatij Apost.

A. Episc. Hierac. Vicesg.

E*X Reuerendissimi P. Fr. Nicolai Rodulfij Sacri Palatij Apost. Magistri Mandato. Ego infrascriptus diligenter legi opus inscriptum*. Exactissima descriptio rariorum quarundam Plantarum, quæ continentur in Horto Farnesiano Tobia Aldino Cesenate Auctore. *In quo nihil inueni, quod S. R. Ecclesiæ, aut bonis Moribus aduersetur, sed summa eruditione plenum, dignumq. vt in vtilitatem Reipub. Medicæ exponatur iudico, in quorum fidem &c. hac die 5. Iunij 1623.*

Ego Benedictus Auerrinus Med. Physicus.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Martinellus Mag. & Socius Reuerendissimi P. Fr. Nicolai Rodulfij Ord. Prædicatorum, Sacri Palatij Apostolici Magistri.

INDEX
CAPITVM HVIVS OPERIS.

IN-

INDEX

Figurarum, quæ sunt in hoc opere.

HORTI FARNESIANI RARIORES PLANTAE EXACTISSIME DESCRIPTAE

A TOBIA ALDINO CESENATE Spagyrico, & eiuſdem Horti Præfecto.

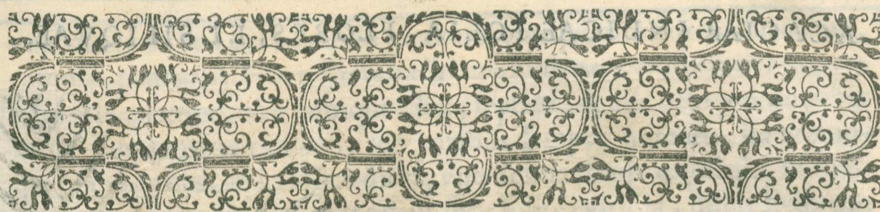
Ac Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Principis ſui à Cubiculo.

IRABITVR fortaſsè, qui hæc noſtra aſpiciet, me ex innumeris plantis, quæ in Horto Illuſtriſs. Principis mei coluntur, paucas tantùm mihi deſcribendas propoſuiſſe. Fateor multa ibi adeſſe, hìc deſiderari multa, flores præcipuè rariores, & nondùm deſcriptos, vt inter bulbaceorum, & tuberoſorum genera, necnon inter herbaceorum, ſuffructicum, fructicum, atq. Arborum, raras, multas, & hucuſq. à nemine deſcriptas ſpecies. Quia tamen, nec otium datur hęc (chimiæ in totum addicto, & occupato) deſcribendi, nec intentio eſt, niſi Indicas adultiores afferre plantas, benigni Lectores id æqui boniq. conſulent; ſed non deerunt Critici, ac Momi, qui prolixitatem accuſabunt, quibus reſpõdemus, nos non ſcripſiſſe, & promiſiſſe breuem deſcriptionem; ſed exactiſsimam: cum autem breue, & exactum ſimùl eſſe nequeant, prolixitatem non reſpui. Adde nos non ſimplicem hìc plantarum quarũdam dare Hiſtoriam, ſed Philoſophicam, Medicamquè ſimùl Hiſtoriam, quæ paucis verbis comprehendi nequit. Verùm cùm ſimplices, nec controuerſas Plantas tradimus, nos quoque breues benignus reperiet lector.

ACACIA INDICA FARNESIANA.

DE ACACIA
CAPVT PRIMVM.
Deſcriptio Arboris Acaciæ Farneſianæ.
SECTIO PRIMA.

LVRES Acaciæ plantas alit, Illuſtriſſimi Principis, & Cardinalis Domini mei ſemper Clementiſſimi Romanus Hortus, (non alter, quod ſciam, in tota Italia vna excepta planta, quam benè adultam, & cùm ſua terra in apto vaſe plantatam, adhùc florentem, Sereniſsimo Aetruriæ magno Duci dono mitti iuſſit ſuperiore Anno Illuſtriſsimus, & Reuerendiſſimus Princeps meus) ſemen ab Inſula S. Dominici dicta (aliàs inſula *Spagnola*) propè Mexicum tranſmiſſum fuerat, plantæ autèm nobis ortæ Anno Saluatoris noſtri 1611. Harum Arborea magnitudo nunc Auellanam, ſeu Nucem Ponticam dictam æquat, & ſuperat, altitudine quippè dimenſa ad cubitos duodecim, & procerior quælibet eſſet, niſi præteritis annis Hybernum frigus valde læſiſſet: Caudicis autem craſſities ſemipalmum ſuo continet diametro; Atquè ſua etiam figura, & cortice, dictam nuper æmularetur omninò nucem, ſi aculeis careret, dùm ſcilicèt ſine folijs ſpectatur, Hyemali nimirùm tempore, ſeù à Decembri menſe, quo decidunt frondes, vſquè ad Maij initium, quo germinare incipit Arbos. Rami inſunt longi, alti, atquè erecti; ſed iuncturis haud in rectum ſibi reſpondentibus, fractu contumaces, & flexiles, cortice leui, lenique, vt Auellana. At Ramuſculi nouelli, ea quidem, qua humum ſpectant, vel Septentrionem parte, viridicinerei; ſicuti ſuperiore, Soliquè appoſita, obſcurè rubentes, atque albis punctis commaculati apparent, qui tandem ſolidiores effecti, cinerei, cùm diluto virore, toti viſuntur. Folia Maio menſe alternatim in ra-

Acaciæ planta Magno Duci Aetruriæ miſſa.

Plantæ Acaciæ figura.

Foliorum Acaciæ deſcriptio.

 mis,

ACACIAE INDICAE FOLIA, FLORES, ET SILIQVAE.

mis, modò ex vna parte, modò ex altera, antè primos flores, elucescunt, ramosa, pennataq. Filicis fœminæ in modum, non vniformiter tamen; nàm alia quatuor, alia quinque, sex, septem, & alia octo pro quolibet latere sunt prædita ramulis, sed paribus semper numero, ita vt nunquam summitas, ac in Filice dicta, vno desinat folij ramusculo, in quorum vno quoque parua, oblongaue sunt foliola viridia, instar foliorum lentium, vel Aphacæ, inuicem opposita, se se ex ordine contingentia, & quæ post Solis ortum extenduntur, expansaquè remanent vsquè ad Vesperas, clauduntur verò se inuicem cùm oppositis conduplicata, paulò antè Solis occasum.

Aculei cuilibet folio, in lateribus pediculi connascuntur bini, initio colore carneo, posteà albescentes, validi, vnciam, & ampliùs longi, qui remanent diù in ramis, & caudice, etiàm decidentibus folijs. Aculei Acaciæ.

Flos Quintilis mensis initio apud nos postquàm folia pauca ex veteri ligno emerserunt, apparet, non quidem in multa copia, sed qui fructum perficiat: Septembre autèm incipiente, post plurima etiàm alia enata folia, iterùm floret copiosè ex nouellis surculis: at minimè siliquas ex his posterioribus copiosissimis floribus nobis spectare licet, fortè ob frigus insequens; nàm Alpinus bis in anno Acaciam in Aegypto fructus ferre, & maturare scripsit. Verni flores pauciores sunt numero, & singulatim oriuntur, breuique annectuntur pediculo: Autumnales verò copiosissimi (vt dixi) prodeunt; atque tres, quatuor, quinque, vel sex propè orti, & quasi simùl, longoque pediculo pendentes hærent, cæterò non differunt. Porrò flos iste cùm paruulus est viridi cernitur colore, paruamq; figura imitatur fragam, deindè lutescit, & post duos, vel tres dies albescens, fit cano hominis capillo haud absimilis, paruæ etiam pilæ in modum est rotundus, apparetq; quodàmmodo tomentosus, ac lanuginosus, quasi ex pluribus flocculis consarcinatus: sed re vera à medio prodeunt infinita quædam mirùm in modum tenuissima filamenta, in summo luteum apicem, paruum, rotundumq; ac arenæ granulo similem habentia, quæ circumposita cùm suis apendiculis, globum luteum efformant fructus Cerasi magnitudine, & figura. Adhùc autèm exactiùs hunc florem examinans reperi parua, & oblonga Vascula (seu potiùs Caliculos) optimè simul confarcta in perfectam rotunditatem, numero aliquando 95. 100. & 110. & plùs, & minùs, quæ omnia occlusa, sunt viridia, aperta verò, scilicet cùm efflorescunt, singula quælibet 40. vel 50. tenuissima, breuiaq;, & lutea filamenta, (seù capillamenta, aut potiùs pilos) in summo sortita paruulum granum luteum pro Apice, continent, atque emittunt. Sapore est flos iste parùm astringenti cùm leuicula quadam amaritudine. Odor verò datus est gratus, & suauis, nec

De floribus Acaciæ.

Flores Verni.

Flores Autumnales.

Exacta floris inspectio.

dissimilis ab eo, qui in lutea Viola, vulgò Keiri dicta, sentitur, at paulò acutior: Odoremq; suum siccatus flos diù pertinaciter retinet; mira etiam suauitate. Florescens arbor primùm toto Iulio mense visitur, & iterùm secundo toto Septembri, atquè Octobri, & nunc etiam Decembri: non tamen eodem simùl tempore vigentibus omnibus floribus, verùm successiuè. Atque etiam vidimus istos flores (qui fructum non produxerint) siccari in sua planta, appensosq. remanere suæ Arbori vsquè ad Ver insequens, folia verò nostrarum plantarum decidunt penitus omnia Hyeme, nudaq. spectatur Arbos vsque ad mensem Maij. Florere autem apud nos cœperunt ab indico semine enatæ hæ plantæ post triennium ab ortu suo.

Siliquæ Acaciæ.

Siliquæ á floris centro prodeunt numero variæ, solitariæ interdum, aliquando verò binæ, ternæ, quaternæ, & senæ, septenæ, & denæ etiam, nec rarò etiam plures, ab vno eodemq. flore. Cùm enim ortum ducant siliquæ ab illis vasculis in flore dictis, quæ cum centena quandoq. numerauerimus, nec etiã erit impossibile ab vno globoso tantum flore centum oriri siliquas: positu autem, figuraque simillimæ conspiciuntur Piperi Æthiopico à Matthiolo descripto, & figurato; sed sapore, & internis seminibus differunt, vt animaduertimus sedulò aliquoties. Preterea nostræ Acaciæ siliquæ primo sunt virides, maturæ nigerrimæ, atque dùm paruæ sunt sapore adstringentissimo gustantur, & sunt contortæ, & rotundiores, ac veluti cornicula: maturescentes verò diminuto astringenti, acris in cortice sentitur magis sapor: maturæ denique figura & magnitudine Lupinorum siliquas æmulantur, aliquantùm contortas, longæ sunt sex vncias, digiti minoris crassitie, rotundiusculæ, & tuberculosæ, ob semina inclusa, cortex siccus validus est.

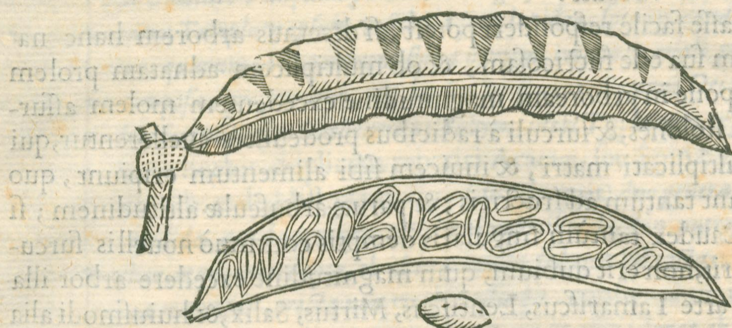
De Seminibus.

Semina Carobiæ, seu Siliquæ vulgaris seminibus sunt similia cùm sunt matura, dura, atq. nigra; immatura verò viridia sunt, & Piseoli magnitudine, ac figura; sed non rotunda, quam longiusculam hæc habent, duro cortice, vt dixi semina prædita sunt, substantia verò interna in duas partes est diuisibilis leguminum more. Sed mirùm, huius Acaciæ semen vnum tantùm paululum ore mansum adeo calefacit os, & palatum, atque Allij odorem adeò imitatur, ac taliter eo odore os inficit, vt etiam à longè mirè fœteat halitus eius, qui huiusmodi semen parùm manserit. Hinc dixit Petrus Castellus isto degustato hanc Arborem appellari posse Allium, vel Moli Arboreum. Semina autem in quolibet lobo plura sunt, & varia numero, modo plura, modo pauciora, & sine ordine in sua siliqua posita, & confarcta, vt patet in picto lobo cultri acuta acie per transuersum secto, seminibus etiam transuersè incisis, atque interposita est substantia quædam candidæ, & leuis.

Odor Allij.

ACA-

ACACIAE NOSTRAE INDICAE LOBVS.

Radix vna est recta, & profunda valde, à qua radiculæ plures prodeunt, Autumno quum arbor est humore turgens, & florida, radix ipsa succosa est etiam magis, & confracta odore quodam valido nares ferit, qui quodammodo brassicam contusam, putrescentemque à longè olet. lignea arboris pars dura est, albescens, inodora, & insipida, in centro medullam, seù animam paruam, nigram, & duram habens. Acaciæ Radix.

Aequiparatio cum Græcorum Acacia.

SECTIO SECVNDA.

CONFERENDA est nostra planta cum ea spina, quæ à Veteribus paucis notis designatur, difficultatesque aliquot emergentes agitandæ, vt clarè peteat nostræ plantæ vera essentia. Acaciam autem vocari scribit ab Ægyptijs Alpinus Sant, & Kakian.

In primis legitur apud Theophrast. lib. 4. de Hist. Plant. cap. 3. *Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum, tectis idonea ceditur.* & paulo post subdit. *Erecta non valde assurgit* Dioscorides autem. *Acacia* (inquit) *in Aegypto nascitur instar Arboris fructicosa, non se in rectū attollens.* à quo non dissentit Oribasius dum scribit. *Spina est Arborescens, non recta in altum crescens.* At videntur hoc loco Græci opponi inuicem. Arborem facit Theophrastus magnitudine excedentem, tectis idoneam, nauiumque fabricis aptam. Contra Dioscorides non δένδρον dixit; sed diminutè Ἄκανθα δέ ἐστι δενδρώδης, θαμνοειδής, dicens: Arbusculam appellat. Discordia Græcorum.

Certum autem eſt Arbuſculas non eſſe aptas ſua tenui materia ad vſus à Theophraſto ſcriptos. nam Atheneus etiam Δειπνοσοφιστῶν lib.15.cap.20. *Spinam Arborem* vocauit.

Solutio.

Sed fortaſſe facilè reſponderi poteſt, ſi dicemus arborem hanc natura quidem ſua eſſe fructicoſam, & ob multiplicem adnatam prolem difficulter poſſe in arboream magnitudine excedentem molem aſſurgere: ſed ſi ſtolones, & ſurculi à radicibus prodeuntes auellerentur, qui alioquì multiplicati matri, & inuicem ſibi alimentum eripiunt, quo fit vt creſcant tantum ad fructicis, & paruæ arbuſculæ altitudinem; ſi (inquam) Caudex tantùm ſingularis demptis continuò nouellis ſurculis remanſerit, non erit dubium, quin magnitudine excedere arbor illa poſſit, qua arte Tamariſcus, Lentiſcus, Mirtus, Salix, & huiuſmodi alia arboream acquirunt magnitudinem, alioqui natura ſua fructicoſa; immo id continuò ſpectamus in Auellanis, Punicis, & ficubus; quorum incrementũ prohibetur á multis ab radice ſtolonibus, notumq́. agricolis eſt ortos ad radices arborum omnium ſurculos, filioſque matri, non modo incrementũ, ſed etiam fructum eripere. Noſtra autem arbos valde à radice eſt fructicoſa copioſaque ab ea producit germina; ſed Olitoris diligentia ſępe ablata, impedimento non fuerunt, quin ad dictam magnitudinem peruenerit.

Noſtra Acacia fructicoſa.

In eo autem, quod ſcribit Dioſcorides οὐκ ὀρθοφυής. cùm Theophraſto ſentit, nimirum hanc Arborem erectam non valde aſſurgere. Non ſe in rectum attollere, quod confirmauit Proſper Alpinus libro de Plantis Ægypti. *Creſcunt* (inquit) *ad mori magnitudinem* (obſcurùm, an intelligat de moro Ægyptia) *ramosquè ſurſum latius expandens: quod etiam Dioſcorides admonuit, dicens arborem non in rectum ſe attollere. Caudex quanta eſt Pruni magnitudo cernitur, Corticemquè habet nigrum & aſperum.* Quæ quidem haud videntur conſentire aſpectui noſtræ Acaciæ, quæ recta aſſurgit, ramoſque rectos in altum tendentes profert, leni eſt cortice, cinereoq́; ligno albo, (quamuis cor, quod paruum eſt, nigrius appareat) nec ſpectatur contorta, nigro aſperoq́; cortice, immo Acaciam debere habere ramos contortos coronæ in modum refert Atheneus loco citato, ex Demetrio ſcribente has ſpinas eſſe circa Abylum ciuitatem Ægypti, & appellauit ſimpliciter ſpinam, vti etiam fecit Theophraſtus: itaq́; ſcribit Atheneus. *Habet ſpinam quandam Arborem locus inferior, quæ fructum* (intelligo florem) *rotũdum producit, ex ramulis quibuſdam circularibus, floret hæc ſpina vbi eſt Ver, floſq́. colore eſt obſcuro.* Addit fabulam Atheneus aiens. *Narratur fabula quædam ab Aegyptijs, quod, cùm Aethiopes in Troiam proficiſcerentur ſub imperio Tithonis, vbi mortuum eſſe Memnonem audiuerunt, in eodem loco coronas abiecerunt in ſpinas, ſunt autem ramuli, ex quibus flos emit-*

Acaciæ Arbor contorta.

Dubitatio.

Atheneus de Acacia.

titur

titur Coronis persimiles. Aliam etiam affert fabulam ſcribens. *De ſemper florentibus coronis in Aegypto ita ſcriptum reliquit Hellanicus in rebus Aegyptijs: Ciuitas eſt fluuiatilis nomine Tindium, vbi Deorum fit concilium, atque in media ipſa Ciuitate Templum purum, ac magnificum ex lapidibus conſpicitur: tum etiam extra Templum ipſum veſtibula ſunt lapidea, ſpinæq. candidæ, ac nigræ naſcuntur, quarum in ſuperiorem ſpinæ partem, coronæ ex mali punicæ, vitisquè flore compoſitæ proijciuntur, atq. hæ ſemper florent. Coronas Dei in Aegypto eo tempore depoſuerunt, quo intellexerant Babym, ideſt Typhonem regnaturum.* Ad hæc dicere licebit, duplicem reperiri Acaciæ, ſeu Spinæ genus teſte Theophraſto.lib.4. de Hiſt.plant. c.3. *Eius* (inquit) *duo genera ſunt, quædam enim candida, quædam nigra, & altera imbecillis, facilèq. putreſcens, nigra autem robuſtior, atque incorrupta, ob id in nauium fabrica ad coſtas, ventrisq. compagines ea vtuntur, erecta non valde aſſurgit.* confirmauit id Plinius lib.13.cap.9. *Nigra*(inquiens) *incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtiliſſima Nauium coſtis. Candida facile putreſcit.* ſed lib.24. cap.12. addidit tertium genus, cum ſcripſit. *Acacia fit in Aegypto alba, nigraq. arbore, item viridi, ſed longè melior è prioribus.* Diſtinctio autem albæ, & nigræ non videtur ſumenda ex flore, vel fructu; ſed ex ipſa Arbore, ſic omnes Arborem dicunt albam, vel nigram, ſcilicet corticem Arboris, vt Alpinus dixit. Fortè etiam ligni materia talis eſt. ipſe vero Alpinus Marem, & fœminam facit. vnde mirum eſt Dioſcoridem, qui in Ægypto ipſe fuit, & amicus ibi Antonij, atque Cleopatræ Reginæ, vt Suidas refert, vnum tantum Ægyptiæ Acaciæ genus adnotaſſe. Nos ex mox dictis ad difficultatem propoſitam reſpondebimus, nigram ſpinam, ſeù marem eſſe illam, quæ in rectum non aſſurgit; ſed contortis ramis, vt clarè patet ex verbis Theophraſti, & illam intellexit Dioſcorides, atque noſtram Acaciam (quamuis non ex Ægypto, ſed ex inſula ſancti Dominici, vt dixi, nobis fuerit allata) eſſe illorum Spinam, ſeù Acantham albam, (at diuerſam à dicta Leucacãtha, quę herba eſt) dicemus: Et quas vidit in Aegypto Alpinus arbores fortè annoſiores fuiſſe, vel nigrę Acaciæ, ſeų Maris. dicemus etiam noſtræ Arboris ramos non eſſe omnino rectos, quamuis recta ſurſum tendant: nam rami non ſunt rectilinei, cùm quælibet iunctura, à qua folium exiuit, rectitudine cùm altera ſocia non reſpondeat; ſed parum ad latus declinet, reflectatur, & anguleſcat (vt ita dicam) vnde ramuli ſunt aliquantum obliqui, hinc, inde, deflectentes, quaſi ſerpentes, & contorti: ob id fortaſsè dixerè Auctores arborem non in rectum aſſurgere: & quia etiam facile flexibiles in coronam ſunt, hinc Atheneus in Coronæ modum contortos ramos florentes ferre memorauit. At fortè in India, Arabia, & Aegypto idem plantæ genus ramos magis cõtortos, quam in Italia fert. id fortaſſe accidit

De Coronis.

Duplex Acacia, candida, & nigra.

Reſponſio.

Vt intelligantur rami contorti.

dit ob Cœli temperiem magis frigidam, vnde cortex minus niger, rami minus contorti, & minus aculeata Arbor spectatur, eodem ferè pacto, ac Aethiopum nigrorum albescere filios, in Gallia, & Italia videmus, sic videmus pilosos homines, (quorum aliqui, ex Canarijs insulis adducti in magnifica Illustrissimi Principis mei Aula commorantur inter alia mirabilia) filios producere paulatim a genitoribus pilorum copia degenerantes. idcirco sicut capilli, & pili copiosiores, robustiores, & valde intorti, & circinnati sunt hominibus calidæ, & siccæ cõplexionis, & habitantibus regiones summè calidas, & siccas, qui postea mutatione temperiei mitescunt, & plurimum variant, idem de plantis, & in præsenti de nostra Acacia imaginandum. quantum autem cultura, & cœli mutatione varient, & degenerent plantæ pluribus docent B. Marantha. & Io Costeus in Meth. simpl. & alij. Quoniam verò Acaciæ Aegyptiæ icon est quidem apud Prosperum Alpinum; sed ipsius arboris rudis admodum: est etiam altera effigies apud Bellonium lib. 2. Obs. cap. 56. non minus inepta, ob eam causam hoc loco ex viua planta indica, optimè delineatam proponere libuit ideam veram. Vt autem meam etiam afferam sententiam de Icone illa Acaciæ primæ à Matthiolo in suis doctissimis commentarijs posita, certùm esse affirmabo non assimilari legitimæ Acaciæ, & nihil aliud videri, nisi Arborem Iudæ Herbarijs dictam, quæ Clusij siluestris est Siliqua, additis tantum spinis, vt Botanici omnes consentiunt, & ex eius figura, atque descriptione clarè patet. sed fortè erit species Arboris Iudæ spinosa, quod non videtur impossibile, cùm etiam cappares spinosi in Aphrica proueniant, (teste Dioscoride) non apud nos Romæ. Rubus etiam sine vllis spinis, quem sancti Francisci vocant, hic Romæ fructicat. Sunt & aliæ Plantæ, quæ nihil inter se differunt, nisi spinis. Si Mattiolo falsa imago oblata est, fidem ipse ab Auctore requirit: ab alio acceptam refert: dedit ipse quam accepit imaginem, & equidem ægrè tulissem, si scripsisset, se quandam habuisse Acaciæ picturam, quam noluisse ostendere, quia plantam non viderat. Nec in animũ cadere vllo pacto potest eruditissimum, integerrimumq. Virum suo Marte illam effinxisse, vt Quadramius, & alij eius æmuli in Lunam latrantes obijciunt. Quare non dicam esse imaginariam, vt malè Pharmacarius Pona illi exprobrat, qui primam Antiquorum Acaciam (vt libri sui moles augeretur) se vidisse in Monte Baldo scribere ausus est, quam fortè vix vidit in Prosperi Alpini libello. Sed magis miror, Fabium Columnam similia etiam Mattiolo imposuisse, non solum cap. de Faba Aegyptia; sed etiam de Ephemero scribentem: *id solere Mattiolum*. quod facilius ipsi obijci potest, qui ex se ipso Plantas à se (quod ego aliàs valde laudo) impressas,

In Aula Cardinalis Farnesij sũt duo fratres pilosi

Cultura variant Plantę.

Iudicium de icone Acaciæ Mattioli

Defensio Mattioli.

Fabius Columna iniustè accusat Mattiolum.

delineat.

delineat, & exculpit, nec est, vt magis Columnæ, alteriuè, quam Matthiolo credam. At nullo probato Auctori similem falsitatis notam inurendam tàm facilè iudico. Scribit Matthiolus Ephemerum se collegisse in Ananiensibus montibus, appellariq; ab Incolis *Giglio Matto.* si Columna non vidit Matthioli Ephemerum in Cirinolanis montibus, quæ culpa est Matthioli? debuisset perquirere Ananienses montes, & à rusticis percontari illud lilium stultum, alioqui hæc non expertus, multum dicit, & nihil dicit. Dodoneus verò Animo sincerior Ephemerum Matthioli aliter delineatum proponit, & culpam in pictorem, non in Matthiolum reijcit. Sic etiam Fabam Aegyptiam testatus est Matthiolus se vidisse apud Odoardum Polonum (credo siccam, vel pictam) Syriam, & Aegyptum peragratum: si nondum talem vidit plantam noster Columna, quid mirum? eas Regiones neque etiam vidit. Delineauit quidem Columna Arum Aegyptium cùm flore: at si fides non est habenda, nisi ijs, quæ videmus ipsi, & pictas imagines sæpe pro Auctorum arbitrio fictas senserimus? cur credam Arum Aegyptium apud Columnam floruisse, si ego nunquam vidi talem plantam cum flore? si Matthiolus, Dodoneus, Clusius, Cesalpinus, Anguillara, Guillandinus, floridam non viderunt? nec alius quisquam vidit? si Alpinus, qui in Aegypto diù vixit, vbi spontè, & in maxima prouenit copia nusquam florentem vidit? nec quenquam vidisse audiuit? Credidero equidem, nisi vidisset Columna, non picturum fuisse: sed quis me certiorem facit, ipsum non fuisse delusum ab illis Aromatarijs, apud quos Arum Aegyptium cum flore se vidisse, scribit, non nè poterant (quæ est humana calliditas) Ari vulgaris flores adaptare artificiose? vt aliàs in alijs plantis à deceptoribus factum scimus. At id Columnæ non obijciam ego, qui scio, scripsisse Marantam lib. 2. Meth. cap. 7. sibi missum huius florem à Luca Ghino, qui, præter magnitudinem, nullam ab Ari flore dissimilitudinem habebat. Sed ad Acaciam. habuisse credo Matthiolum ab illo Mercatore eam Acaciæ figuram, quæ cum Dioscoridis Acacia minimè quidem quadrat, at à Mercatore fictam esse, nec est quod credam, quid enim prohibet reperiri similem plantam in India, Arabia, alijsque remotis Regionibus? Clusius censuit, Iconem arboris Coral, cum illa Matthioli Acaciæ, aliquo modo conuenire, sed pictoris forsan vitio differre. Exemplum sit floris Maracot figura, in qua Pictores quantum à veritate deuiauerint, qui nostram cum aliorum iconibus conferet, manifestè agnoscet.

Tutela Matthiol.

Dubium de plantis Columnæ.

Maranta suffragatur Columnæ.

At hoc loco scribit Dioscorides. *Acacia in Aegypto nascitur*, ob id Alpinus *Huiusmodi* (inquit) *plantæ genus non ex Græcia, vt Andreas Matthiolus Bizantio se accepisse ait, in quo tamen non parum deceptus fuit: sed ab*

Defenditur Matthiolus à Calumnia Alpini.

Aegy-

Aegypto foret petendum in qua omnes ſcriptores Acaciam prouenire affirmarunt. Equidem iterum aſſero Acaciam à Matthiolo impreſſam non eſſe genuinam Acaciam Aegyptiam Græcorum: ſed Matthiolus non eſt falſitatis redarguendus, ipſe accepit à Mercatore iconem. An lex eſt Auctores non debere ſcribere, niſi quæ viderint ipſi? Dioſcorides quidem ſcribit initio ſuorum librorum. Se traditurum plurima, quæ ipſe exactè viderit, quædam etiam ex aliorum relatione. At quot affert Theophraſtus, quot Plinius? quibus quia, & ipſi forſan paucam habebant fidem, Auctores citant, & illis fidem præſtari volunt. Nos ſi Dodonei conſiderauerimus Naſturtij Indici Iconem ſibi (vt ait) tranſmiſſam, multum ab eo, quod apud nos naſcitur diſtabit, quid ſi imaginaremur aliam eſſe ſpeciem? vel cæli aſpectu variantem, vel pictoris inſcitia? ponit etiam Tigridis figuram nuſquã ab eo, nec à noſtrum vllo viſam. an dicemus Dodoneum eam finxiſſe? Sed quod magis eſt exhibet idem bulbi Eriophori imaginem cum flore quodam Tomentaceo, non dixero tamen falſam, quamuis aliter de Viſu pingat Cluſius, & nos vidimus (teſtibus Petro Caſtello, & Henrico Coruino Botanicis Romanis) aliquoties florentem, ſpicato flore, vti ſquilla, atque ſtellato, ſed colore cœruleo, rariſſimè autem florent hi bulbi, etiamſi plurimi, ob magnam fertilitatem in hortis apud Herbariæ ſtudioſos reperiantur, ob quam florendi raritatem aliquem facilè afficere potuit libido florem illi bulbo ſuo Marte fingendi, eumq; Cortuſio offerendi, qui deinde ipſum Dodoneo communicauerit. Sed magis inclinat animus, opinari aliam eſſe ſpeciem. Itaq; quò diuerteram regreſſus non conſentiam Matthiolum erraſſe eo, quod imaginem quandam Acaciæ nomine acceperit à Conſtantinopolitano, non ab Aegyptio quæſiuerit, non enim in Aegypto tantum oritur Acacia; ſed alibi etiam, vt ipſemet teſtis erit Alpinus, qui ſcriptis reliquit. *Huius arbores copioſiſſimæ in Montibus Synai, penè rubrum mare, poſitis proueniunt*. At mons Synai non eſt in Aegypto: ſed in Arabia Petrea, poſtea ſubdit *in Montibus Arabiæ albos flores ferre*. Atque in Monte Synai, & Arabia quoq; Acaciam ſe reperiſſe teſtatur Bellonius lib. 2. obſeru. cap. 54. 56. 60. 66. 68. 80. & circa Hieroſolymam cap. 86. quæ eſt in Iudæa, & Palęſtina. Noſtra autem Acacia nobis delata eſt ex Inſula S. Dominici, quæ in India eſt propè Mexicum: licebat igitur Matthiolo, etiam ab Arabe, Iudæo, & Indo, non ab Aegyptio ſolùm, Acaciæ iconem accipere: ſed nonnè Byzantium petunt Regis Turcarum ſedem Aegyptij, Arabes, Syri, & aliæ Nationes plurimæ illi ſubiectæ? & cur Mercator Conſtantinopoli non potuit habuiſſe Acaciæ Aegyptiæ Idęam?

Altera Difficultas eſt, nam ſcripſit Dioſcorides. Ακανθα ἐςὶ δένδρῶδη.

Naſturtij Indici icon Dodonei variat in noſtrate.

Flos Eriophori.

Vbi noſcatur Acacia.

Difficultas de ſpinis Acaciæ.

Spina Arboris figura. Theoph. *Spina* (inquit) *ex eo nomẽ accepit, quod tota Arbos aculeis horret, excepto caudice, nã, & super germina, foliaq. aculeos gerit.* Spinã etiã appellauit simpliciter Atheneus. At scripsit Plinius *Aculeus spinarum, & in folijs.* Alpinus verò. *Caudex* (ait) *corticem habet multis acutissimis spinis munitum. Arbores, quæ in prędictis montibus spectantur spinis albis horridissimæ sunt.* Nostra Acacia non adeò spinosa videtur, nec gerit in folijs spinas; sed tantum in trunco circa foliorum latera binos pro singulo quoque folio producit aculeos, ita vt frondium pediculus in medio aculeorum locetur, quo decidente folio remanent ipsi Aculei albi, & non valde crassi, ac solidi, ideoq; plures apparent spinæ etiam superioris anni. Dicemus ergo Acaciæ non rectè ab Antiquis tribui aculeos in frondibus; sed fortè voluerunt singulis frondibus connasci aculeos, vt dixi, & ita optimè dicunt. At quia subdit Alpinus. *Huius Arboris Mas, atquè fœmina reperitur, Mas quidem spinis est horridus, fructus non edit, fœmina spinis paucioribus, mollioribusq; referta est, eaque intra ramos non habet, sed tantum extra*, ideò asserere licebit nostras Arbores, (quamuis indicæ sint,) quia fœcundissimæ, paucioribusq; aculeis præditæ sunt, referri posse ad Alpini Acacias fœminas, & albas Theophrasti, minus robustas, & tenuiores.

Acaciæ frondes non sunt Aculeatæ.

Tertiò de Flore videtur dubitandum, nàm scripsère Dioscorides, & Oribasius. ἄνθος ἔχουσα λευκόν. Athenæus vero *flos colore, est obscuro* scripsit. Theophrastus nihil de florum colore, nihil Plinius, cùm autem nostri flores lutei sint, non albi, vt voluere auctores dicti, quamuis tractu temporis languescentes postea albescant, canescantq; ideò colore differentes possent reijci. sed pauca est differentia cùm amborum colorum flores inueniantur, & forte fœmina, albauè spina luteum producit florem, mas verò, & nigra Theophrasti spina florem album fert, minimè verò semen. Vtriusq; coloris poterit esse testis Alpinus *Flores* (inquiens) *paruos, pallidos, subflauos, atque etiam albos, rotundos, paruos lanæ floccos imitantes, platani fructibus forma planè similes, his tamen longe minores, & nihil aliud flos huiuscè arboris videtur, quam mollis lanugo paruum, rotundumq; globulum efformans, non ingrati est odoris. Quæ Cayri aluntur, flores habent flauos, vel pallidos, quæ sunt in montibus Arabiæ albos.* Aptus porrò locus hic videtur in quo explicentur Virg. verba lib. 2. Georg. de Acantho Baccifera.

Dubitatio de flore Acacię.

Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsamaq; & baccas semper frondentis Acanthi?

Acanthus baccifera Virgilij.

Multos anxit Acanthus hæc Virgiliana. Seruius Grammaticus Maronis commentator, docuit Acanthum arborem esse in Ægypto semper frondẽtem, dictam, quasi spinis plenam, & abundare etiam in Cyrenaica Insula. Christophorus autem Landus alter Virgilij commentator,

Cõmentatorum Virgilij opinio.

idem affirmat Ecloga. 3. Sed qua id coniectura aſſequuti ſint, non de-
clarant, & videtur hic poſtremus pro Acantho baccifera proponere Pli-
nij Piracantham, quæ baccifera eſt: ſed facilè nos refellemus, quia perpe-
tua fronde nec vireat, nec Ægypti propria planta hæc ſit. B. Marantha

B. Marantha de Acantha Virgilij.

lib. 2. ſui Meth. cog. ſimpl. c. 7. quærens eandem arborem explicare,
ſcriptum reliquit. *In non leuem ſuſpicionem duxit nos Plinius, vt crederemus
Acanthum hanc eſſe Ebeni ſpeciem, de qua ille lib. 12. cap. 5. Nam cum cap. 4. Lo-
quutus eſſet de Ebeni altera ſpecie, quæ fructicoſa eſt Cytiſi modo, ſtatim cap. 5.
ſubdit. ibi & ſpina ſimilis, ſed deprehenſa, vel lucernis, igni protinus tranſiliente,
ſpina Acanthi nomen videtur exprimere. Hocque ſpinæ genus idem eſſe vide-
tur, quod Dioſcorides cap de Ebeno. Seſamina, aut ſpina lignea, quæ ob ſimilitu-
dinem pro Ebeno venibant, quod diſcernebatur ex eo, quod fungoſa erant, & in
purpureas haſtulas reſoluebantur, vnde fortè propterea lucernis apta erant, vt
ignis rapacia.* Cum non conſtet, an Pſendoebenum perpetuo vireat, &
an Baccas producat, inanis eſt, & leuiſsima iſta Maranthæ ſuſpicio. Guil-
landinus autem acerbior Patauinus Olitor in Epiſtola ad Langium ia-

Guillandinus de Acantho baccifera.

ctans ſe explicaturum Virgilij Acanthum bacciferam Athenæi verbis
antè à nobis allatis, maximis implicitus erroribus, omnia confundit. cen
ſuit hic quidem benè Virgilium loquutum de Acantho Ægyptia Athe-
næi, quæ ſemper eſt frondens. ſed eſſe diuerſam ab Acantho Aegyptia
Dioſcoridis, Plinij, & Theophraſti ineptè imaginatus eſt: Deinde ratus
Virgilium veras baccas intellexiſſe, quæ à ſiliquis multum differunt, de-
ceptus eſt ſecundo ipſe Guillandinus, non Hellanicus ab Athenæo cita-
tus, rationes huiùs Boruſsi nullam vim habent: falſum enim eſt Aca-
ciæ Arborem ſiliquas ferentem ſemper frondere à nullo vnquam ho-
minum adnotatum. Nam Athenæus *ſemper florere* apertiſsime ſcripſit;
vnde ſi ſemper floret, rationi etiam conſonum eſt ſemper frondere, ita
vt cùm floribus coniuncta ſemper ſint folia, vnde forſan Virgilius pau-
cam diuerſitatem poſuit inter Verba *ſemper frondentis Acanthi* ac illa *ſem
per florentis Acanthi*. Seruius etiam retulit in Ægypto eſſe Acanthum,

Acanthus ſemper frondens.

Arborem ſemper frondentem, & Bellonius Acaciam inter Plantas per-
petua fronde virentes repoſuit, & ex Alpino etiam colligi poteſt cùm
aſſerit florere Nouembri Menſe, & iterum Martio, quamuis apud nos
ob ingentia frigora, aliter ſe res habeat: quum verò ſcribit idem Guillā-
dinus. *Flos ſiliquati Acanthi candidus eſſe, coronariuſq; traditur, contra baccife-
ri fuſcus, obſcuruſq; nec coronis magnopere expetitus.* dupliciter errat. Dicemus
nos optimè Hellanicum duo Acanthi feciſſe genera, albam, & nigram,
quarum vtraque ſiliquas gignit, non baccas propriè dictas, fructuſuè
rotundos, quamuis rotundum fructū ſcripſerit Atheneus, accepit enim
florem pro fructu, qui Platani fructui perſimilis eſt, minor tamen: vn-

de si Dioscorides, Galenus, & alij, ob rotunditatem Platani fructus lanuginosos Pilulas vocauere, & Pausanias lib. 7. Hist. Veteris Greciæ. Baccas dixit: cur non licebit Athenæo, & Poetæ Bacciferam dicere Acanthum, & fructum rotundum? at florem intellexisse Athenæum videtur manifestum; quia hoc ipso flore, seu fructu rotundo ipse vtebatur in Coronis, & hunc ipsum rotundum florem verè florere dixit, diùque perdurare: ideò fabulas texerunt de perpetuis Coronis Poetæ. Flos autem fuscus is forsan est, qui nobis luteus floret; & falsò asserit Guilandinus Acanthum flore rotundo, & obscuro, coronis non expeti; nàm contrarium expresè docuit Athenæus. Sed ad Virgilium. Mea sententia est Baccæ nominè impropriè ob similitudinē quandā vsum Virgiliū, cùm intelligeret flores rotundos, vt baccæ sunt; sicut etiam in Culice dixit. Quid Bacca Acanthi.

Nec Indi conchea bacca maris pratio est.

Intelligens Margaritas, seù Vniones rotundos instar baccarū, quòd fortè desumpserat ex Theophrasto Peripatet. libel. de lapididibus id clarissimè exprimēte hisce verbis. *Vnio vocatur pellucidæ naturæ bacca.* Palladius autē magis abusus hoc nomine videtur, cùm dixit *Capræ baccas* rotundum ipsius excrementū. Licebit itaque Acaciæ, quæ Spina Ægyptia est, florem rotundū, quandoq; appellare fructum, quandoq; baccam, necnon etiam quandoq; Pillulam; nàm sua rotūditate, & magnitudine, Cerasi fructū, & baccas æmulatur, atq; paruam Platani pillulam. Posset etiā imaginari aliquis, Virgilium per Acanthum bacciferam, seu spinam bacciferacem non Ægyptiam spinā voluisse; sed aliam quandā, & fortasse illam, cuius meminit Plin. lib. 15. c. 24. qui locus haud videtur Guillandino fuisse notus, vbi ait. *Baccæ Aqulfolio, & spinæ sine succo,* sed quam spinā cùm baccis velit Plinius, mihi nō constat, an spinam albam leucacantham dictā, an Piracantham, an Pseudoebenum, an spinam Aegyptiā Dioscoridis, vel Guillandini, vel aliam? nostra opinio iam supra satis explanata est. Acanthi bacciferæ alia expositio.

Quæremus quarto pauca quædam de semine, si quidem Dioscorides ait τὸ δὲ καρπὸν ὥσπερ θέρμον ἐν λοβοῖς κείμενον *fructum vti lupinus in siliquis fert.* Sic Theophrastus. *Fructus in siliqua, modo leguminum, quo incolæ coria perficiunt vicè gallæ.* Plinius verò. *semen in siliquis, quo coria perficiuntur gallæ vicè.* nèc placent Hermolai verba vertentis Dioscoridis textum *semen lupini in siliquis,* nec Ruellij, qui interpretatùr *semen lupino simile in folliculis.* quibuscum videtur sensisse Guillandinus, & quidam alij: immo Oribasius legit. *semine ceù Lupinorum candido in siliquis.* vbi addidit etiam candorem seminum, credo præter rationem, nèc multum differt Serapio Arabs, qui transferens dicta Anazarbei, ait. *Fructus eius est sicut Lupinus albus, & est in vaginis.* hic albedinem Lupinis sociat. Verùm hi quidem omnes mentem Dioscoridis, & Theophrasti non sunt assecuti. De semine Acaciæ. Error quorundam.

Nam ſemen non dicitur in textu græco lupino ſimile, vt hi transferunt, ſed ſiliqua, quoniam nomine καρπὸν accipit Dioſcorides totum fructum ex ſiliqua, & ſemine adhuc integrum, non ſemen ſolum, vt ij vertunt, nobis Alpinus etiam aſſentitur *Ex floribus* (inquit) *ſiliquæ lupinorum æmulæ proferuntur, ipſis veruntamen minores, in primis virides, & mox nigræ apparent, quorum ſemina dulcium ſiliquarum ſeminibus ſunt ſimilia, & in ſiliquarum folliculis ſunt concluſa*. Non igitur ſemen, ſed ſiliquam lupino comparauit Dioſcorides, nomine fructus. Plinius autem lib. 24. cap. 12. de ſemine loquutus eſt, dicens. *ſemen omnium lenticulæ ſimile minore eſt tantum, & grano, & folliculo.* ex quo colligimus etiam Ægyptiam ſpinam habere granum lenticulę ſimile, quamuis Dioſcorides de Capadocica tantum id retulerit; nec cenſeo hæc Plinium confuſiſſe, vt illi obiecit Guillandinus; ſed vera adnotaſſe, nec ſemen, folliculumuè, minora eſſe lenticula debemus intelligere; quamuis videantur id dixiſſe Dioſcorides, & Plinius: ſed contrarium potius, vt de viſu teſtari poſſumus, minor enim eſt Lenticulæ fructus, tam grano, quam folliculo tùm Acacia Ægyptia, cuius ſeminis mox dabimus figuram, tùm Indica noſtra; vnde dicemus apud Antiquos idem intelligi tam de Ægyptia, quam de Capadocica; ideò vel in textu erratum eſt, vel intelligendum ipſam Lenticulam eſſe minorem, tùm grano, tùm folliculo, quam ſit Acacia, vt dixi, vel dicendum minoritatem non ad Lenticulam referri, ſed ad alteram Acaciam: ita vt Dioſcorides aſſimilauerit Acaciæ ponticæ ſemen figura tantùm lenticulæ, minoritate verò Aegyptiæ ſpinæ folliculo, & grano. ſic Plinius voluit Acaciam Ponticam minore eſſe tantùm, & grano, & folliculo Acacia Aegyptia. Noſtræ autem Acaciæ (quæ Indica eſt) ſiliqua, quam paulo ante pictam oſtendimus, externa facie lupini lobum perbelle imitatur, non autem interno ſeminum poſitu: ſemina verò ipſa lenticulis ſunt maiora, & lupinis minora, ſed aptius aſſimilantur Carobiæ ſeminibus.

Comparatio cum lenticula.

ACACIAE AEGYPTIAE LOBVS.

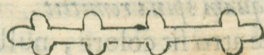
A Siliqua aperta, & ſemen Acaciæ Aegyptiæ, apud P. Bellonium depicta.

B Siliqua integra Acaciæ Aegyptiæ, nobis tranſmiſſa, & ſemen. ſimilia picturæ. P. Alpini.

Viſum

Visum est hoc loco lectoribus exhibere etiam Acaciæ Aegyptiæ seminis, & folliculi iconem, vt innotescat quantum conueniant, & differant à nostris Indicis. Bellonius exhibuit figuram apertæ siliquæ, cum semine rotūdo caudato. Alpinus autem integras siliquas suis arboribus appinxit. à quibus non differt à nobis picta imago, desumpta ex lobis aliquot à Ferdinando Imperato Neapolitano pharmacopeo, & rerum naturalium inuestigatore diligentissimo, transmissis ad nos, & Henricum Coruinum eruditissimum Botanicum, nomine Acaciæ Aegyptiæ, quæ perbellè quadrant dictis Antiquorum. Nam semen est Lenticulæ magnæ facie, & colore, in loculis connexis, folliculisq; iugatis, qui modo triloci, modo quadriloci sunt, seù ternum, quaternumve seminum capaces, vt de tali spina retulit Dioscorides. His accedere videtur etiam rudis illa apud Bellunensem delineatio in interpretatione Vocum Auicennæ. *Acacia* (inquit) *fit ex fructu Arboris Setan, qui Alcharad appellatur, & est fructus stipticus in vaginis contentus in modum fabarum, & faseolorum secundum hanc figuram.*

Semina Acaciæ Aegyptiæ à quo nobis missæ.

Bellunensis figura fructus Acaciæ.

Nostra autem Acacia, cum plura, & conglobata semina afferat (taceo foliorum figuram, quæ aliquantum etiam variat, à picturis Bellonij, & Alpini) non parum differet. Possemus tamen dicere, vel semina esse Acaciæ Maris, & Nigræ, quæ pauciorem fructum fert, vel eius speciei esse, quę in Capadocia, Pontoq. prouenit: & forsan nostra est alia species, quā indicauit tantum, non descripsit Bellonius lib. 2. c. 80. Circa Vrbem Rama scribens: *Acaciæ alterum Genus copiosè ibi prouenit, atque alius fructex spinosus, quem à Veteribus non descriptum arbitramur, suspicamur tamen Mirrhæ arborem esse, contorto est caudice, denso, horrentibusq; spinis obsito, folia habens Acaciæ similia, sed paulo maiora.*

Coniectura.

Quinto de Gummi est disputandum. Dioscoridis verba sunt. *Manat, & gummi ex ea Spina.* deinde subdit. *prefertur eius spinæ gummi, quod in Vermiculorum speciem contrahatur, & vitri modo perluceat, ligni expers, proximum est candidum, sordidum verò, & resinosum inutile.* Theophrastus verò sic nos admonet *fit & gummi ex ea, manat tum arbore percussa, tum sponte sine vlla fissura.* Nec Plinij testimonium est prætermittendum, quod huiusmodi est. *Gummi optimum esse ex Aegyptia spina conuenit, vermiculatum, colore glauco, purum, sine cortice, dentibus adhærens, deterius ex Amigdalis Amaris, & Ceraso, pessimum ex Prunis.* Multi dubitarunt, & adhuc dubitant, an Gummi Arabicum nostrarum Officinarum sit huius spinæ gummi. Negant aliqui, in primis Bellunensis in Explic. Vocum Aui-

De Gummi Acaciæ.

De Gummi Arabico.

cennæ. *Licet* (inquit) *ex Arbore ab Aegyptijs appellato Setan colligatur gummi, tamen gummi Arabicum eſt illud, quod colligitur ex Arbore dicta Amgailam, & Acacia fit ex fructu Arboris Setan.* & Scaliger de ſubtilitate . Exer. 163. *Gummi hoc* (inquit) *quod Arabicum vocant neutiquam in Arabia naſcitur. Quia hoc ipſum quo vtimur e Pruno, Ceraſo, Amigdalo detrahitur: non enim eſt ab Arabia petendum, quam ob rem ſine vlla cognominis adiectione, Gummi*

Scaliger de Gummi Arabico.

vocatum ſemper apud Veteres legimus; Galenus enim vix aliter, aut Alexander, aut Dioſcorides. Quin ex Aegyptia ſpina cùm optimum probent. iſtius cognomenti ratio nulla erit. Braſauolus in ſimpl. Exam. concedit quidem per gummi Arabicũ apud Auctores Arabes intelligendum ex Arbore Acaciæ: ſed vulgare officinarum cenſuit eſſe colore varium, quia aliarum arborum gummi miſta ſunt Amigdalarum amararum, ceraſorum, prunorum, vitium, olearum, vlmi. eiuſdem eſſe ſententiæ Matthiolum re-

Matthiol. opinio.

perio tùm in commentarijs in Dioſc. tùm lib. 5. Epiſt. ad Balthaſarem Pepulum, ductum potiſsimum Andromachi verbis, quum ſcripſit.

Δάκρυον ἔυ μίσγοιο βαλῶν κυανωπὸν ἀκάνθη.

Miſce atram lacrimam, quam ſpina remittit.

Ideoq; quum lacrima hæc atro ſit colore, nullo pacto cenſendum vult, eam id eſſe gummi, quod paſſim habetur in Myropolijs, Arabicum vocatum. Namq; hoc Aegyptiæ ſpinæ non eſſe cenſet; ſed diuerſarum aliarum ſtirpium lacrima. præterea addit. *non contractis vermiculis ſimile, ſed in grumis verſicoloribus.* ad hæc. ſi hoc, quo vtimur, ſincerum, legitimumq; Acaciæ eſſet Gummi; proculdubio ipſa quoque Acacia ad nos conueheretur. addit poſtea alias ratiunculas ab alijs etiam eiuſdem ſententiæ allatas. non diſſentiunt Monachi commentatores Meſues. & Maranta lib. 1. de Teriaca cap. 25. imaginatus gummi, quod modo Arabicum vocatur, eſſe miſcelam plurium gummarum diuerſarum Arborũ:

Maranthæ rationes.

inductus etiam tum varietate colorum huius gummi, tum etiam quia Galenus abſolutè Gummi appellat, lacrimam illam omnem, quæ ab Arboribus manat non reſiniferis, & hoc clarum adeò eſſe dicit, vt probatione non egeat, addit paucos eſſe Botanicos, qui Gummi Arabicum eſſe Acaciæ gummi cenſeant.

Contra tamen Arabicum Gummi eſſe Acaciæ Arboris Gummi pleriq; affirmant. Setapio Arabs Gummi Arabicum apertiſſimè ſcribit eſſe Acaciæ Dioſcoridis Gummi, cum quo conſentit etiam Auicennas, & Braſauolus concedit apud Arabes (vt paulo ante dixi) nomine Gummi Arabici intelligi Acáciæ Gummi. idem opinantur Syluius, Amatus, & alij. ſed in hac re maximè credendum oculatis teſtibus, itaq; P. Alpinus Aegypti olim incola hæc ſcriptis reliquit. *Certo ſcio me ſæpiſsimè*

Verior Alpini ſententia.

hiſcè manibus Cayri in Viridarijs multis Acaciæ Arboribus confertis ex ipſorum

truncis multam collegisse: ac præsertim in viridario propè ædem Veneti Consulis posito, in quo sunt multæ Arbores Acaciæ, ex quibus gumma manat, pace Dioscoridis dixerim, non tota, sed paucissima, quæ vermiculari forma spectetur, neque tota alba, & clara. Vno etenim colore, ac vna figura neutique omnes Acaciæ Arboris gummæ spectantur, talemq. formam, vel figuram accipit gumma, qualem motus succi è cortice manantis fit; nam interim vbi admodum est crassus, non multum deorsum mouetur; sed statim ferè excretus coalescit, granosaq. gumma tunc fit, tenuiore verò succo exeunte, multumq. fluxili, aliquando oblongam gummam reddit. Atque vno verbo dico me vidisse gummas Acaciarum, figura, atque colore plerasque Cerasorum, Prunorumvè gummis haud dissimiles. Præterea scies quoque, totam gummarum quantitatem, quæ ad nos ex Aegypto conuehitur esse Acaciæ arborum: quando nulla ibi Arbor sit (hac excepta) quæ gummas educat, Aegyptus siquidem, ac Arabia prunis, Cerasis, Pomis, atque alijs gummosis arboribus omnino caret. ex quo, non ex alia, quam ex Acacia gummas Arabes, ac Aegyptij colligunt. Huic omnino etiam assentitur P. Bellonius, qui & ipse de visu testis est. & his nos quoque credimus, nobis cum alij plurimi.

Itaque obiectis facilis est responsio. Bellunensem quidem errasse manifestè dicendum; quum non constet, qualis sit illa Arbor ab Acacia diuersa, quæ Gummi Arabicum ferat. At Scaligero dicimus simplici prolatione Gummæ apud Græcos intelligi Acaciæ gummam per Antonomasiam (vt dicunt) hæc enim optima, hæc alijs prælata, hæc in frequentiori erat vsu, denique quia hæc in maiori copia reperiebatur, colligebatur, & afferebatur; sic etiam apud nos quoque modò nomine simplici gummæ semper Arabica gumma intelligitur. Nec nomen hoc falsum, vel nouum est, etenim non in Aegypto tantum, sed etiam in Arabia colligitur, & ibi etiam in maiori copia, vnde ad nos affertur, iure igitur Arabicum Gummi vocatur, & ea de causa Serapio, & alij Arabes ita ipsum vocauere, quos cùm omnino sequerentur nostri maiores, in officinis receptum communiter est hoc nomen. immo nec apud Græcos nouum est: legitur enim in 2. Democratis Antidoto, quam affert Galenus 2. de Antid. cap. 3. qui locus dignus est aliqua consideratione. Responde-tur obiectionibus.

Succi Cyrenaici boni dracmam cape
Acori, Phu, Castorijquè, & Asari,
Seminis Cardamomi, Gummi Arabici
Liquoris Acaciæ.

Quin etiam hoc idem Gummi denominatum reperio alijs nominibus, vt 4. de comp. med. 2. loc. cap. 6. in Medicamento oculario Asclepiadis, & lib. 7. cap. 2. in eiusdem Arteriaca, & cap. 4. eiusdem Asclepiadis ad Hæmoptoicos: quibus in locis legitur *Gummi Thebaicum*, & hoc Gum- Alia nomina.

Nomina varia Gũmi Acaciæ.

mi voluiſſe colligitur ex eo, quod Theophraſt. teſtis eſt huius ſpinæ ingentem ſyluam circa agrum Thebanum eſſe in Aegypto. & liber de Dinamidijs inter Galeni ſpurios.cap. de vitijs ſtomachi ad venam ruptam interius. habet. ***Gummi Saraceni***. eò quod in Mauritania Affricæ parte colligeretur, cuius incolas infideles, Saracenos noſtri vocauerunt: deinde ad diſſenteriam laudauit. ***Gummi de Babilonia*** quia circa Babyloniam Aegypti, ideſt Cairo concreſcit: (vt referunt Braſauolus, & Franciſcus Alexandri in Apolline) cum altera Babylonia non in Aegypto ſit poſita, ſed in Meſopotamia; At in altera Babylonia cur colligi nequeat, non video, cum, & in Arabia, Syria, Paleſtina, Iudæa Acaciæ arbores proueniant, nec non etiam in India, cuius generis eſt noſtra arbor. Serapion autem vocauit arborem ipſam ***Spinam Babylonicam***. Præterea Marcellus Empiricus vetuſtiſſimus ſcriptor c. 14. vocat. ***Gummi Alexandrinum*** ab Alexandria Aegypti vrbe vbi emitur, & ibidem, atque etiam cap. 20. ſcribit ***Gummi Acanthinum*** .ſ. ex Acantho arbore, quæ omnia nomina vnum, & idem ſignificant Gummi.

Reſpondetur Matthi.

Matthiolo reſpondemus. in Antidoto, ex text. lib. 2. de Antido. paulo antè citati, recipitur Gummi, & liquor, & in Theriaca etiam ponitur tàm gummi, quàm ſuccus Acanthinus, ſeu Acaciæ: & Andromachus cum voluit Gummi dixit. *tenax gummi*. Democrates verò ſimplicem ***Gummi*** nomen poſuit; quum ſuccum voluit Andromachus ſcripſit.

Miſce atram lacrimam Nili, quam ſpina remittit.

ille verò, qui apud Galenum etiam Theriacam deſcripſit Hexametro carmine, ſic ait.

Atque Paretonium fundit quem Spina liquorem.

Lacryma pro Succo.

Qui Poetæ videntur quidem velle lacrymam per ſe manantem, ſi ſimplia verba eſſent accipienda: ſed Poetis, carminumq. commoditati aliquid eſt condonandum. vndè illis conceditur nomine vti lacrimę, pro ſucco, & fundere, pro exprimere. Hinc Matthiolus deceptus, auctorem imaginatus voluiſſe gummam atram, ſeu Cyaneam, vt vox Græca ſonat. deceptus eſt magis Oddus recipiendum in Theriaca hoc loco gummi non Acaciæ ſuccum opinatus. Nam dubia ſubſtulere tùm Andromachus iunior, & Galenus ſoluta oratione ſcribentes ***Acaciam***. tùm Democrates ſic canens.

Acaciæ ſuccus tùm humens tùm bonus.

tùm denique quia vtrumque recipitur tàm gummi, quàm ſuccus Acaciæ, vt ſupra patuit. ſed non mirùm doctos viros cecidiſſe, opinatos gummi eſſe intelligendum hoc loco, quia lacrymam dixit, quam fundit ſpina, & κυανωπὸν colore. ſuccus verò neque eſt lacryma, neque per ſe funditur, ſed exprimitur, neque Cyaneum colorem habet. At gum-

Color Gũmi Arabici.

mi ipsum Plinius esse *Colore Glauco*. testatur, qui non multum à cyaneo distat; si Platoni credimus, qui docuit γλαυκὸν ἐκ κυανοῦ, ϗ λευκοῦ. præterea Medicis γλαύκωμα dicitur vitium oculorum, quum cœruleo colore exalbido sunt, itaque si huius coloris debet esse Gummi Acaciæ, idest Glauci, & Cyanei diluti, non sine ratione taliter sensére Auctores dicti: debet etiam Gummi esse vitrea luciditate, & transparentia præditum, vt sit optimum. *Proximum est Candidum*, inquit Dioscorides, scilicet secundum locum habet post subcœruleum, & hoc intellexit Crito apud Galenum 5. de comp. m. 2. loc. cap. 7. ad pruritum faciei: necnon Aetius serm. 13. cap 124. sæpe per *Gummi album*. sed de med. par. fac. ad sol. 27. *Gummi* (inquit) *partem nigram passo elixam exhibe sub lingua continendam, ac deuorandam: ad sputum enim sanguinis, & tussim gummi nigra pars vehementer facit*. Atque hoc loco quid intelligat per partem nigram non capio, nisi fortè voluerit corticem nigrum arboris Gummi adhærentem; cortex enim niger in Ægypto est, & astringentis cum tota arbore qualitatis, ideo ad sputum sanguinis aptus. An verò intellexit Gummi vstulatum, ita vt voluerit *Gummi partem nigram elixam*. seu *assam*. per se quidem nõ alteri rei mistam. *passo exhiberi sub lingua continendam?* Vstione enim nigrescit. nec absurdum esset accipere succum nigrum, qui vti astringens sputui sanguinis erit aptus, & ad idem à Dioscoride commendatur, sed expressa vox *Gummi* vim in contrarium facit.

Gummi nigrum.

Atque in Theriaca Andromachi Cyaneum Colorem succo expresso conuenire magis voluit Stelliola, cui minimè assentiri possum, vt, qui legerim apud Dioscoridem, eligatur τὸ κρέμα ἔγκιρρον. *modicè rufus*. & Plinius Galaticam Acaciam nigerrimam, vel valde rufam improbat, laudat *Purpuream, & Leucopheam*, qui color potest dici subcœruleus, aut cinereus, seu albo fuscus, qui Glaucus etiam est. dixit etiam Dioscorides succum hunc expressum *Nigrum* (μέλαν ait ipse) *ex maturo semine. sub rufum* (ὑποκίρρον) *ex viridi*. Non quidem, quod omnino sit ater, & niger, sed quodammodo cœruleus, cyaneus, cùm obscuritate, & leucopheus, seu non omnino obscurus: qui autem penitus niger est, vel exoletus, vel Capadocicus iudicatur: certum autem esse debet pro Theriaca Andromachum voluisse Acaciæ succum ex maturis siliquis expressum, qui subniger, & cyaneus est. Heras verò in Diacodio, prout refert Galenus 9. de comp. med. loc. cap. 2. *Acaciam rufam* elegit. & Galenus 3. de med. fac. parab. 84. necnon Mesues in Diacodio *Acaciam rubram* posuere, qui omnes certùm apud me est, succum ex immaturis siliquis voluisse, vti magis astrictoriũ. itaq; Stelliolę dicimus, cum probetur magis Acacia rufa, quam nigra, & cyanea, potiorem esse eligendã, & Poetæ verba interpretanda de electione optimorũ simplicium, non deteriorũ.

Quis sit color succi Acaciæ.

Sed

Gummi vermiculatum.

Sed dices Gummi Acaciæ à Plinio *Vermiculatum*, à Dioſcoride τὸ σκωληκοειδὲς dicitur. & Marcellus Empiricus *Gummi Acanthinum* (inquit) *quod ex Vermiculis, quæ illic ſunt verum docetur*. at vulgare Gummi minimè Vermiculorum ſpeciem, figuramq́. exhibet: ſciendum igitur non omne Acaciæ Gummi vermiculorum forma manare, nec omne tale gummi Dioſcoridem, Pliniumq́. dixiſſe vermiculatum; ſed huiuſmodi eſſe præſtantius: eſt enim aliud *candidum*, aliud *ſordidum*, *&* *reſinoſum* (fortè reſinæ miſtione) aliud *Croceum*, quale, vt plurimum ad nos deuehitur. atque in Ægypto, vt teſtis eſt Alpinus, pauciſſima Gumma manat vermiculari forma. Cum autem Aetius in Theriacæ deſcriptione adnotauit *Gummi vermiculatum*. cenſuit Marantha voluiſſe Gummi Tragacanthæ, quod vermis figura cernitur: ſed minimè dubium eſt, ipſum voluiſſe Acaciæ gummi optimum, non Tragacantham. ideò tempus non teram in confutanda erronea hac Maranthæ opinione. & ad alias Matthioli, & ſequacium rationes de Gummi Arabico, an ſit Acaciæ. iam reſponſum fuit in Apolline pharmacopeo à Franciſco Alexandri Vercellenſi, & pluribus, & nimis etiam acriter, ob id his de relictis ad alia tranſeam à ſcriptoribus minus animaduerſa.

Quid lacryma ſit apud Theophraſt.

Dilucidandus nunc eſt Theophraſti locus. 9. de Hiſt. Plant. cap. 1. *Humor* (inquit) *quibuſdam etiam in lacrimæ modum gignitur, vt Abieti, Pino, Terebintho, Larici, Piceæ, Amigdalæ, Ceraſo, Pruno, Iunipero, Vlmo, Spinæ Aegyptiæ. nam ea quoq; fert gummam, verum non ex cortice, ſed ex vaſe.* Hic Theophraſtus lacrimæ nomine tam Gummas, quam Reſinas vult. ſed illud *ferre gummam ex Vaſe* difficultatem facit: nam Spinam Aegyptiam, nullus teſtatus eſt, lacrymam in veſica ferre, non autem ex cortice, vt hic Theophraſtus aſſerere videtur, immo contrarium alibi de eadem loquens poſuit his verbis: *Manat tùm Arbore percuſſa, tùm ſpontè ſine vlla fiſſura.* Ego (vt breuiter me expediam) ſum in ſententia illud, ferre gummam ex vaſe, non Spinæ Aegyptiæ; ſed antecedenti Vlmo eſſe referendum, quam certum eſt in veſiculis, non ex cortice gummam ferre, ſeu potius reſinoſum quendam liquorem, & manifeſtum hoc etiam eſt, quia dixit Theophraſtus. *Nam ea quoque*, referens ad antecedentem; nec ſcripſit *Nam hæc quoque*, ſcilicet vltimo numerata, vel dici poſſet pro vaſe lignum voluiſſe, contra diſtinguens à cortice.

Gumma ex vaſe quid.

De ſucco Acaciæ.

Tandem de Acaciæ ſucco diſputandum eſt, qui valde deſideratur à Medicis, & Pharmacopeis pro conficienda præſtantiſſima illa Antidoto dicta Theriaca. Artificium habemus ex Plinio lib. 24. cap. 12. *Colligitur* (inquit) *Autumno, ante collectum, nimio validus: ſpiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cœleſti perfuſis, mox in pila tuſis exprimitur organis, tunc denſatur in Sole, mortarijs in paſtillos. fit & ex folijs minus efficax.* Dioſcorides etiam

Collectio.

scripsit. *Niger ex maturo semine, subrusus ex viridi, aliqui exprimunt ex folijs, & semine succum.* Ego ab his Auctoribus edoctus Acaciæ succum ex nostrarum plantarum viridibus siliquis mense Augusto extrahere aggressus sum: itaq; incisos minutim folliculos, & in Mortario benè contusos in multa aqua infusi, & per triduum infusa manere placuit, succum deinde expressum, qui lacteus videbatur, ad Solem exiccari effeci: siccus autem primo rufus apparuit, deinde massa nigra: sed si Vitrum tenuiter ipso illinitum, ad lumen aspicitur, rufus apparet. sunt autem 4. iam elapsi anni ab istius confectione, & Visci qualitates habet non succi concreti, manuducitur, efformatur in piramidalem, vel aliam figuram, post paucas horas subsidet, & demittitur, sed Borea flante durior est, Austro mollior. Sapore est potius acri, quam adstringenti, cum paucula quadam Aciditate, & temporis progressu etiam in ore sentitur dulcedo quædam: itaq; apparet esse valde Heterogeneus, & veluti miscela quædam plurium saporum dulcis, acris, acidi, & astringentis, nec non etiam amariusculi, vt sæpè attentè degustando percepimus.

Nostræ Acaciæ succus.

De succo etiam scripsit Dioscorides, vt vertit Ruellius interpres. *Lauatur Oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuso, quod concreuerat, donec pura extet aqua, & ita cogitur in pastillos.* Galenus autem 6. de simp. med. fac. *Lotus* (inquit) *& imbecillior, & minus mordax redditur, vtpotè acrimoniam quandam in lauatione deponens.* Sed quæret aliquis, quomodo lauantur succi, si toti aqua soluuntur, liquantur, & immiscentur? Vnde si huiusmodi succos concretos, & siccatos, iterum totos aqua solueris, & liquaueris. ex his si partem aquæ auferes; abstrahes etiam partem succi liquati; si quid subsidit est, vel arenosum, vel alienum. & hac de causa lauatur ex Dioscoride, & Plinio Aloes succus, vnde aiunt. *Lauatur, vt quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & leue, ac pinguissimum assumatur.* an nè contrario modo in Acacia erit accipiendum, quod subsidet? sed quid subsidet? non nisi pars arenosa, terrea, & excrementosa commista, non succus liquatus: tamen Galenus lauat, vt tenuiorem partem, & acriorem separet. *Et sanè* (inquit) *coniectura est non esse similare, verùm quasdam in sese dispersas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipsa ablutione segregentur, estoque & hoc tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigerantium, vbi quidem elotum fuerit, illotum verò primi.* Mesues alia ratione, & alio fine lauasse videtur Aloen, ac Dioscorides: siquidem scri-sit: *In Aloe quidem loto minoratur solutio, & additur, vt sit stomachi confortatiuum. in non loto verò est è contrario.* Ego mente assequi non possum (quæ apud Galenum est coniectura) vim hanc loturæ Acaciæ, & Aloes. Nam aliud est lauare lapidem Armenum, vel lazuli, qui graues sunt, aliud succum in aqua liquabilem: miror equidem ab aliquo nō dictum

Lauatio succi Acaciæ ex Dioscoride.

Difficultas de lotione succorum.

Quare lauentur succi.

lauandum Vinum, Acetum, vel Aquam Aqua. Ego autem ſcio doctos aliquot; cum ſcribunt Aloem lotam velle depuratam, & à ſordibus ſeparatam, vel ſimplicis aquæ miſtione, & colatura per pannum, vel ſubſidentia. Succotrina verò, quia puriſſima, lotione non eget; atque idem imaginor debere dici de Acacia. Si quis verò pertinax in Galeni ſententia perire mallet, experiatur dilutionem Acaciæ ipſe opere, non coniectura vociferetur. Mente autem ſoluat hoc, ſi huiuſmodi lotio (quamuis nec tale nomen verè mereatur) ſuccorum ſolutorum aqua, auferret partem Acrimoniæ, etiam à Scammonio, Opio, Galbano, Melle, Hyuccę ſucco, Euphorbio, & alijs ſuccis concretis pars tenuior, & acrior tolli poſſet. Sed ſi ab his lotura Acrimoniam non demit, cur, & quomodo Acaciæ ſucco liquato? Sed dicant quicquid velint alij, cum Aloes, & Acacia ſimiliter in aqua ſoluantur, non intelligo in vna ſubſidentiam, in altera, quod ſupernatat, ſumendum. Sanè Meſues impropriè fortaſſe, & interpretum Arbitrio, nomen lotionis ſumpſit, pro eo Magiſterio, quod nutritionem dicunt alij, ſeu imbibitionem, aliquo decocto, ſic noſtri Aromatarij nuncupant Aloem lotam ſucco roſarum &c. & Albuchaſis in lib. ſeruitoris promittens modum ablutionis Aloes ad expellendam Acuitatem, docet tantum Aloes imbibitionẽ decocto Aromatum. An Acacia in aqua concreſcit, non Aloes, quod ridiculum? Sed Hermolaus verba Dioſcoridis citata aliter paulò vertit. *Lauatur verò ad oculorum vtilitates in aqua tritus effuſo tamdiu ſuperiore illo, quaſi ſpumæ tectorio, quamdiu pura ſupernatantis aquæ ſinceritas conſtet.* Sed textus Dioſcoridis hic eſt. Πλύνεται δὲ καὶ εἰς τὰ ὀφθαλμικά, τριβομένον μεθ' ὕδατος ἀποχεομένου τοῦ ἐπιπάγου ἄχρις ἂν καθαρὸν ἐφιστῆται τὸ ὕδωρ, καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς τροχίσκοις. Sed difficultas eſt in dictione τοῦ ἐπιπάγου, quam Ruellius, *quod concreuerat*, vertit. Hermolaus verò pluribus explicare conatur, dicens. *Superiore illo quaſi ſpumæ tectorio.* Mihi quidem (ni fallor) videntur hæc interpretum verba diuerſa ſignificare: quamuis enim vox ἐπίπαγον apud aliquos *humor concretus* explicetur, quia tamen hanc ſucci concretionem imaginari nequeo, aliud quid Dioſcoridem voluiſſe cenſeo: nam concreta, vt plurimum fundum petunt, vtpotè denſiora, & grauiora. ſi interpretari nobis hanc vocem licebit, vt quæ componatur ex ἐπὶ, & πάγος *ſuperconcrementum*, ſeu *ſuperpoſitum*, *ſupernatans*, atque *ſupereminens* dicemus: nam πάγος, & *concrementum*, & *locum altum* denotare volunt. ita cum Hermolao erit effundenda illa pars, quæ inſtar ſpumæ in conturbato liquore ſuperiora petit. Oribaſius id clarius expreſſiſſe videtur ſcribens. *Lauatur in aqua ſuccus identidem confricatus abiectis ijs, quæ in ſummo concreuerint; donec pura aqua relinquatur, atque ita in paſtillos cogitur.* Sed vt talis lotio, diſſolutio, ac paucæ ſpumæ ſeparatio poſſit vnum caloris gradum

Quęſitum de lotione ſuccorum.

Apud Meſuę lotio pro imbibitione.

Spuma concreta in lotione Acacię

Quis effectus loturæ Acaciæ.

remit-

remittere, & rem in primo gradu frigidam, efficere frigefacientem in secundo, considerent quæso attentè doctiores, ego non percipio.

Esset quærendum de substitutione succi Acaciæ; nam & Prunellorum succum, lentisci, necnon Hypocistidis, & ex sumach substituunt quidam, de Vstione etiam ipsius ad Dioscoridis mentem posset sermo haberi, sed hæc ommittemus, vt, qui de Indica, & nostra Acacia agimus, de Ægyptia verò non nisi secundario, & alterius ratione, itaque ex alijs hæc peti poterunt, nos autem postquam pauca quædam de vsu Antiquorum Acaciæ, quæ ad nostram referri possent breuiter egerimus tertia subsequente huius capitis sectione, ipsi Capiti finem imponemus. Quæstiones omissæ.

De Vsu Acaciæ Aegyptiæ.

SECTIO TERTIA.

SI agere vellem de multiplici vsu, & facultatibus omnium Acaciæ partium ligni, frondium, florum, seminum, succi, gummi, & cæterarum huius Plantæ partium, tùm in vsu Medico, tum Mechanico, nimis longus essem, & id excederet nostri instituti limites, qui Plantas potissimum describendas, & publicæ luci exhibendas, assumpsimus. At nè manca penitus hæc Acaciæ tractatio videretur, breuiter ex Antiquis aliqua, ordine perspicuo, annotanda iudicaui.

Ligni vsus ex Theophrasto patet cum ait. *Tectis idonea ceditur*. deinde subdit. *alba imbecillis, facileq; putrescens, nigra robustior, atque incorrupta, ob id in Nauium fabrica ad costas, ventrisq; compagines ea vtuntur*, quod confirmauit etiam Plinius lib. 13. cap. 9. sed non est reticendum de vsu istius Arboris, quod refert P. Bellonius lib. 2. Obser. cap. 66. cum narrat ea, quæ in Monte Synai viderat, vbi multas Acaciæ stirpes inuenerat. *Iam discessuros* (inquit) *Caloieri baculis donarunt oblongis, teretibus, læuigatis, & satis grauibus, quos ex eadem Arbore reuulsos aiebant, ex qua Mosis virga confecta erat, qua percusso saxo, aquam filijs Israel elicuit*. & ex Acaciæ arbore sibi visum esse scripsit. Vsus ligni Acaciæ Aegyptiæ. Moysis Virga erat ex Acacia.

At de *folijs ligno, & ramulis* videntur loquuti Dioscorides, Oribasius, & Aetius quum scribunt. *Spinæ decoctum solutos artus fotu committit*. Alpinus hæc retulit de vsu apud Aegyptios. *Ad eos, qui ex quacumque causa articulos debiles habent, fomentum, ex ijsdem omnibus paratum pro præsentaneo auxilio habent, neque immerito, cum Acacia præualidissima adstringendi vi prædita sit. Omnes eius fomento vtuntur ad defendendos articulos ab humorum* Vires foliorũ, & ramorum Acaciæ Aegyptiæ. Ad articulos roborandos.

decursu. atque non minus in ijsdem tumefactis, atque inflammatis, præsertim in principio, dum humores adhuc in cursu existunt. Hincq. vsus ad podagricos dolores frequentissimus est, maximamq. vim habet Acacia, vt à podagricis incursibus homines præseruet. Non desunt, qui ad ea mala non modo foris fomenti, vel balnei modò Acacia vtuntur, verùm etiam succi modicum per os sumere ante fluxionis tempus per aliquot dies consuescunt, vt ipsæ internæ viæ angustiores factæ minus cursui humorum pareant. deinde ait. *multos noui recenter à podagra tentatos, vsu assiduo Acaciæ planè conualuisse. qui singulis diebus per horam adminus pedes in decoctum Acaciæ calidum detinebant, eoq. fomentabantur, pedesq. abstersos linimento ex succo Acaciæ, opobalsamo, acetoq. parato, etiam inungebant.* paulò post subdit: *decocto etiam vtuntur, ad exiccandas pustulas omnes, præsertimq. Gallicas, sed decoctum parant etiam cum modico ligni Guaiaci. in pueris etiam ad acores in capite orientes, & decocto, & puluere vtuntur.* esculentus etiam foliorum vsus animalibus est vt narrat Bellonius. *Incolæ* (inquiens) *eius ramos longis perticis flagellant, vt folia decutiant à pecore deuoranda.*

Ad podagram. Ad pustulas Gallicas. Ad Acores. Folia pro pastu animalium.

At de *floribus* nihil Dioscorides, nihil Galenus, vnde inferri potest in Medicina vsum non sortiri. at Theophrastus *Flos & pulcher aspectu, vt coronas ex eo facerent, & medicamentis perutilis, qua de causa colligi à medicis solet.* & Plinius. *flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilis.* sed in Coronis eius vsum ex Atheneo iam constitit, appellante. *Coronas semper florentes.* sed ex ramis contortis coronas efformat, qui coronis certè inutiles non demptis aculeis. & Hermolaus in Corollario cap. 141. & 165. Tindiæas, & Abylæas in Ægypto appellatas fuisse scripsit. Alpinus autem hæc nobis indicauit. *In ijs mulieribus, quæ vteri immodicas patiuntur vacuationes, clysteribus ex Acaciæ foliorum, florumque decocto paratis, in vterum iniectis vtuntur. Atq. etiam succo puluerizato, prædicto cum decocto dissoluto, atque immisso. in alui fluxionibus eodem modo tum clysteres frequentant, tum per os succum fęliciter exhibent. Ad anum, vterumq. foras procidentem succo dissoluto cum foliorum, florumq. decocto, nihil habent pręstantiùs, ac frequentiùs quo vtantur.* Sed ex floribus suauissima aqua destillatoria arte elici potest ad multos vsus magnificanda.

Flos pro Coronis. Ad vteri incommodas vacuationes. Ad alui fluxiones.

At pauca etiam de *folliculorum seminumq.* Vsu erunt tradenda. ex his exprimitur succus, quamuis etiam ex folijs, sed minus efficax. at per se siliquæ ad coria perficienda gallę vsu, scribit Hermolaus, sed à Theophrasto desumpsit asserente. *fructu incolæ coria perficiunt vicegallæ.* Plinius autem *Ad coria perficienda semine pro galla vtuntur.*

Siliquæ ad coria perficienda, Gallæ vice.

De *Gummi* Dioscorides hæc admonuit. *Cutis meatus obstruit, & medicamentorum, quibus admiscetur, acrimoniam habetat: ambustis ex ouo illitum, pustulas non patitur erumpere.*

Gummi vires.

Tan-

Tandem de succo refert Dioscorides. *Vis ei ad spissandum, refrigerandumq. efficax. Succus oculorum medicamentis vtilis: valet ad ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, perniones, pterygia, & oris vlcera: procidentes oculos reprimit: mensium abundantiam sistit. prociduam vuluam cohibet: citam aluum supprimit, aut potus, aut subter inditus, capillos denigrat.* Galenus autem hæc protulit. *Acaciæ, & planta ipsa acerba est, & fructus, & succus, qui lotus quidem, & imbecillior, & minùs mordax redditur, vtpotè Acrimoniam quandam per lotionem deponens. Porrò si parti alicui sanæ illinatur, protinus eam, & sicciorem, & contractam efficiet, nullum quidèm caloris sensum inuehens, sed nec frigoris admodum valentem. vndè constat Medicamen id esse frigidum, & terrosum, immista quadam etiam essentia aquea. & sanè coniectura est, non esse similare, verùm quasdam in sese dispersas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipsa ablutione segregentur. Estoque & hoc tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigerantium, vbi quidem elotum fuerit, illotum verò primi.* Tandem afferemus, quæ Acaciæ Ægyptiæ vltimus scriptor Prosper Alpinus nobis reliquit scribens. *Aegyptij Acaciæ arboris vtuntur succo, ex siliquis immaturis expresso, vel etiam ex floribus, folijs, vel ex fructibus etiam. Succi huius vsus apud eos frequentissimus est ad oculos roborandos, atque ab inflammationibus, quæ ibi sunt frequentissimæ, tuendos: ad oris, auriumquè omnia vlcera. nec non ad labiorum fissuras. ad dentes collabentes roborandos, atque firmandos. Succo in puluerem redacto, post ablutionem ex decocto eiusdem succi, vel foliorum, vel florum parato, factam, vtuntur supra gingiuas asperso, ac eo dentibus confricatis. Sanguinem spuentibus dracmam singulo mane aliquo liquore dissolutam, potandam offerunt, mirasquè ad quamcumque sanguinis fluxionem firmandam semper vires habuisse apud eos cognitum est. Ego sæpissimè hoc solo auxilio multas mulieres, ab immodico vteri profluuio penè mortuas reuixisse, atque sanatas fuisse certo scio.* Deindè paulò post subdit. *Non desunt, qui ad podagricos dolores, & articulorum affectus non modo foris fomenti, vel balnei modo acacia vtuntur, verum etiam succi modicum per os sumere ante fluxionis tempus per aliquot dies consuescunt, vt ipsæ internæ viæ angustiores factæ minus cursui humorum pareant. Aliqui, etiam ex succo Acaciæ, atquè aceto linimentum parant, ad liniendos articulos debilitatos, quo sanè mirificè eos roborant, ac firmant.* posteà scribit. *Ad pudendorum, aliarumque debilium partium vlcera difficilia, succi aqua pluries loti puluerizati vsus est illis familiarissimus, decocto etiam vtuntur, ad exiccandas pustulas omnes, præsertimquè Gallicas.* & hęc de viribus Acaciæ affert libro de plantis Ægypti: addens etiam Cayri Coriarios ad denigrandas pelles multam

Succi vires
Ad oculos.
Ad ignem sacrum.
Ad vlcera serpentia.
Ad Pterygia.
Ad oris vlcera.
Ad mensium abundãtiam.
Aluum supprimit.
Capillos denigrat.

Succus Acaciæ frigidus, & tenuium partium.

Siccum frigid. 2. grad.

Vsus succi ad oculos in inflammatos

Ad dentes.

Hęmoptoicis.

Vteri profluuio.

Podagræ.

Ad vlcera.

copiam illiusce succi absumere, sed 4. lib. de med. Ægypt c 14. sic etiam de acaciæ vsu in Ægypto loquitur. *Pleriq. ad diarrheam, ac dißenteriam corpore prius probè purgato clysteres adhibent, ex decocto siliquarum immaturarum, foliorum, atque florum acaciæ, in quo aliqui quoque duos, vel tres ouorum aßatorum vitellos dißoluunt, vel eosdem in oleo rosaceo, vel myrthino dißolutos, cum decocto prædicto miscent. Verum quomodocumquè clyster ex acaciæ siliquis recentibus immaturis, vel folijs, vel floribus paretur, semper quascunque sanguinis, vel aliorum humorum non naturales fluxiones citò, ac valenter sistit. In vteri profluuijs firmandis nihil ibi mulieres habent præstantiùs, quo vtantur. Ioannes Mancinus nobilis Florentinus Cayri olim mercaturam fœliciter exercens, à febre continua, putrida, cum diahrrea biliosa, assidua, contabescere inceperat, ex qua cum clystere ex Acaciæ decocto parato bis tantum vsus esset, sanatus est. Cum quidem alui deiectio longo tempore copiosa, ac crebra perseueraßet, eumque ferè ad exitium duxißet, febre minimè (quamquam satis mitis esset) neglecta probè illius corpore purgato, haud leuata alui diarrhæa, multis frustrà tentatis remedijs, consului, vt clystere ex decocto immaturarum acaciæ siliquarum, foliorum, ac florum recentium parato, vteretur, ex quo bis adhibito, sic illius aluus cohibita, atque adstricta fuit, vt nè dum flatus post hac per anum exire potuerint. Qui quidem nocte sequenti intus retenti, in dextròque hypocondrio collecti, septum transuersum validè comprimentes, hominem ferè suffocarunt. Quo symptomate nonnullis admotis cum igne cucurbitulis, statim leuatus est.* Aetius sermone primo sic scripsit. *Spina Aegyptia, ex qua acacia præparatur, adstringendi, ac siccandi vim habet, quare & fluxui muliebri prodest, & vlcera sedis insufflata ad cicatricem perducit.*

Ad Diarrheã & dissenteriam. Ad Vteri profluuia. Historia. Ad vlcera sedis.

Et hæc de vsu, & viribus acaciæ adnotasse sit satis, ex antiquorum, ac recentiorum scriptis, nulla nostra experientia. Nam, vt verum fatear, cùm à chimica arte paratis pharmacis in agendo plurimum euinci, superari, & præcelli rudia, simplicia, impura, ac impræparata, ratione, & longa experientia nouerim, non potui mihi persuadere, vt derelictis remedijs aliquot meis fidelissimis, & spagiricè præparatis, in vsum traherem acaciæ simplicem succum (quamuis à plurimis, vt ex dictis constat, commendatum), & à me ex nostra Indica acacia aliquoties confectum, quam Aegyptiæ æquiualentem iudico. Nam, vt mentem meam omnino apperiam, causamquè dictorum afferam, nè negligentiam hanc mihi vitio vertat aliquis: laudari quidem summè lego acaciæ succum *in astringendo. ad mensium abundantiam sistendam. ad citam aluum supprimendam. ad oris vlcera. ad vlcera pudendorum, & alia serpentia, maligna, & contumacia. ad dentes collabentes firmandos, & roborandos.*

Ingenuitas Auctoris. Summa viriũ acaciæ.

Verùm

Mira remedia auctoris.

Verùm ego (abſit iactantia) cum habeam ad hæc eadem, efficaciſſima medicamenta, quæ citò, tuto, & blandè id efficiunt, & adeò fœlici, proſpero, certoquè effectu, vt æqualia vix in orbe reperiri poſſe cenſeam, ſuperiora nunquam, ineptè agerem, ſi ipſis repoſitis, alia quærerem, & exhiberem (vt mihi perſuadeo) longè inualidiora.

Ad ſanguinē è naribus mire valet noſtra Q. Eſſen.

Primò autem *Sanguinem è naribus manantem* quacunque ex cauſa, maximo impetu, & copia, ſeù quemlibet copioſiſſimum, & impetuoſiſſimum ſanguinis narium fluorem *Quinta Eſſentia Aldina* in manu poſita ad vnciam ſemis, & naribus attracta, mirabile creditu, ſtatim ſupprimit, ſtatim comprimit, illicoquè aſtringit, & ceſſare facit. cuius rei teſtes poterunt eſſe multi nobiliſſimi viri, qui copioſiſſimi lautè aluntur in Magnifica Illuſtr. Dom. mei Aula, alijq. plurimi, qui auxilium petitum ad nos accedunt. itaq. experientia ipſa iudice, meam quintam eſſentiam omnibus medicamentis, quæ ad Narium Hæmorragiam commendantur præire, & ea præcellere iam notum: nec mirùm, quia ſua tenuitate, & depurata eſſentia ob ſpagyricam præparationem eſt ſummæ actiuitatis penetrationis, velocitatis, ac quod ſummum eſt nullius periculi, & nocumenti, citi, facilis, & iucundi vſus. hinc factum, vt mea Quinta eſſentia contentus in huiuſmodi profluuijs acaciam experiri non libuerit.

Admuliebres fluxus noſter liquor Herculeus eſt optimus.

Secundò *Ad mulierum menſtrualem abundantiſſimum fluxum* laudant quidem acaciam Antiqui, & Alpinus ad Cœlum extollit. multùm præſtare poſſe credo, ſed maiorem fidem habeo *Liquori Herculeo* meo oleagineæ formæ, quem præbere ſoleo in vino, vel alio liquore conferenti, ad guttas ſex, vel octo mane per tres, vel quatuor vices. Huius autem vtilitatem, & conferentiam verbis explicare nequeo; curaui enim ab omnibus medicis derelictas mulieres ob atroces ſanguinis fluxus, & qui per plures menſes, & annos quandoq. perdurauerant, atque particulares quaſdam curationes adnotare poſſem, & curatas nominare. ſed & Medicis domeſticis Illuſtr. Principis, & Card. mei, & pleriſq. Romanis, nec non nobiliſſimis aulicis omnibus notæ iam ſunt huiuſmodi plurimæ curationes; Hinc eſt, vt multi præclariſſimi Romani Medici, ob clara experimenta, ad hunc effectum liquorem meum ita commendent: vt cogar infinitis ægris huius copiam ſępiſſimè facere. & inter hos honoris gratia mihi referendus erit Illuſt. & Excell. D.P. Caſtellus Medicus Rom. ſua ſingulari erud. & ſimpliciũ, & chimicæ ſcientia in Vrbe notus, qui aliquoties ſuis ægris noſtra pręſcribit medicamenta, hic nuper teſtatus eſt ſe conuocatũ ad ęgrã quandã, quę per annũ hoc fluxu sãguinolẽto erat detẽta, & tandẽ morientẽ, nã quotieſcũq. mingebat (quod ſępè accidebat) mutulã sãguine replebat, & à multis pręcellẽtibus fuerat

Teſtimoniũ Petri Caſtel. Medici Eruditiſſ. & clariſſimi.

curata

curata Medicis, testatus est (inquam) ingenuè, hic clarissimus vir, præscripto à se solo liquore hoc meo, paucis diebus, scilicet sex vicibus, mirabiliter conualuisse, & omninò sanatam fuisse; præter omnium opinionem. Illustriss. autem Dominus meus, pro sua indicibili benignitate, & liberalitate, expressè mihi iussit, vt nulli parcens sumptui, quibuscunq. ægentibus ipsum ne denegem, & gratis. (vt cætera alia chimica, quæ Principis mei humanissimi sumptibus parata, donare quotidie soleo) sed tacendum neutiquam mihi est, hunc ipsum liquorem perbelle obstructiones viscerum tollere, vnde hoc curaui ab affectu Hypocondriaco Doctiss. ac Reuerendiss. virum, (qui nunc Cardinalis amplissimus, & viuens est, nomen autem obseruantiæ gratia nunc reticeo) qui aliquoties benignè fassus est, sed ab hoc solo liquore vitā recepisse.

Immensa benignitas Illustriss. Card. Farnesij.

Historia curati ab affectu Hypocondriaco.

Tertio, ad alui profluuia acaciam laudari, qui superiora legit, certò sciet; hac autem vti, mihi nunquam fuit necesse; nam ***Ad alui fluxus quoslibet; ad sanguinis sputum ob venas in pectore ruptas; atque ad sanguinis mictum*** exhibere soleo pretiosissimam ***Quintam essentiam Coralliorum*** cum saccharo in Manuschristi formam redactam, & manè ieiunis rotulam vnam per tres, vel quatuor vices. qui nouit vires crudi coralli in fluxionibus sistendis, qui etiam nouit vim præparationum chimicarum, fatebitur, & noscet optimè ***Corallorum Quintam essentiam*** (non quamlibet quidem, sed exactè paratam, vt mea est) vim maximam habere ad has fluxiones sistendas. sed experientia certissima, & infinitis probata, & confirmata particularibus obseruationibus, & sanationibus id notum fecit tàm doctis Medicis, & Chirurgis, quàm inerudita plebi; ita vt in maxima copia parare hanc cogar egentibus distribuendam, iussu enim Domini mei clementissimi, quibuscumque (Medicorum ordine) petentibus dono exhibetur. ob id quolibet anno cadus vnus corallorum, qui pendet circiter lib. 500. ex Insula Ponti (quæ sub Dominio Illustr. & Reu. Odoardi nunc Card. Farnesij iacet, vbi optimi coralli copiosè expiscantur) ad me apportatur ad hanc tantum Q. E. pro fluxibus conficiendam. sed de corallis plurima auditu digna in epistolis referam.

Diarrheæ, & Hæmoptroicis damus. Q.E. Corall.

Liberalitas Illust. Card. Farnesij.

Quarto. ***Ad oris vlcera*** (vt suprà retuli) laudant acaciam Dioscorid. & Alpinus: vtor ego ***Aqua benedicta*** mea, quæ ab omnibus ea vtentibus benedicitur, quia mirabiliter sanat quęcumq. oris vlcera, & sine vllo penitùs (in quo cōsistit huius aquę pręstātia) doloris, vel mordicationis sēsu.

Aqua benedicta Aldina ad oris vlcera.

Quinto, acaciā supra legisti à Dios. Aetio, Alpino, sūmè cōmendari ***ad vlcera pudendorum, & alia serpentia.*** At his in affectibus concessū nunc est apud omnes nostros Chyrurgos nil ***Præcipitato*** pręstātiùs, quia citò, tutò, & iucundè, seu sine dolore auxilium afferat, sed rectè est præparandum

Ad vlcera præcipitati plura genera

alioqui

alioqui prædictas bonas qualitates minime sortitur. ob amicos igitur plurimos chyrurgos præparare soleo plurium generum, & colorum præcipitata, rubri, lutei, cinerei, albi, ad illudendos infirmos, quæ omnia sine vllo doloris sensu agunt.

Ex his pateat causa ob quam Acacia minimé hucusq. vsus sum ad medicum vsum, cum præstantissima apud me habeam chimicè parata medicamenta, & non hæc pauca tantummodo enumerata: sed propè infinita, cum enim nec otium, nec vasa, carbones, Mineralia, Vegetalia, &c. nec serui adiutores, liberalitate Illustriss. Domini mei, mihi desint, nec vlli sumptui parcatur, quo minus instructissimam Hermeticam officinam meam seruare queam, non erit mirum si multa multis in annis, quibus viuo sub Farnesiana vmbra mihi comparauerim, & composuerim. taceo iuuentutis tempus cum bo.me. Illust. & Reuerendiss. Inico Aualo Card. Aragonæ olim Domino meo transgressum, & non inutiliter sub chimiæ curiosissimo, & eruditissimo eodem Domino consumptum. Medicamentorum autem à me enumeratorum Encheriam, Methodum, & processum non est hic aptus docendi visus locus, aliàs Deo concedente.

Commoditas auctoris ad opera chimica.

Auctor vixit quondam in Aula Card. Aragonæ.

Ad dolorem dentium etiam acaciam valere antiqui scripserunt. Ego veram curandi rationem in meis epistolis explicaui.

Epistolæ ab auctore editæ.

HYIVCCA CANEDANA.

DE HYIVCCA CANEDANA

CAPVT SECVNDVM.

Historia, & Descriptio Plantæ Hyiuccæ Canedanæ.

SECTIO PRIMA.

QVANTVM decipiantur illi, qui de rebus sibi incognitis verba faciunt, præcipuè in re Botanica, ex huius plantę, quã præ manibus habemus, examine, facile constabit. Missa nobis est planta ex Canada regione Hyiuccæ nomine, quam conferentes cum Hyiuca, seu Yucca ab aliquibus descripta, tam variat ab ea, quàm ij descriptores inter se, vt Monardes, Gomara, Ouiedus, Cardanus, atquè Scaliger: itaquè hærebamus cui magis credẽdum, vndè nostram Hyiuccam legitimam esse certò pronunciare iure dubitaremus (cùm eas regiones, vbi spontè, & satiue nascitur, & eam colunt) cartis tantum, & per somnium viderimus) nisi Indi quidam, & alij etiam, qui Hyiuccam in India viderunt, & commederunt, nostram aspicientes plantam testati essent, ipsam legitimam esse Hyiuccam ex qua panem Indi conficiũt. Quo manifestè patet paucam fidem tribuendam ijs, qui Indicas plantas auditu tantum describunt, vel etiam si ipsas illi viderint, Botanices tamen ignari, ineptè admodum describunt eas. sed ad nos. Certè pulcherrima est planta, semper viret, & Aloes modo propè radicem folia emittit, & eius modo explicantur successiuè è medio quodam veluti cornu abscedentia, in quo etiam Aloes modo impressa remanent vestigia: tandem vnicus, nec foliatus, sed ramosus, plurimisq. onustus floribus è medio insurgit Caulis Albuco, seù Hastulæ regiæ non dissimilis. Atquè foliorum ordo, situsquè quamuis Aloes modo appareant, vt sub eodem generalissimo genere referri deberi, videatur ambo: tamẽ quia hæc non crassa folia, sed macra, tenuiaq. ac lõga valdè, nec non Aloes multo copiosiora taliq. forma disposita, vt Hemisphericam figurã visu raram, & pulchrã efforment, prætereà cum sint etiam aculeata, nõ sine ratione Excellens Dominus Petrus Castellus Botanicus insignis dicebat posse appellari *Spherachantam*, si foliorum figura tantum in plantarum denominatio-

Nostra Planta variat ab aliorum Yucca.

Descriptio foliorum.

Spheracanta poteſt vocari hæc planta.

FLORES HYIVCCAE CANEDANAE.

ne esset respicienda. Hæc autem ipsa folia tenuia sunt, macra, (vt dixi) dura, firma, & Iridis, Gladioliuè substantiæ quodammodo similia, seu potiùs Palmæ: duos palmos longa sunt, & amplius, canaliculata etiam sunt adeò, vt in medio semicirculum fingant, & in summo semper magis conuoluta rotundam tandem efforment figuram, in aculeum deniq. desinunt rotundum, rectum, solidum, coloreq. fuscum; hæc prætereà propè suum ortus principium paulo crassiora, & vnciam tantum vnicam sunt lata, indè paulatim ferè vsq. ad medietatem latiora fiunt, vsq. ad trium vnciarum latitudinem, à medio verò iterum decrescunt, ità, vt in tenuissimum, acutumq. desinant (vt dixi) terminenturq. Aculeum. Atqui foliorum margines (quæ eiusdem sunt cum Gladioli folijs colore) lineola ornantur tenui, leonataq. Caulis autem propè radicem situs, à quo folia ortum ducunt, crassitudine per diametrum 8. vel 10. vnciarum est. Flores Septembri mense apud nos produxere plantæ duæ anno 1616. quarum vna siccata, altera superstes est prole à radicibus vnica producta (Aloes autem modo producto caule planta tota emorta est) nec flores, caulemuè per quadriennũ insequens produxit. Demum anno 1620. Nouemb. mense, & toto Decemb. florentẽ spectauimus. nunc anno 1622. floruit Maio, & iterũ circà mediũ Decembr. flores aperiri cæperunt, & produxere flores Ianuario, & Februario. Virgam è medio Hastulæ regiæ modo, tricubitalem, rotundam, leuem, & splendentem emisit, coloris totam sanguinei obscuri, in imo pollicis crassitudine, postea paulatim decrescentem, & in plures ramos desinentem; ramuli pulcrè circumcircà caulem vestiunt concolores, & palmares 4. 5. 7. & 8. flores singuli continentes, quorum numerus centenarium transgreditur. Floris rudimentum, quum paruum est, & antequam flos aperiatur, liliorum nondum apertum florem æmulatur; verùm coloris est sanguinei obscuri, vti caulis, & pediculus, qui vnciam longus est, floresquè ipsi multum inter se distant. cum autem flos grandescit, & apertioni se accingit rubedo illa externa paulatim diluitur. Flos ipse sex constat folijs liliorum, Tulipæ, & Frittillariæ modo; tribus quidem exterioribus pars externa circa dorsum tantum (scilicet quæ in clauso, paruoq. flore rubebat intensè) in aperto parum rubet, marginesq. lati sunt, & candidi, sicut & interna pars tota, nec minùs candicant, niueaq. sunt interiora alia tria folia: in medio triangularis tubus, (seù vasculum est, fortè seminis receptaculum) oblongus, dilutè viridis, & in summò dehiscens in tres latiusculas particulas, huic circumponuntur quinq. crassa stamina in summo aliquantulùm maiora. Floris positus Coronæ Imrialis, Lili Persici, & Frittillariæ modo deorsum nutat, vndè *Frittillariam maiorem* noster horti custos dicebat. nec flos iste perfectè vnquam

Flores.

Hæc planta appellata Fritellaria maior.

aperitur, dehiſcunt tamen ſucceſſiuè flores, & per plures vigent dies, deindè cadunt marceſcentes, apud nos nullo quidem relicto ſemine, vt alba Lilia. Nullus penitus flori ineſt odor.

Cenſura aliarum de Hyiucca Relationum.

SECTIO SECVNDA.

NVnc non abs re erit aliorum de Hyiucca referre dictata, vt Auctorum varietas, & vanitas eluceat. Nicolaus Monardes, qui Indiæ Proregis Medicus dicitur fuiſſe in Hiſtoria Medicamentorum ex nouo orbe delatorum, quam ex Hiſpano in latinum tranſtulit ſermonem Carolus Cluſius cap. 53. ſcribit negotio amicis dato ſe accepiſſe ex S. Dominici Vrbe Yiuccæ folia, & deſcribens huiuſmodi plantam. *Eſt* (inquit) *herba yucca nuncupata quinque, aut ſex palmos alta, folijs latis, & manus humanæ modo expanſis, atq. in ſeptem, aut octo lacinias diuiſis, perpetuò virentibus, ſeritur in terra probè culta, & in ſulcos ducta fragmentis radicis. fructus* (radicem intelligendam hic interpretatur Cluſius) *craſſus eſt, glomeruli fili, aut magnorum Naporum modo, cortice exteriore fuſco, parte verò interiore admodum candida, è qua (cortice adempto) panem conficiunt.* Hęc deſcriptio diuerſa videtur à noſtra planta, quia tamen radices concordare videntur, poſſet quis dicere de folijs: Monardem non rectè deſcripſiſſe folia, ea eſſe diuiſa ſcribens *in aliquot lacinias,* cum ſint indiuiſa, quamuis poſſint dici manus modo expanſa, vt etiam Palmæ fœminæ folia manus figuræ aſſimilantur. ſed nolo vim facere huius verbis, præſertim cùm idem ſentire videatur Franciſcus Gomara Hiſtor. Gener. cap. 71. vbi prouinciæ S. Marthæ dotes deſcribens. *Radice ſeritur* (inquit) *non ſemine: digeruntur certa ſerie tumuli: deinde ipſius ſtirpis caules, qui ſolidi, craſſi, nodoſi, cinereique coloris ſunt, palmitum modo præciduntur, & ſinguli in ſingulis tumulis, ita reconduntur, vt dimidia pars ſupra terram extet: vbi comprehenderunt, cubitali craſſitudine creſcunt: folia habent viridia, canabinis ſimilia: ſumma verò tellure in radices Galicianis Napis ſimiles conuertuntur. Operoſa eſt eius ſatio, & cultura, attamen certa, quandoquidem fructus in radice conſiſtit. Annuo ſpatio maturitatem conſequitur: præſtantior tamen redditur ſi biennio ſub terra lateat.* Si hic dixiſſet, folijs eſſe Cannarum, ideſt Harundinum, non Canabis, fortaſſe cum noſtra planta conueniret, an per Canabem in India intelligunt Aloem Americanam ex qua inibi filum extrahi audio, & fortè funes, & Canapos? quod veriſimile videtur; & noſtræ plantæ

Deſcriptio Yuccæ Mexicanæ.

Gomara aſſentitur Monardo.

Cultura radicum Yuccę

Coniectura de Canabe.

non

non incõueniens, vt suprà assimilauimus: at difficillimè apud nos propagatur, nec caules similiter propagabiles producit; sed fortè radix, & imus stipes illis in regionibus propagationi aptus. Cardanus de subtilitate lib. 12. Hyiuccam sic describit. *Herba similis sparto, quod Canepum vocamus. Radix tamen ipsa Carotis simillima; sed maior: intus tamen candida, exteriùs aspera, & coloris vinosi fermè.* Gomara in sua Historia (vt dixi) à quo sumpsisse Cardanum censeo Hyiuccam describit folijs Canapinis, Clusius in Annot. in Monardem. Canabis vertit, Cardanus verò (vt patet) sparti: quem certè Scaliger de subtil. exerc. 153. ineptè accusat. non enim confundit Genistam, & Spartum, Cardanus, vt falso illi obijcit Scaliger; sed alia ratione forsan peccat pro Canape Gomaræ Spartum proponens. non enim certò scire possumus, quid Gomara intelligat per Canapum, (quod verbum funem apud nos sonat) an herbam ex qua canapi, & funes in Hispania fiunt, quæ Spartum Dios. est, an verò Canabem propriè dictam, quod mihi arridet, ex qua in Italia Canapes, & funes cõficiuntur, vel deniq. aliud herbæ genus ex quo in India Canapes, & funes conficiantur, vt Aloes America, &c. Scaliger ipse, ita Hyiuccam designat. *folio est Sambuci. Radix humanæ coxæ complet crassitudinem.* qui quidem longius, quam alij à nostra planta dissidet, & ab alijs omnibus dissentit.

Cardanus de Hyiucca.

Defenditur Card. contra Scaligerum.

Scaliger distat ab omnibus.

Superioribus his assentitur Consaluus fernandus Ouiedus summario Indiarum Occident. c. 6. & lib. 7. Hist. gener. c. 2. vbi de Yucca agit. cui fidem præstandam censeo; nam lib. 1. c. 1. scribit se continuò habitare in Vrbe S. Dominici in insula Spagnola, & lib. 4. se dicit esse Capitaneum, & Castellaneum Arcis in Vrbe S. Dominici. in qua Yuccam colunt, & sic loquitur. *Planta Yucca vocata constat ex virgis quibusdam nodosis paulo altioribus, vel minoribus homine, crassitie duorum digitorum paulo magis, vel minùs pro telluris maiori, vel minori vbertate. duorum est generum Yucca: altera imitatur Canabis folia, seu manus humanæ apertæ extensis digitis figuram, & eadem magnitudine, canabinis verò folijs crassiora, maioraq. sunt. Quælibet autem frons 7. vel 9. seiunctas, diuisasq. punctas, & mucrones habet: caulis seu stipes nodosus, vt dixi, est, atq. coloris cinericij, vel albidi folia ipsa valde viridia, pulchra, & visui grata in campis apparent. alterum genus ramis, & fructu non differt à priori. sed folio tantùm: nam quamuis quodlibet folium 7. vel 9. diuisuras habeat, tamen aliam formam retinet. ideò vtriusq. folium hic posui.* Hactenus Ouiedus. Si igitur talia sunt Yuccæ folia, vt etiam ex alijs dictum est videlicet Monarde, & Gomara, quibus Cardanus subscripsit. nostra certè planta non erit istorum Yucca occidentalis videlicet, sed alterius generis, Canedana scilicet, ab hac enim regione, quæ in Noua Francia est multum distans à Mexico,

Ouiedus de Yucca Mexicana.

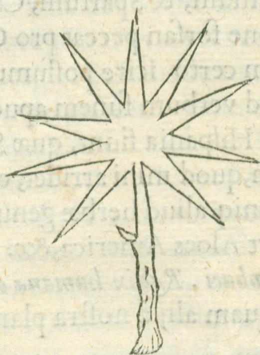
acce-

NostraHyiucca Canedana à nullo descripta.

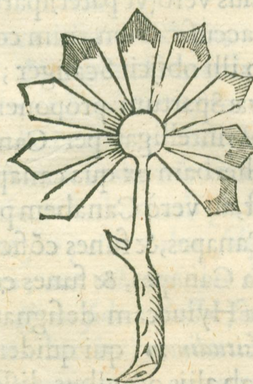
accepimus nos hanc plantam, itaq. fatemur nostram plantam non esse Mexicanam Yuccã à prædictis auctoribus descriptam, sed alterius generis, & valdè diuersam; sed eiusdem vsus, cum ex hac etiam fiat panis in Canada, verum nostra planta non videtur ab aliquo descripta. Mexicanæ Yuccæ folia sic pinguntur.

FOLIA HYIVCCÆ MEXICANÆ

HYIVCCA PRIMA OVIEDI.

HYIVCCA SECVNDA OVIEDI.

Hæ rudes foliorũ Hyiuccæ vtriusq. figuræ in Ouiedi lib. extant, quas afferre non piguit, vt lector benignus distinguere valeat Hyiuccam nostram Canedanam (à nullo hactenus descriptam) à Mexicana Hyiucca. Monardis, Gomaræ, Ouiedi, Cardani, & aliorum.

De Pane Hyiuccæ Mexicanæ:

SECTIO TERTIA.

QVoniã autem de Hyiuccę planta sermonẽ cæpimus liceat quęso ipsius historiam prosequi, & agere etiam de mexicana. Nascitur hæc in India in Continenti in Prouincia S. Marthæ, S. Dominici, in Cuba, Hayti, & reliquis Insulis, ex cuius radice panem conficunt, quo Indi tot seculis vitam sustentarunt, & hodie etiam vescuntur Hispani.

Panis ex Hyiucca mexicana.

Sed mirũm in tota Insula S. Dominici vbiq. succus venenatus est, non alibi, vt refert Monardes; sed Gomara etiam in Cuba, & Hayti crudam radicem esitatam perniciosam dicit, excipit tantùm S. Marthæ prouinciam. vbi. *Ea (inquit) cruda, assa, elixaq. vescuntur, & quocunque tandem modo parata grati est saporis.* Ratio panis ex ea conficiendi

Hyiucca vbi venenata.

doce-

docetur à Scaligero loc. cit. *Eam* (inquit) *redigunt in pollinem pumicum, aut Cotium attritione. tum in manicam indunt (sic enim vocant laneam cucullam, quod nos Colum, Pharmacopolæ) aquam imponunt, vt expressione transmittant succum. ille liquor læthalis est. Pultem, quæ reliqua est, exponunt soli sacchari candi specie: siccatam farinam, aqua subactam, in panis modum formant: quem panem Caßaui nominant.* Monardes. *Cazaui* appellari scripsit. Ouiedus *Cazabi.* aliter, & luculentius huius panis faciendi rationem docuit Monardes. *Repurgatum* (inquit) *suo cortice, instrumentis quibusdam (ijs, quibus muliercula linum pectunt similibus) dente acuto, & firmo præditis in frustula secant, & comminuunt, quod comminutum est, in manicam ex palmæ folijs contextam inijciunt, & pondera quædam veluti grandes lapides superimponunt, vt suo pondere succum ex fructu exprimant, quo probè expreßo, fructus craßior materies amigdalis tritis, & expreßis similis restat, quæ patinæ iniecta lento igne coquitur, & densatur, subindè illam voluendo vti oua frixa solent: ea benè densata placenta fit nummi Hispanici octo regalibus æstimati craßitudine, quam soli siccandam exponunt. Hæ placentæ illis panis vicem præbent, multum nutriunt, poßuntq. multo tempore incorruptæ seruari.* (anno seruantur ex Cardano, nos etiam diutius seruari posse censemus teste Ouiedo) *nam nauibus, quæ inde huc in Hispaniam appellunt, imponuntur panis biscocti vice, pro alimento. verùm fauces exasperat eius Cazaui vsus, nisi aqua, aut iusculo maceretur, aut alijs cibis commisceatur: ea etenim ratione edi potest; at qui siccum commedere vellet, altera manu vasculum aqua plenum perpetuò tenere neceße est, alioqui deglutire minimè poßet.* De hoc pane Cazabi exactissimè etiam agit Ouiedus, quem legito: nos huius panis Cazaui frustrum habemus acceptum ab Henrico Coruino Aromatario, & Botanico Romæ, quod ex India à Batauis delatum receperat à clarissimo viro Theodoro Clutio. cuius hæc est imago.

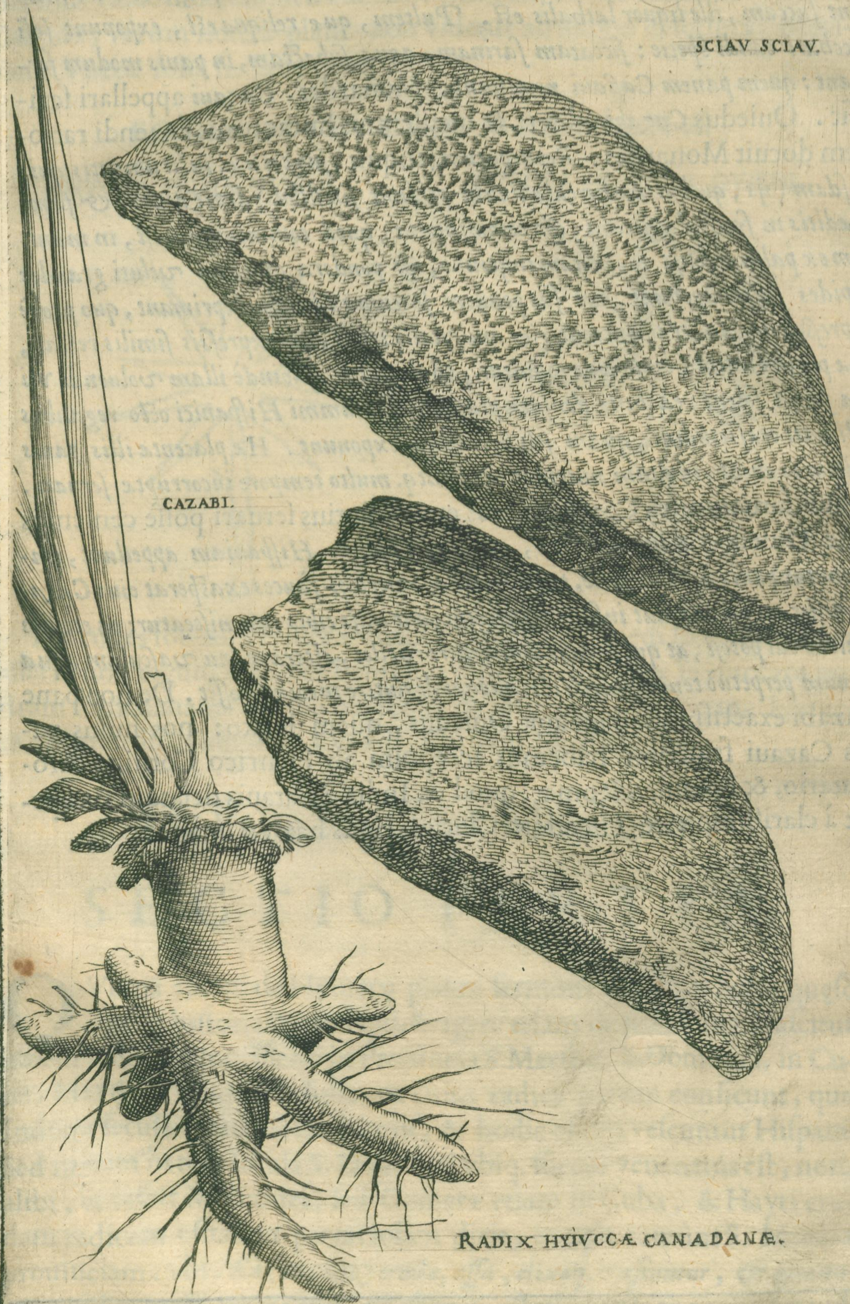
Panis ex Hyiucca conficiendi ratio.

Cazaui.

Panis cazabi exasperat fauces.

Lati-

PANIS HYIVCCAE MEXICANAE.

Latitudo diametri huius panis, palmaris est, rotũdæ placẽtæ modo, in medio semidigiti crassitie est, in ambitu tenuiori colore, albo quidẽ: sed admistis furfuribus. videtur enim placẽta ex alba farina facta, & furfure crasso. sapor nullus sentitur, sed exucci pulueris instar os afficit: ad huc perdurat incorruptus: sed cum Ouiedus duplicem afferat panis huius, seù placentæ, formam, scilicet *Cazabi* cuius altitudo semidigitum æquat, pro vilioribus, & *Sciausciau* pro nobilioribus, qui tenuior est. huius generis nostrum frustrum iudicamus.

De Succo Hyiuccæ.

SECTIO QVARTA.

SI mihi circà huius succum philosophari licebit, considerandum proponam, quæ vis possit eius esse Veneni. Ouiedus. succum crudum pessimum venenum vocat, vt vno tantum haustu enecet, quod si ebulliat duobus, vel tribus feruoribus iuris vice in vsum venire pro pane intingendo ait. sed dum calet, antequam perfrigeretur edi debere. decoctus ad consumptionem duarum partium, & triduo aëri expositus, dulcescit adeò, vt Sapæ vicem suppleat. quod si iterùm hic dulcificatus hoc modo liquor ebullierit, & aëri fuerit expositus, acescit adeò, vt aceti modo vsui sit. Monardes sic scripsit. *Sed mira est expressi succi iam numerati Natura; nam si homo, aut animal eum bibat, aut degustet, illico moritur, tanquam præsentissimum aliquod venenum hausisset: at si primum ferueat, & ad media decoquatur deinde refrigerari sinatur, Aceti vsum præbet non minus præstantis, quam si ex vino confectum foret. Si verò coquatur donec crassitiem acquirat, dulcescit, & pro melle est, vide quanti in rebus momenti sit coctio, quandoquidem præsens venenum in salutare alimentum, & potum conuertit.* Hic in reddendis tot mutationum causis Cardano, Scaligeroue subtiliores esse fas erit: itaque particulatim singula aggrediemur.

Pro certò accipimus primo. Succum venenum, substantiam alimentum esse, ita Monardes, & cæteri: vnde etiam quæstionem posuit Scaliger exercit. 153. num. 5. lib. de subtil. his verbis. *Cur Hyiuccæ succus lethalis, farina salubris est? Eo modo quo Porri succus perniciosus: Porrum ipsum editur sine noxa. Ratio pendet à duplici causa: vna est partium tenuitas: vnde est facilitas penetrationis: altera est libera qualitas, & facultas ad nocendum in succo ipso: posteaquam soluta est societas, quàm inierat cùm terrestri parte à primordijs ipsis ortus ipsius plantæ, quæ pars aduersa qualitate ferociam eius ita cohibebat, quemadmodum crassitie sua, tardabat celeritatem.* Pace

Succus Hyiuccæ Mexicanæ venenũ

Ratio Scaligeri duplex.

Taxatur Scaliger. Negatur paritas inter Porri succũ, & Hyiuccæ. Prima ratio.

ſubtilis Scaligeri,dixero parùm ſubtilem hic ipſum fuiſſe. Nam primò neganda eſt paritas inter Porri ſuccum, & Hyiuccæ liquorem, multiplici de cauſa. Primò, quia Porrus totus tam crudus, quam coctus, & cum ſuo ſucco abſq. vllo nocumento editur. Hyiucca verò cruda, & tota cum ſuo ſucco in Inſula S. Dominici, ſine vitæ detrimento, veſci non poſſunt Indi: vndè ſuccum ſeparare coguntur. Secundò, Porri ſuccus eſt verè ſuccus expreſſus. Hyiuccæ verò dictus ſuccus (ſi vera refert Scaliger ſupra citatus) impropriè ſuccus Hyiuccæ eſt, nam additione aquæ ſit, vndè potiùs tenuior quædam miſcela, quam ſuccus. Tertiò, ſuccus Porri videtur quaſi Homogeneus, & totus venenoſus, Hyiuccæ verò heterogeneus apertè eſt, pars enim, quæ prima coctione exhalat, (nimirum tenuior) venenoſa eſt. Quartò, Hyiuccæ ſuccus coctura amittit venenoſitatem: an idem de Porri ſucco affirmare poterit Scaliger? contrarium potius cenſeo, &(veluti chymicum extractum) futurum ſuſpicor multò validiorem crudo: quod quidem ſi impunè, & tutò experiri liceret, facilis, & cita eſſet experientia, & clara dubitationis huius explicatio. ſed coniecturam noſtram illud videtur confirmare, quia ſimplici coctura Porrum cum ſuo ſucco non corrigunt Galenus, & Dioſcorides: ſed bis decoquunt, hoc enim modo coctio prodeſt quidem ſuccum à ſubſtantia ſeparando, nimirum in aquam admiſtam deponendo: non tamen illum corrigit (Hyiuccæ modo) exhalatoria ſeparatione, in vno enim coctio corrigit ſubſtantiam eſilem, in altero potabilem. Quinto, Porrum ſua acredine nocet, vndè Galenus de cau. morb. c. 2. *Vſus immoderatus eſculentorum acris, & calidæ qualitatis, veluti alliorum porrorum, cæparum febrem aliquando ſuſcitauit.* Venenum autem eſt, quia ſanguinem educit, vt habet liber de Dinamidijs inter Galeni ſpurios. *Sanguinem* (inquit) *purgat porri capitati ſuccus dracma vna.* & liber alter de Catharticis etiam inter Galeni ſpurios. *Sanguinem educit porri ſuccus.* quod idem apud Aetium legitur ſerm. 3. cap. 56. Et fortaſſe hoc eſt medicamentum illud, cuius meminit Galenus, quo educebatur ſanguis (fortaſſe dico, nam inuentor ille non ſucco vtebatur illius herbæ, ſed contactu vim inuenit, poſteà ſucco, vel ſubſtantia vſus eſt?) At educere menſtrua conſtat, nam Iſaac de Dietis, & Rufus apud Serapionem ſuppoſitum ſuccum ea educere ſcribunt. ac contrà opponi video Hippocratem tum his, tum Scaligero, & cæteris. Nam 2. de morb. mul. in mea Cornari verſione in 4. fol. 372. *Potio ad fluxum, & omnes morbos, qui ab vteris fiunt. Ferulæ raſæ Acetabulum, & porri ſuccum in vino albo diluto. Hoc etiam ex naribus manantem ſanguinem ſiſtit.* Sed quicquid ſit de Porri ſucco. Hyiuccæ ſuccus venenum illicò necans eſt, & fortaſſe ſtrangulans: etenim (vt aiunt) panis ipſe etiamſi ſucco priuatus, & co-

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Correctio Porri.

Quinta ratio.

Hippocr. de ſucco Porri.

Quale Hyiuccæ venenũ.

ctus

ctus fauces exasperat, & siccus deglutiri nequit. Accedat etiam aliud, nimirùm ex Dioscoride, & Auicenna. *Porri succus ex melle potus contra bestiarum morsus auxilio est*. Hyiuccæ autem succus crudus nunquam salubris. ex quibus patet ineptam esse comparationem succi Hyiuccæ ad porri succum: ex his similiter clarum est subtilissimum alioqui Scaligerum nimis crassum hoc loco euasisse. Sed vltrò pergamus. causam affert duplicem; sed non (meo quidem iudicio) exactam. Prima causa huius succi malignitatis (ex ipso) est partium tenuitas, à qua est facilitas penetrationis. ridicula certe causa. Nam si partium tenuitas est causa, ob quam Hyiuccæ, nec non porri succus venenum est, omnes succi, & omnia medicamenta, quæ partium sunt tenuium, immo omnia Spagirica (quæ tenuissima sunt) maxime erunt venenata; quod sanæ mentis nullus cõcedet. si dicat succum per se maleficum, separatione à fœcibus, quia attenuatur, validiorem effici: nõ erit ergo venenosior, quia simpliciter substantia tenuior est reddita; sed quia segregatus à materia crassa ipsius acrimoniam, & malam qualitatem obtundente: vndè porri succus nunquam venenum, nisi à parte crassa separatus. Hyiuccę verò radix integra venenũ est, etiam non expresso succo, scilicet cruda. Quare rectiùs statuendum partium tenuitatem in qualibet re ad penetrationem faciliorem, & ad actionem citiùs perficiendam, facere. vndè ob partium tenuitatem nullum medicamentum dicemus nocuum, vel salubre: sed si salubritati accesserit tenuitas, salubrius dicetur, si verò cũ malignitate aderit etiam tenuitas, dicetur nocentius. ergò in Hyiuccæ succo necessario adest summa partium tenuitas, quæ citissimæ (non malæ) actionis causa est. Dicitur enim degustatus succus illico necare, tenuitas enim, vt dixi, non est causa actionis, sed facilioris, & citioris actionis. Secundam deinde causam afferens Scaliger dicit, succum separatum habere facultatem liberam ad nocendum, at mistum cum terrestri parte aduersa qualitate ferociam cohiberi, crassitie celeritatem retardari. At neq. hæc causa pro vera nobis recipienda venit, habere quidem locum potest in porri succo: nam hic crudus, & totus cum suo succo esitatus non nocet, separatus autem succus venenum dicitur. At in Hyiucca alia ratio est, hæc enim cruda, & cum suo succo commesta venenum est semper in aliquibus Regionibus, nec tamen succus liber est à crassa materia, & ab aduersa qualitate: quo patet ineptè venenositatis causam assignari, succi separationem, cum etiam non separatus noceat, teste Gomara, qui scribit. *Hyiucca, quę in Cuba, Hayti, & reliquis insulis nascitur perniciosa est, si cruda edatur*. Ouiedus dicit esse alteram speciem dictam Bonata, quæ innocua est, & cruda edi potest. Ego vt venenositatis causam huius Hyiuccani succi inquiram, statuo primo (ex dictis ci-

Refellitur causa veneni ex Scaligero

Contra primam causam Scaligeri.

Tenuitas nõ agit, sed actionem iuuat.

Contra secundam causam à Scalig. allatam.

tatorum auctorum) Venenum Hyiuccæ ſucci (ſi ſuccus propriè dici poteſt, pars ſubſtantiæ tenuis aquæ additione extracta, vt vulgaris dictus liquiritiæ ſuccus) expreſſione à reliqua ſubſtantia ex parte tolli, non penitus : nam adhuc cruda etiam abſtracto ſucco, alicubi non eſt eſilis. Secundò, ſtatuendum ab extracto ſucco venenum coctione tolli coactum calore in auras euolare; & patet etiam, quod remanſerat in fęcibus venenum, coctione tolli, quia fœx relicta pani conficiendo inſeruit, quo ſalubriter (inquit Monardes) vtuntur Indi, & in quotidiano eſt vſu pro nutrimento, non ſolum Indorum, ſed etiam Hiſpanorum. ſuccus igitur (ſeù tenuiſſima ſubſtantia) non ſubſtantia craſſa, venenatus erit; imò huius particula quædam ſola, quæ coctione tollitur; ſed vt particulatim hunc conſideremus ſuccum, dicendum Heterogeneum eſſe, nec totum venenum, vt patet ex eo, quod decoctus ad medietatem non ſit ampliùs nocuus; ſed pro aceto inſeruiat. decoctus ad craſſitudinem, mellis, ſeu ſapæ loco habeatur. Itaq. ex hac Indorum vulgari per coctionem ſeparatione, triplicem ſucci partem agnouimus. Venenatam, quæ primò exalat. Acetoſam, quæ ſecundo euaporat. deniquè melleam dulcem, quæ remanet. Nec dubito quin peritus Spagyricus adhuc plures partes diuerſas arte ſua ſeparaturus eſſet, ſi præ manibus talem haberet ſuccum. Atq. ſaporem in tali ſucco Acidum, & Melleum ſeparatione apparere, non calore gigni ſentio, ſicuti in alijs multis chimicis proceſſibus accidit, vt rectè Petrus Caſtellus in Dodechaporio Chalchãtino dub. 3. pag. 31. & 32. Nos verò (tùm Acetoſa, tum Mellea, alijſq. derelictis partibus) ſubſtantiam, qualitateſq. huius primi ſucci tantùm conſiderabimus, qui venenatus eſt. Cum igitur pars venenoſa coctione primò euaporet (vt ferunt) oportet reliquarum partium tenuiorem eſſe, atq. hæc quidem pars tenuior coctione, & deſtillatione primo aſcendens poteſt eſſe (vt chimicis eſt notum) vel aquea. vel aërea, & ſpiritalis, exemplum eſt in vino, a quo primo aſcendit pars aerea, & ſpirituoſa, ſecundo Aquea. In Vitriolo vero, & aceto primo pars aquea tenuis aſcendit. ſecundo, acida, & ſpirituoſa (vt volunt aliqui, quibus tamen in aceto reclamat Libauius) quod accidit prout materia ignem, & calorem paſſa hac, vel illa ſubſtantia tenuiori, & ſeparabiliori magis abundat. ſeù prout ſpiritalis ſubſtantia reſidet in parte, aquea, vel terreſtri; in aquea, vt vini ſpiritus, qui primus aſcendit; in terrea, vt Vitrioli ſpiritus, qui poſt flegma aſcendit; ſeù ſpiritus (hermeticè loquendo) reſidet, & producitur, vel à ſulphurea parte, vt in vino ſpiritus ardens, vel à Mercuriali, vt in Vitriolo, in quo ſpiritus poſt flegma, & ante oleum dictum aſcendit. hoc autem ex Vitriolo vltimo aſcendens atrum, ſalſa pars eſt. vel deniq. ſpiritus ex

Auct. opi. de vene. Hyiuccæ.

Non totus ſuccus venenum.

Sapores non gignuntur ab igne.

Vt ſeparentur ſpiritus deſtillatione

parte saligna magis deducuntur, & abstrahuntur, tunc vltimo ascedunt, vt in aliquot aquis fortibus. sed hęc aliò spectant. In Hyiucca igitur primò separabitur coctione pars tenuior, quę vel erit aquea, & insipida, vel spirituosa, aerea, & acuta. atq. in altera ex his illius venenum contineri fatemur, quod si nobis licuisset hunc destillasse succum (quod non licet in nostra Canedana, quæ est alterius generis) facilè nouissemus eam, quæ exisset, humiditatem. sed posteà quam huius succi destillandi non datur facultas, imaginatione id assequi tentabimus, censemus igitur cum eruditissimo Botanico, & Spagirico, nec non Hippocratico Medico Petro Castello, cum quo familiariter de hac re loquuti sumus, venenositatem esse in parte acuta, & spirituosa; nam actionis vehementia, & celeritas, non nisi acutam, & spirituosam substantiam arguit, insipidum enim phlegma, parsq. aquosa quamuis tenuis, & primo euaporabilis actionum celeritati nequaquam apta iudicatur. hęc est nostra opinio, sentiant quid velint alij, in re dubia, liberum est cuiq. suum iudicium.

Coctura succi Hyiuccæ quid primo separatur.

Petri Castel. opinio.

Sed simul etiam alterius accidentis reddenda est causa: nam scribit Monardes. *Nec minore admiratione dignum est, omnem Yiuccam in continenti nascentem, tametsi ei, quæ ad Sanctum Dominicum nascitur (ex qua Cazaui fit) similem, salutarem esse, eiusq. fructum* (radicem velle censuit Clusius) *edulem, & succum inde manantem potabilem, nullamq. noxiam adferre: eam autem, quę ad Sanctum Dominicum prouenit (quacumque tandem ratione edatur) eiusq. succum non coctum, perimere. Locorum verò naturam tanti momenti esse, vt quod salubre alimentum in continenti præbet, id in omnibus insulis præsens sit venenum. Quemadmodum Colummella de Persico scribit, perniciosum venenum in Perside fuisse, at vbi in Italiam translatum fuit, noxium illum succum deposuisse, & suauem, salutaremque præbuisse.* igitur in continenti Hyiucca, & cruda, & non expressa sine nocumento editur, & succus similiter bibitur, at in Insula S. Dominici, & reliquis Insulis, & Hyiucca cruda, & succus itidem crudus perniciosa; & eiusdem est sententiæ Gomara. Y*ucca* (inquit) *quæ in Cuba, Hayti, & reliquis Insulis nascitur, perniciosa est, si cruda edatur, in prouincia verò S. Marthæ salubris. Ea cruda, assa, elixaq. vescuntur, & quocunq. tandem modo parata grati est saporis.* Si igitur hæc vera sunt; Hyiuccæ succus non vbique terrarum malus est; vnde venenositas Hyiuccæ non est illi naturalis, cùm non sit semper talis, sed adscititia, & accidentalis: nàm in continenti, & in Insula S. Marthæ succus crudus potabilis est sine nocumento. Ex quo patet nihil ad rem facere subtilia Scaligeri verba: nam Hyiuccæ succus venenosus à non venenoso, neque partium tenuitate, neq. separatione aliqua differre videtur, quæ pro causis veneni ille attulit;

Hyiucca in continenti nó venenosa.

Hyiucca in insulis tantum venenata.

Venenum à Regione sumit.

ſed re vera fateri oportet venenum à Regionibus ſumere, & loco natali, vt expreſsè etiam adnotauit Monardes. Verùm ſi venenum à Regionibus ſumit, dicendum, vel ab earum prouinciarum aere, quo ambitur, infici; vel aqua, qua irrigatur & ſuccum deſumit; vel à terra qua nutritur; vel deniq. à cæli poſitu, & aſpectu peruerſo, & maligno de quo nihil in præſenti dicam, nam variant aſpectus cœli, & cum ſemper Hyiucca ibi venenata, quis ò Aſtrologe dirus aſpectus tam diuturnus? & cur non inficit alias omnes plantas? At ſi ab aere malignitas Hyiuccæ adueniret, cur hominibus, & alijs plantis non æquè nocuus aër? Nec cenſeo adeò veneficam vim ab aquis illarum inſularum prouenire, & ſi ſciremus Hyiuccæ ſucci deſtillatione primo exire aquoſitatem, & phlegma, poſſemus fortè dicere, regiones magis aquoſas venenoſam Hyiuccam producere, quia fortaſſe corrumpatur, ob nimiam aquoſitatem circà radices, pars quædam aquea elementaris Hyiuccæ radicis, quæ tali putredine prauam concipiens qualitatem, poſteà venenum hominibus ſit, & ità venenoſa qualitas in aquea portione erit reſidens: ſed cum non conſtet de maiori, vel minori aquarum abundantia in illis Inſulis, nec an ſint magis, vet minus montuoſæ, Vallatæ &c. ob id affirmare nequeo inſipidum phlegma venenatum; magis autem menti meæ ſatiſfacit (vt paulo antè dixi) imaginari acrem, ſpirituoſam, & aeream prima deſtillatione ſurſum ferri particulam, quæ quandoq. veneficæ qualitatis ſit ſubiectum, ſed fortè ex putredine aquæ, & terræ huiuſmodi (quibus nutritur Hyiucca) ſpirituoſitas mala accidit, vt effectus ſit alicuius alimenti putridi. Nec enim à ſimplici terra vbi naſcitur malignitatem acquirere ſuſpicor, ob malos ibi contentos ſuccos, poſſent enim eſſe ibi Sandaracha, Auripigmentum, Cadmia foſſilis, vel huiuſmodi alia nobis ſuis qualitatibus infeſta, in quibus natas plantas, prauam qualitate carere, abſurdum eſt aſſerere. Sed plurimum terræ iſtæ malignæ ſteriles ſunt: tamen Diligens Meſues nos admonet, vt colligamus *Polipodium ſuper arborem naſcens, nàm in lapidibus natum humiditatem habet ſuperfluam, indigeſtam*. ſic etiam vult nata in locis liberis, non Thermalibus, Serpentariam, Arum, Eſulam, Mezereon, Squillam, Abſintium, Hermodactilos, colocyntidem, aliter venenata dicit. reprobat etiam aliquas plantas, quæ vnicè natæ reperiuntur in aliqua regione, vel loco, vt colocintidem, ſquillam. ſocietate alias gaudere ſcripſit, vt de Hermodactilis. *Ortus eius in vicinitate ſcillæ meliorat in conditionibus ſuis, & ſimiliter in vicinitate raphani*. & de Colocyntide ſic expreſsè ſcribit, *& quæ naſcitur in terris fortibus, & puluerulentis, aut iuxtà loca reptilium, aut in locis Thermarum mala. Quæ autem naſcitur in terris laxis, & arenoſis, & liberis, eſt quæ eligitur*. de fungis etiam notum vicinitate ferri, panni,

Venenum nō à cæli aſpectu & aere?

An ab aquis?

An à terra?

Locus vt efficiat plantas Venenatas.

ſer-

ſerpentis mortui, vel eius caueæ, aut plantæ noxiæ (teſte Dioſcoride) ex ſalubribus lethales fieri. cùm igitur non conſtet genus terræ illarum inſularum, & an ibi animalia venenata particulatim genita radices has inficere poſſint, vel vicinia aliarum plantarum pernicioſarum, vel an genus culturæ ab illis incolis ibi varietur, nihil certi affirmari poterit. nec Cardani, nec Scaligeri ſubtilitates ſatisfacere poterunt, immò nec Pelopis acuties Galeni præceptoris in reddenda cuiuſq. rei cauſa. nobis, vt dixi, ſuſpicio magis placet, putredinem alimenti plantæ, perniciei cauſam adducere, ortam, eo quod planta ijs in locis rectè concoquere nequeat alimentum attractum, & ita ob debilitatem coctionis putridam, & venenatam acquirat qualitatem, at dubium eſt, an illa coctionis debilitas procedat ex parte ſucci attracti, vel facultatis læſæ ab ambiente; hoc incolis iudicandum relinquimus; nos ſatis luſimus circa hanc materiam imaginatione vagantes, cum non liceat, tam facile illas adire regiones, vel à doctis veritatem de viſu audire.

Probabilior opinio:

Sed non tacendum videtur, quod mihi à noſtræ plantæ acutis, ſolidiſq. foliorum mucronibus caſu puncto in manibus accidit; dolor enim adeò ſæuus, & ingens illicò acceſſit, vt ferè apud me amplius non eſſem animiq. faſtidio afficerer, ac ſpaſmum timerem. confugi quo potui citiùs ad *Balſamum* meum *vulnerarium Aldinum* dictum à me, quo inuncta plaga ſtatim in miraculum vſq. dolor, & omnia accidentia ſedata. Hoc balſamo (poſt quam in huius mentionem incidi) à me excogitato, & plurima experientia comprobato, nullum præſtantiùs inueniri poſſe imaginor, cuius vires in atrociſſimis vulneribus, & alioqui letalibus, atque etiam venenatis, non apud Aulicos tantum Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Domini mei innotuere, atque ipſi ſubiectis gentibus, terris, arcibus, & pagis: ſed apud Romanos etiam plures Principes, & nobiles viros, matronaſquè, immo in vſu etiam plurimo eſt Romanis aliquot primarijs Chirurgis id à me ſæpè efflagitantibus. Et Inter hos D. Proſper Cecchinus Chirurgus Romanus primarius, & Medicinæ doctor meo balſamo fœliciter curauit Perilluſt. & Reuerend. P.D. Vareſium, inſigni capitis vulnere, & contuſione ob caſum ex vehiculo. curauit etiam Franciſcum Eunuchum, & Cantorem Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Card. Burgheſij, necnon Capellæ S. D. N. ex capitis vulnere, etiam cum deperditione ſubſtantiæ cerebri, in ſyncipite, vt notum Romæ eſt, & adhuc, & ſanus, & viuens eſt. & plurimi alij etiam ſanati ſunt. Inter cæteros verò Medicos, quos honoris gratia hic enumero, efficaciæ noſtri Balſami teſtes, nulla exceptione digni, eſſe poterunt Illuſtriſſ. & Reuerendiſſimus *Dominus Cintius Clemens*. Sanctiſsimi Domini Noſtri Pauli Quinti, olim Medicus digniſsimus. nec non Perilluſtris,

Punctura foliæ Hyiuccæ Canedanæ doloroſa.

Balſamum vulnerarium Aldinum.

Medici præclariſſimi Romani.

ſtris, & excellens *Dominus Ioſeph Ghislerus* Principis mei Illuſtriſſimi, ipſiuſq. nobilioris familiæ Medicus; immo etiam maximè Perilluſtris, & excellens *Dominus Petrus Caſtellus* Medicus Romanus Spagiricæ artis peritiſſimus, & ſimplicium, animalium, atque metallorum perſcrutationi deditiſſimus, atquè amicus meus ſingularis. alijq. teſtes eſſe poterunt præclariſſimi Medici, Chirurgi, & pharmacopei, qui non hoc ſolum à me receperunt medicamentum, ſed alia etiam plurima celeberrima, & efficaciſſima, quibus Dei gratia, & Odoardi Farneſij Principis, & Cardinalis Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Muſeum noſtrum Hermeticum abundat. ſed vinum per ſe vendibile non eget ſuſpenſa hedera.

Noſtra Hyiucca Canedana videtur Harundo Aetiopica Diodori.

Nunc addẽdum mihi videtur hanc plantã fortaſſe etiam antiquos olfeciſſe. lego enim in Diod. Siculo rerum antiquarum lib. 4. cap. 3. *In Aethiopia, quæ ſuprà Aegyptum eſt, iuxtà fluuium, quem Aſtapam vocant, inhabitat gens, quam Rizophagos vocant. Radices enim arundinum, quas ex propinquis locis effodiunt, magna cura lauantes barbari, lapidibus terunt, quoad molles factæ cohereant: deindè placentas ad modum lateris quantum manus capit factas, atq. ad ſolem decoctas mandunt*. & hic noſtram Yuccam innuere videtur, quæ folia arundinum ferre videtur. Sed Regiones hæ, de quibus loquitur Diodorus, multum diſtant à Canada.

DE MARACOT

CAPVT TERTIVM.

Descriptio Plantæ Maracot.

SECTIO PRIMA.

VLLA Indica planta magis (quod sciam) ab Europeis desiderata vnquam est hac, quam describendam nunc suscipimus. Hæc ex relatione, & reminiscentia quorundam, quamuis imperfectè delineata, in maximo habita est honore. Hæc à curiosis ob raritatem summè expetita. Hæc à poetis diuinis laudibus decantata. Hæc ab oratoribus omni eloquentiæ genere celebrata. Hæc à philosophis subtilissimis rationibus perscrutata. Hæc à medicis ob saluberrimas vires mirè commendata. Hæc ab ægrotis diù efflagitata; Hæc à Theologis admirata, à pijs Christianis venerata. Denique hæc ab omnibus cuiusq. naturæ, & conditionis gentibus, ob formæ elegantiam, misteria, vires, & alia, mirum in modum exoptata, & perquisita diù fuit, & adhuc est. Hæc planta à multis desiderata.

Dictam esse Indis audio *Maracot*, ab Hispanis verò quibusdam *la Flor de las cinco ilagas*. ob aliquas (vt aiunt) floris maculas. ab alijs fructus gratia, qui paruo assimilatur Granato, *Granadilla*. vt testes sunt Nicolaus Monardes in Historia simplicium noui orbis cap. 66. & Petrus de Cieza parte prima Hist. Peruuanæ. cap. 28. ab Italis autem communiter *Fior della Passione* dicitur, imaginatis multa signa continere Passionis D. N. Iesu Christi, quod nomen, quàm apte illi tributum fuerit iudicabunt posteà lectores. Nascitur ex Monarde sponte in Peruanis montibus. Cieza autem. *Amplam istam vallem* (inquit) *de Lile dictam, in qua Oppidum Cali, mediam secat flumen, cuius ripæ abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum saporis, & iucundi odoris est Granadilla nuncupata.* Sanè Iacobus Bosius in sua Cruce Triumphante lib. 2. cap. 6. ex relatione Ioannis Osorij scribit oriri sponte in Peruanis Indijs à Regione, qua in Prouinciam Benezuela ingreditur, vsq. ad totum Regnum Granatæ, atq. etiam in noua Hispania, Guatemala, & Aguagacha. aliorum verò Religiosorum relatione nasci scripsit in Regno Granatæ, Nomina. Vbi oriatur.

MARACOT INDICVM.

Tocaimæ, Vagæ, Cartago, Vuga, Almager, Pasto, Quito, Lima vrbe, Guamanga, Cusco, Iuli, & haud dubium est quin etiam in alijs plurimis Indiæ regionibus reperiri possit, quamuis scribat Monardes *raram esse plantam* (fortasse suo tempore) *& quæ dumtaxat in vno loco reperiatur*.

Planta hæc viuiradix est, seù Natura sua perpetuæ radicis: fructicosa, repens, & amplexicaulis, vndè scripsit Monardes Hederæ similem esse, eodemq. modo repere, & scandere quocunq. loco ponatur, sed paucioribus viticulis, non tot filamentis, & radiculis, vt Hedera ascendit, nec cauliculo se contorquetur suo, vt Scammonium, & volubiles alij. Scribit Bosius Plantam hanc ex se vim non habere in altum se erigendi, nisi inuenerit adminiculum alicuius ligni, vel arboris, ob id continuo super terram repere, & fructicare: sed alterius arboris, vel ligni adminiculo reperto breui id æquare, & superare, illi se annectendo vinculis quibusdam, vti vites solent. Posteà ex relatione cuiusdam fratris Hieronymi de Aguero narrat: Limæ vrbis incolas in suis viridarijs ex hac Granadilla sibi constituere amplas pergulas, sub quibus, vmbra, & frigida aura fruentes, sæpè cænant magna voluptate. Apud nos quoq. his quinq. annis (vt nobis conspecta referamus) se harundinibus amplectens suis capreolis ascendit ad altitudinem quinq. vel sex brachiorum, & magis ascendisset, si adminicula fuissent altiora, pluribus ab radice cauliculis prodeuntibus. A terra autem prodijt è semine primum binis cordatis foliolis erucæ in modum, cætera deindè folia, quæ caulem ambiunt, singularia orta sunt, alternatim disposita modo ex vna parte, modo ex altera; ita vt alterum ab altero trium digitorum trãsuersorum spatio distet. Solidiori autẽ, longoq. prædita pediculo adhærent cauliculo. Porrò frondium figura quasi trigona est, similitudine autem foliorũ Sambuci roseæ; sed magis sectorum, seù potiùs Lupuli foliorum: nimirũ ex tribus veluti partibus profunda incisione discretis, principio tamẽ probè vnitis in vno folio, quorum medium segmentum aliquãto maius cæteris existit, & in sectionis imo semispherica efformatur cauitas rubicundis oris exornata. Et quidem sunt folia longitudine quatuor, vel sex vnciarum, minutim circumserrata, lenia, tenuia, & imbecilla, aliquantum venosa, colore subuiridi, infernè candidiori, qua parte pediculus oritur granula foliacea duo annectuntur, odore sunt ingrato, & veluti amaræduleis, vel strammonij, insuper obseruauit Horti custos admodum diligens muscas depascentes in illis manentem Rorem, inibi etiam deperire, quod idem ex stramonij folijs etiam accidere obseruatum est.

Hinc patet, quantum à veritate distent verbales relationes Doctissimo Bosio factæ: nam descripsit folia, vti Aranciorum indiuisa, & acu-

Natura Maracot.

Volubiles.

Vsus plantæ Maracot.

De folijs.

Obseruatio Olitoris.

FLORES MARACOT.

minata, ferro, qui summis lanceis imponitur, similia, & scribit etiam auctor libri de hoc flore Bononiç editi, folia esse magna, viridia, & densa figura ferri, qui pingitur cuspidi lanceæ, qua latus D. N. vulneratus fuit. Nos non aliorum reminiscentias; sed quæ ipsimet vidimus, & accuratè considerauimus, & sexcenti alij, nobis Romç commostrantibus, viderunt, nunc referemus, & viuentem adhuc plantam cuique ostendere solemus. Falsæ relationes foliorum Maracot.

Cauliculus cum trium palmorum altitudine adoleuerat per diametrũ quartam vnciæ partem ęquabat, non tamen posteà crassior factus est; sed ęqualis, eiusdemq. semper magnitudinis in tota planta permansit, rotundus etiam, & leuis, detracto cortice per longum venosus, & qua parte solem aspiciebat, veluti sanguine perfusus, altera verò viridis. De Cauliculo.

Cùm primùm è terra emersit obrutum semen tria, vel quatuor (ordine dicto) folia produxit, tria verò subsecuta viticulas, seù capreolos socios habuere, longitudine palmari, crassitudine, vt in vitibus, & duriores, & non diuisibiles in duos, vel tres; sed vnicos, & simplices, colore, vti suus cauliculus, viridi, & parte altera sanguineo, quibus se vicinis plantis, & harundinibus pluries torquendo, & complectendo, fortiterq; adherendo in altum mirè assurgit; & summa celeritate; sed cauliculus ipse nequaquam se conuoluit, ac cõtorquetur (vt falso retulerunt) Hederæ instar. Post quæ omnia deinceps subsequuta folia simul cum capreolo florem, & quandoque etiam gemmam noui surculi sortita sunt. De Viticulis

Futuri floris Calix vnicus pro quolibet folio insidet forti, robusto, tenui, & erecto pediculo, in rotunditate quasi trilatero, ac trium ferè vnciarum longitudine. Atque Calix iste clausus altitudine sesquiunciæ, digitiq. maioris crassitie est: pentagonus figura, & non dissimilis Melantij capitulo iam deflorato, & semunculorum pleno, verùm non integer, vt ille; sed ex quinque occlusis, constrictisq. folijs constans; summoq. clausi calicis insunt quinque cornicula parua, erecta, quartę partis vnicæ altitudine, scilicet folijs reseratis insidentia. Paruulus quum est Calix totus colore viridi spectatur, cum verò apertioni properat, circà segmenta albedo apparet: in extremo quoque calicis fundo, quo pediculo committitur, tres paruæ apendiculæ spectantur, quarum quælibet videtur foliolum cum duobus granulis: anno 1619. floruit mense Augusto, 1620. Iulio 1621. Iunio, & ab imo primum flos dehiscere incæpit: continuo posteà floret vnusquisq. cauliculus, vel quotidie, vel alternis diebus se aperientibus successiuè floribus. De Calice floris nondũ aperto.

Floris figura hæc est. Calix cum in florem aperitur, dehiscunt primo illa quinque externa folia subuiridia ab extra, intus verò alba, quæ

cor-

cornicula in ſummo gerunt, poſt quæ ſpectantur alia quinque alba foliola tenuiora, & flaccida non corniculata; ſed folijs roſarum ſimilia, aliquando tamen ſtrictiora, quæ inter illas poſita, expanſo flore, Roſę figuram efformant valde extenſam, deorſum aliquantulum pendentibus ſubuiridibus illis corniculatis folijs. ſuper quæ in Orbem ſpectatur duplex ordo filamentorum, mira ſerie poſitorum: nam à quodam medio circulo prodeuntia, & ſe circumnectentia pulcram radiantem efformant rotam, atq. eam duplicem combinata filamẽtorum ſerie. pro quolibet autem ordine filamenta octuageſimum æquant numerum, rotunda, craſſiuſcula, ſuccoſa, longitudine ſeſquiunciæ, in extremo tenuiora, acuminata, & aliquantulum circinnata, colore quidem ſubuiridi, ſed punctis atropurpureis adeò maculata, vt ferè tota purpurea appareant, atq. in his filamentis in orbem extẽſis, dum benè dilatatus eſt flos, ex dictis purpureis punctis, modo magis, modo minus obſcuris, duo ſpectãtur circuli magnã flori venuſtatẽ afferẽtes: adhuc etiam centro propinquius duplex ſpectatur ordo breuiſſimorũ purpureorũ capillamentorum denſiſſimè in circulũ poſitorũ, quaſi lineæ duæ ſatis inter ſe diſtinctæ. deindè etiã magis verſus mediũ alter eſt ordo capillamentorũ paulo longiorũ mox dictis, ſed atriorũ. Rotunda deinde eſt area viridis, & ſplendens, ac nitida, in cuius medio, centrum totius floris obtinet, craſſior, exalbiduſq. pediculus columnulæ inſtar, & in imo craſſior paulò, poſteà tenuior, cui inſunt quinq. craſſa ſtamina colore viridi diluto, purpuronigris punctata maculis cum ſuis luteis, & ſatis magnis appendicibus, vt in albis lilijs, quæ cum primo flos dehiſcit per quadrantem horæ non amplius, appendicibus ſurſum diſpoſitis, & ſtellam efformantibus, recta ſpectantur; ſed cùm paululum flos proceſſit, & omninò eſt expanſus, hi petioli retorquentur, & luteæ appendiculæ deorſum pendentes nutant. ſuprà hęc in floris medio fructus rudimentum locum habet viride, rotundum cùm aliqua oblongitudine, ſeù quinquangulum, acſi obſcuras haberet ſtrias, magnitudine ciceris parui, ſeù magni grani tritici. Huic denique quatuor inſunt, interdum quinq ſed vt plurimum tres tantum craſſiores ſtyli, & ipſi capitati, ſeù in ſummo craſſiores cum quadam rotunda triangularitate, vt claui quaſi caput forment, & fingant, hinc à multis claui ſunt dicti. viridi colore, & purpureis punctis: in flore clauſo coniuncti primo ſunt, & erecti, mox aperiente ſe flore diſiunguntur, & eo tempore appendiculę (vt dixi) ſupra florem ſtellam efformant quaſi auream nimirum flore ſemiaperto, quod euenit breuiſſimo tempore, ſed ſtatim atq. flos fuerit optimè expanſus, momento temporis, & in inſtanti (vnde niſi quis continuò, & aſſiduè florem dehiſcentem aſpexerit diligenterq. hoc non notabit) contorquentibus ſe

Floris figura

Craſſa ſtamina.

Fructus rudimentum.

Supremi ſtyli capitati.

illis quinque pediculis,seù crassis staminibus,& stellæ coniunctæ delentibus formam appendiculis deorsum contrario modo versis, ita etiam eodem tempore clauiformes superni styli contorquentur, & deorsum vergunt, quæ floris apertio, actio, & motus, pluries à nobis magna diligẽtia,& attentione inspecta, magnã oculis,& animo curiosos voluptatẽ, & iucunditatem attulit. Flos in meridie ipso expanditur, & citò, & latissime,sic etiam remanet nocte tota,sequenti die paulò post solis ortum clauditur omninò in campanulæ satis angustæ formam, adeòq. breui marcescit, vt 24. horarum spatium apertus minimè pertingat.

Longior, & nimis diligens videbor fuisse in hoc explicando flore; sed necessarium id visum fuit, vt dilucidarentur, & clarè innotescerent ea, quæ huic tribuuntur flori,an vera,vel falsa,& adscititia sint. veritati quidem non obstitit Monardes scribens. *Florem habet albæ rosæ persimilem, in cuius folijs aliquæ veluti passionis Christi figuræ delineatæ conspiciuntur, quas magna diligentia istic pictas existimes eam ob causam elegantissimus est flos.* Verùm Auctor Bononiensis scribens vnicum tantum habere folium campanulæ instar, non leuiter est deceptus,præterea simul cùm Bosio Coronam addens 72. spinarum, merum figmentum attulit: sed excusandi hi sunt; nam relata referunt,& admirantur, & qui retulerunt (alioqui viri grauissimi) non perfectè poterant reminisci veræ formæ, & omnium particularitatum: sed aliorum scriptis omissis, veram plantam in Horto Illustriss. Domini mei viuentem pro Theologis (si licet) quæso consideremus (intra meos tamen terminos.) Excusatio Auctoris.

Qui in summo sunt claui adeò perfectè sunt figurati vt addi nihil possit, interdum tres, interdum quatuor sunt, & etiam fuere, qui tres, & qui quatuor D. N. I. C. Clauos fuisse docerent, (sed obstat in aliquot floribus, quinq. vt dixi clauos apparere) in flore aperto contorti sunt, & atris punctis maculati, quasi sanguine infecti, & iam è cruce sublati. fructus rudimentum in flore ipso spongiæ potest comparari, quæ cum aceto, & felle oblata Saluatori in cruce fuit. Stella verò in semiaperto flore,cælestis Domini passionem,seù stellam Magis præeuntem,in aperto verò hæ quinq. particulæ multa alia possunt significare, vt quinque plagas. Basis fructus, & illorum quinque pediculorum, Columnæ, cui illigatus Dominus fuit, non obscurè assimilatur. filamenta verò fustibus perbelle assimilabuntur sanguine perfusis(nõ coronæ vt aliqui) circuli autem illi purpurei in filamentis apparentes coronam spineam sanguine madidam ostendent. alba folia puritatem, candorem, & albam vestem Saluatoris demonstrabunt. Corniculata folia, & intus alba, ab extra viridia spem, ac puritatem cum aculeo, idest penetrantem, quibus præditus debet esse quilibet fidelis,& misteria Christi passionis am- Christiana floris consideratio.

plecti

plecti. folia sunt vnica, quia vnus Deus, trigona, quia tres personæ. Planta natura sua apta ascendere ad cælum vsq. si eousq. adminiculum acquireret; sed non sine capreolis: ideò Christianus, qui natura sua est aptus ob merita passionis in flore depictæ, vsq. ad cælum ascendere, adminiculis eget, quibus incumbat, & adhæreat charitatis, quæ amplectitur, &c. planta etiam recisa ad radices, regerminat, vt noscamus, qui passionis misteria in corde retinet, nullam mundi iniuriam obesse illi posse. Dulcem, & odoratum posteà affert fructum, passio enim D. N. delectabilissimum, & vtilissimum affert nobis fructum. Sed satis. Ego, vt verum fatear, tantam misticitatem, nisi per vim, in hac planta non aspicio. vnde cum dicant aliqui omnia misteria passionis D.N. Iesu Christi in hoc flore apparere, & ideò vacari *Fior della Passione.* mihi non satisfacit. Nam in hac tota planta Crux non apparet, quod primum, & principalissimum passionis Saluatoris est signum, clauiformes styli quinque spectantur, lanceam non video, alia, quæ attuli per vim contorsi, & idem in infinitis plantis facere possem, & ita per consequens infinitæ essent plantæ passionis. Sed ad plantam ipsam redeamus.

Falsa relata à Bosio.

Retulit Bosius, dilatari florem oriente sole, & eo occidente claudi, quod falsum obseruauimus, sed eo, quod diximus, modo, clauditur, & dilatatur. Nec clausus permanet campanulæ instar, vt idem scribit, sed expansus est omnino rosæ in modum, quum verò die sequenti clauditur, tunc campanulam efformat, & ita remanet per duos dies semper eodem modo, postea decidit, quãdoq. siccatur in planta, si fructum non perfecerit, vnde non omnes apud nos fructum perficiunt, sed pauci admodum.

Floris diuersi coloris.

Nec reticendum quod ab Indis accepit Bosius, vt scribit *Florum folia in Perù esse leonato colore, seu fuluo, & in noua Hispania alba rubeis maculata punctis.* At mihi retulit clarissimus, & eruditissimus vir Ioaanes Berclai Scotus in Viridario Regis Angliæ vidisse se hunc florem luteum, qui forsan erit Bosij Leonatus, & Peruanus. noster autem flos cum sit albis folijs erit alterius plantæ, & ex noua Hispania dicta, at neque in nostris albis folijs rubræ illæ maculæ apparent.

De fructu Maracot.

SECTIO SECVNDA

DE fructu scribit Petrus Cieza parte prima Hist. Peruanæ cap. 28. *Granadillæ fructus grati admodum saporis, & iucundi odoris est.* Monardes ita. *fructus Granadilla appellatus ab Hispanis ob similitudinem, quam cum nostris granatis habet; nam eiusdem ferè est amplitudinis, atq. etiam coloris, quando maturus est, nisi quod corona careat; in eo resiccato, si agitetur, strepitum edit semen intus occlusum, piri semini simile, aliquanto maius, tuberculis quibusdam eleganter elaboratus, & aspectu iucundus, pulpa candida est, & saporis expers.* deindè ait. *Fructus ipse sunt Granatula iam dicta, quæ matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur vt oua, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur ab Indis, & ab Hispanis: nec etiam si multos sorbeas vllam ventriculi grauitatem; sed potiùs aluum emollitam senties. fructus temperatus esse videtur, & aliquantulum humidus.* Bosius hęc protulit. *Maturus fructus* (vt aiunt) *luteo est colore maculis viridibus infectus, qui plenus suauissimo est liquore, quasi moschi, & ambræ, & gustui gratißimo.* & hæc quidem apud scriptores reperi. Verum dicam ego fructus immaturus viridis est, deinde maturescẽs citrinescit, figura potiùs malo, seù arancio, sed siccus solatro pomifero, quàm granato assimilari mihi videtur: immò paruũ limonem omninò repręsentat. cortex etiam nõ crassus, vt Granato, sed membranaceus solatro, dicto pomifero & capsico, quodammodo æmulus: sed sub membranaceo cortice inest medulla quædam spongiosa candida, medium fructus est vacuum. semen lateribus fructus interna parte hęret, triplici per longum serie, nullis intus septis, ideò maturum semen in fructu sicco separatum ab eo vbi adhærebat loco, & in vacuitatem decidens, sonitum intus reddit, concusso fructu. segmenta autem in hoc fructu melonis instar, & pomiferi solatri, spectantur, tam extra, quam intus. Viridis (vt dixi) fructus paruulum limonem (nobis *limoncello* dictum) omninò emulatur aliquanto est oblongius, seù non perfectè rotundus, vt potiùs aliquantulùm efformet triangularem formam, colore viridis, & obscurus totus est nullis maculis, nec segmentis apparentibus.

Semina piri seminibus similia sunt, colore citrino.

Descriptio. Figura Vera fructus. Fructus forma. Semen.

FRVCTVS MARACOT.

Vires huius plantæ nobis adhuc ignotæ sunt. sed si aliquid ex relatis coniectari licet, aqua in fructibus reperta, quæ acidulo, gratoq. est sapore, non multum calida videtur iudicanda ob huiusmodi saporem à Galeno inter frigida numeratum. sed quia ventriculum non grauare scripsit Monardes, etiam si in magna copia sumatur, dicemus, tenuis, subtilisq. esse substantiæ. quia denique aluum emollit, detergendo id præstare crederem. at folia hypnotica facultate prædita esse censeo, foliorum enim odor, solatrum sapit. & si recordamur obseruationis supra positę, nimirũ Muscas in folijs residentes exanimari, aliquid deleterij, vel forte soporiferi cõtinere fatebimur. sed nil certi affirmare audeo. sed placet nunc memorari nobilissimum meum *Nepente* sine opio, quod omnia somnifera præcellit. *iucunditate* sumendi, pillula enim vna x. granorum pondere sufficit. *cita*, & infallibili actione, nam præstitisse scimus, quod alia opiata non valuerunt. *securitate* denique, quia nec grauedinem capitis relinquit, nec molestum somnum parit. sed de hoc aliàs.

Vires Maracot.

Nepente aldinum.

LAVRVS INDICA.

DE LAVRO INDICA.

CAPVT QVARTVM.

NATA nobis est planta anno 1620. ex Indicis quibusdam seminibus, quæ racematim breui pediculo 5. vel 7. simul coherebant, baccarum Lauri vulgaris formam habebant, verum non rotunda erant, Sed oblõgiuscula, & parum acuminata, paruæ oliuæ figura, ab extra nigra, & rugosa, vt Lauri baccæ, statim autem Lauri speciem esse indicaui. Enata planta breui in magnam altitudinem adoleuit, folia autem odore, & figura Laurum nostratem non parum immitabantur, quod primam opinionem meam auxit, vnde Laurum Indicam appellare nunc libet. Itaq. folia insunt quodammodo inter Lauri vulgaris, & Regij dicti media, vel potius cedri folijs similiora, non enim ita dura, & lucida sicut Lauro. colore sunt subuiridi, Hyeme (quæ sunt vetustiora, & casura) citrinescunt, ac rubent; longitudine aliqua excedunt palmum, alia semipalmum tantùm æquant, latitudine verò nonnulla sex vncias excedunt, mediocre folium appingi curauimus. Mansa folia amariuscula primò sunt, postea cum dulcedine pauca, mucilaginosa, & odorem nostratis Lauri referunt. foliorum autem pediculus, qui crassior est, atq. etiam ramorum lignum subdulcia sunt. sed mirùm quanta mucilago in ore sentiatur viscida, & lenta his mansis, id nulla alia in re vnquã obseruaui, quamuis vltra mille plantas degustauerim. Sed neque talis apparet vnquam mansis communibus mucilaginosis seminibus, vt cytoniorum, psillij, &c. nec radicibus alteæ, &c. quod vt mirabile mihi apparuit, sic notatu, & aliena consideratione dignum censui: ex hoc enim fortè aliqua vis recondita tàm admirabilis plantæ inuestigari posset. Et quidẽ Petro Castel. Medico eruditiss. in animum cecidit, syr. ex decocto foliorum. loco syr. de altea, asperitati gutturis, & vocis fortasè prodesse posse. hucusq. apud nos florem non produxit.

Odor foliorum.

Descriptio foliorum.

Folia mucilaginosa.

Coniectura P. Castelli.

Dubitauimus aliquando cum Viris Botanicis Eruditissimis, an esset Cinnamomi, seu Cassiæ, seu Cannellæ planta, nec læui coniectura. nam ex Garzia ab orto Cannellæ arbor est *folijs Lauri quidem colore, sed forma ad Citri folia accedente.* Franciscus de Tamara scribit. *in freto maris*

An sit planta Cannellæ.

Ery-

Auctores asserentes canellam arborem esse lauro similem.

Erythræi Cinnamomi arbores, & Lauros maris æstu interdum operta inueniri. Lud. de Barthena in nauigatione sua scribit. *Cannellæ arborem laurum proximè referre, præsertim folijs, item baccas lauri modo ferre, sed minores, & candidiores.* Odoardus Barbossa testatur *Arborem Cannellæ esse lauro similem.* idem affirmat Theuetus. præterea Petrus Cieza part. 1. Chronici Peruani cap. 40. Franc. Gomara in Historia generali cap. 143. Augustinus Carate lib. 4. Hist. Peruanæ cap. 2. Cannellæ arborem dicunt esse folio laurino. Christ. Acosta *Folium laurino simile, letius tamen colore dilutiore, & minus siccum.* Præterea Nicolaus Monardes in nouo Orbe nasci Cannellam retulit, & folia habere laurinis similia dixit. nostra autem arbor folia lauro, ac cedro similia habet. Secundo ex Garzia *fructus Cannellę est niger, rotundus, auellanæ ferè magnitudine, aut exiguis Oliuis similis.* Gomara verò, Carate, & P. Cieza: dicunt fructu esse racematim cohærente. Acosta: fructum maturum, nigrum, & splendentem dixit. Tertiò, sapor mucilaginosus, qui est in nostra Planta videtur etiam adesse in Cannella quadam nostri cassiam legitimam putant, & in mandendo lentor quidam sentitur. sed alterius generis plantam esse conuincit semen ipsum à me ipso satum; non multùm tamen à cannella dissimilem esse plantam censemus. nã Lauri speciem aliqui faciunt, vt Cæsalpinus, & Cardanus lib. 8. de subt. pag. 303. *Cinnamomum* (ait) *Lauri arbori haud absimile est, folia folijs, truncus trunco similis, nisi quod humilis est; & latè vt salix diffunditur. sed & cinnamomi baccæ Lauri baccis: veruntamen illæ his minores sunt, & candicantes. Vnde licet conniectari Arborem vnam esse; sed regionibus solùm distingui.* Huic tamen pluribus obstat Scalig. exerc. 144. qui legi poterit. de Cassię odoratę folijs, simile quid videtur scripsisse Diosc. nam ait: *folijs piperis.* folia autem Piperis, ex Garzia sunt mali Assirij effigie, & icon apud Clusium spectari potest. immo præstantior Cassia apud eundem Dioscorid. vocatur Daphnitis. à Lauro, qui Græcè Δάφνη à Daphnide Virgine in Laurum arborem conuersa.

Fructus cannellæ.

Cannellæ quædam species mucilaginosa.

Cannella Laurus est Indica.

Folia Cassiæ qualia Diosc.

Aliquando suspicatus sum corticem illum, atq; etiam arborem de qua loquitur Clusius Exot. lib. 4. cap. 1. conuenire cum nostra Lauro; nam *foliorum* (inquit) *odor Laurinorum foliorum odorem æmulatur, sed illis sunt latiora, & magis viridia.* Deindè suspicari etiam possumus, an Cortex, de quo Clusius lib. 4. cit. cap. 2. dubitat an sit Cassia Veterum, fuerit ex nostra Arbore. ait enim *Aliquo temporis spatio ore retentus hic cortex, præter acrimoniam lentorem quendam habere deprehendebatur.* id autem suspicari me inducit maximus in mandenda nostra arbore lentor. deindè subdit Clusius de Cannella Iauaica. *Eius odor exiguus, imò penè nullus, sapor, qui in vitiore cannella, aut in cortice modo descripto; in quo tamen mandendo obseruaretur quidam lentor, & veluti gummositas, quæ vel summis tantùm digitis*

Cortex à Clusio allatus.

Alter cortex eiusdem.

Cannella Iauaica.

admo-

admotis inhæreret, & quodammodo glutinis instar distendi posset. huiusmodi lentorem ego obseruaui in siccis etiam folijs nostris, quamuis magis in viridioribus. sed nihil certò affirmare audeo.

Sed post quam in Casiæ, Cinnamomi, & Cannellæ mentionem incidimus, de his opinionem meam non silebo. Quamuis enim plurimos legerim affirmantes Cannellam vulgò dictam, esse antiquorum Cinnamomum, inter quos Garcias ab Horto. ijs tamen multiplici de causa subscribere nequeo. Vnde dico nos destitui verò cinnamomo, & cannellam vulgarem non esse nisi Antiquorum Græcorum Casiam ligneam: cum autem plurium fuerit specierum Casia, ita etiam nunc diuersarum specierum cannella reperitur. Nos carere vero cinnamomo.

Prima ratio est, quia Casia antiquorum Cortex erat, Cinnamomum verò lignosus surculus, difficiliùs à cortice separabilis. At cannella vulgaris cum sit solus Cortex, sola Casia erit. id probabo clarissimè ex dictis antiquorum, cinnamomi siquidem attributa, in nulla cannellæ specie reperiuntur. Prima ratio a cortice.

Secundò Dioscor. c. de Corallo. *Corallum laudatur ramosissimum, cinnamomi figura, fructicis forma* si vera sunt Diosc. verba, debent conuerti, & cinnamomum debet esse figura coralli. sed vbi, rogo, est in nostra cannella forma, & figura coralli, idest ramositas? in nulla cannella reperitur, ergò nulla cannella habet figuram cinnamomi, igitur non est Cinnamomum. 2. ratio à figura coralli.

Tertio Gal. 1. de antid. 14. *Est Carpesium herba Phu appellato genere similis*. deindè. *Tenuia autem quædam Carpesij sarmenta cinnamomi virgultis similia sunt*. Si igitur quæ æqualia sunt vni tertio, etiam æqualia inter se. Cinnamomum, Carpesium, & Phu similia erunt. at Phu ex Diosc. *Ex obliquo villosa in nigri veratri, aut iunci modum.* & ex Oribas. *habet adnascentes radiculas exiguas, vt iuncus odoratus, aut veratrum nigrum inter se complicatas.* nulla video in vulgari cannella sarmenta, nulla virgulta, non iunci formam, non radices complicatas. ergò in nostra cannella nulla adest carpesij similitudo, proindè neque Phu similitudo; si verò horum similitudo non adest, neque aderit veri cinnamomi similitudo. ob id negandum vulgarem cannellam esse antiquorum cinnamomum. 3. ratio à similitudine Carpesij, & Phu.

Quartò Gal. 1. de Antid. 13. *Supersunt adhuc ibi multa vasa lignea, quæ varias cinnamomi species continent, quarum nulla tamen veluti truncus, in ramos plures diuisus, multùm attollitur: sed hellebori figuram per se fert, immo verò Damasonij, quod è Creta ad nos defertur.* Hic docet Galenus in illis vasis cinnamomi, tunc temporis nullam contineri integram cinnamomi plantam, nec etiam valdè magnam, vt quæ velut truncus in ramos 4. ratio à ramis.

plures

plures diuiſus attollatur, ſeu coralli figura: id accidere voluit ob Imperatorum poſt Antoninum incuriam, qui deficiente optimo, & primi generis cinnamomo, nouum, & optimum habere neglexerunt, quod igitur reliquum cinnamomi remanſerat, breuius erat, & tantùm Hellebori, vel Damaſonij figura. At qualis forma Damaſonij? ex Dioſc. *Eſt radicibus tenuibus, vt veratri nigri.* in noſtra autem cannella non ſolùm nunquam ſpectauimus notas optimi cinnamomi, ſ. truncum in ramos plures diuiſum: ſed neque notas deterioris. ſ. formam rad. hellebori. non ſolùm paruitate, & tenuitate, ſed neque etiam ramuſculorum plurium ſimul ortu, & coniunctione: ergò noſtra cannella caret notis, & figura, tàm optimi, quàm deterioris cinnamomi.

Ab Hellebori, vel Damaſonij figura.

Quinto Galenus ſubdit de illis cinnamomi reliquijs. *Quæuis autem cinnamomi ſpecies ab vna radice, ceù frutex quidam paruus conſurgit, emittitq. hæc ſex, illa ſeptem virgulta, vel paulò plura, paucioraue, non æquali tamen omnia longitudine ſunt, verùm, quod maximum eſt, pedis Romani dimidium nō excedit.* Sed quis vnquam ex noſtris tale cinnamomum vidit? quod tamen non erat optimum eo tempore putatum. noſtra quidem cannella reperitur vltra duos pedes longa, ſed cortex eſt vacuus, & non virgultum, & ſemper vnitas ſola, nunquam aſſociatio plurium ſpectatur ab vno communi exortu.

5. ratio à pluribus virgultis.

Sexto, Cinnamomum ramuſculus eſt non ſimplex cortex. Galenus arborem eſſe primo dixit, quam non equidem fuiſſe valdè magnam exiſtimo, etiamſi arca magna eſſet in qua integra arbos Romam delata fuit. Arca enim cubitos quatuor, & medium longa erat. deinde ait Galenus. *Ex hoc cum accepiſſem ramuſculos aliquot apud me depoſui.* Ex quo patet cinnamomum fuiſſe ramuſculum, non ſolùm corticem. qualis noſtra cannella, quamuis pro optima habita.

6. ratio, quin ramuſculus, non cortex.

Septimo, cinnamomi ramoſitatis teſtis eſt Dioſ. qui ſcribit. cinnamomum Moſyliticum *præferri tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cintum.* deindè vt optimum noſceretur, ſic monet. *vellito ab radice ſurculum.* & tertium genus *fructicoſum* dixit. Quartum autem genus *magnam habens radicem.* Quintum verò *denſa radice firmatum.* cui ſubſcribit Galen. de Ther. ad Piſon. 12. *non magnam radicem habens.* deindè de Moſilitico. *virgas paruas, & ſubtiles, ramos denſos.* deniquè autem ait: *Quæuis autem cinnamomi ſpecies ab vna radice, ceù frutex quidam paruus conſurgit, emittitq. hæc ſex, illa ſeptem virgulta vel paulò plura, paucioraue, &c.* nec renuit Plin. lib. 12. c. 19. *Ipſe frutex duorum cubitorum altitudine ampliſſimus, palmiq. minimus, quatuor digitorum craſſitudinis, ſtatim à terra ſex digitis, ſurculoſus, arido ſimilis.* deindè ait. *Præcipua bonitas virgultorum tenuiſſimis partibus, ad longitudinem palmi. ſecunda proximis breuiore menſura, atq. ita*

7. ratio, quia ramoſum & cum radicib.

ordine.

ordine. vilissimum, quod radicibus proximum, quoniam ibi minimum corticis in quo summa gratiæ. Qua de causa præferuntur cacumina, vbi plurimus cortex. ita patet ramosum, & tenue fuisse antiquum cinnamomum cuius nullam notam habet officinarum cannella.

Octauo, si de colore loqui voluerimus, habemus Galenum loco cit. sic docentem. *colorem denique talem habere, qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atque cærulei, quem vocant, aliquantulum addat.* profecto huiusmodi color in nulla cannellæ specie conspicitur. sicut nec color à Diosc. traditus, scilicet. *Nigrum ex vinoso in cinereum vergens.* deficit igitur cum reliquis etiam conditionibus cannellę ipsi color antiquo cinnamomo tributus. Iurè igitur dicimus, nos carere vero antiquorum cinnamomo. nam in cannella vbi est cinnamomi radix? in terra certè relicta est. Vbi similitudo corallij ramosi? vbi similitudo radicum Carpesij, vel Phu, vel Damasonij, vel Hellebori? vbi sunt sex, vel septem virgulta ab vna radice? vbi denique color veri cinnamomi? 8. ratio à colore.

Nono, si consideremus Dioscor. totum cinnamomi caput. sub nulla eius specie tegi posse cannellam cernemus. Etenim Mosiliticum cinnamomum esse nequit, quia colorem non habet cannella, quem scripsit Diosc. non tenues ramos, non frequentes nodos, & à quo velli ab radice surculus nequit. insuper desideratur odor rutæ. nec non sapor quadantenus salsus. sic neque species est aliquantum à Mosilitico distans. neque item 3. non enim nigrum, neque fructicosum, seu ramosum. neque 4. fungosum candicans, aspectu tuberosum, magnam habens radicem. denique neque 5. densa radice firmatum. ecce cannellam non esse vllam cinnamomi speciem. Neque etiam dicere possumus esse Xylocinnamomum, seu lignosum cinnamomum. nam hoc est *sarmenta longa* (seù vt Matt. legit virgulta breuia) *robustaq. ferens*. concludamus ergo cannellam officinarum cuiuscunq. sit speciei, non posse esse, nec dici antiquorum cinnamomum. 9. ratio.

Addam apud me esse baculum ex veræ cannellæ arbore, quem salicis esse diceres, (vt non ineptè Theoph. cassiam Amerinę salici comparauit) longitudine quinque palmorum, crassitudine pollicis, intùs ligno leuissimo, & quasi spongioso, & albo, inodoro, & insipido. extra nodi pauci, parui, & inter se distantes spectantur, cortex est tenuissimus, & vnicus, intùs leuis, extrà rugosus, quasi salicis modo, color rufus, & similis salici; non colore cinereo vti illud Matt. scabrosus, cum aliquibus maculis paruis, nigris: odor nullus sentitur; sed cannellæ esse lignum clarè ostendit ipse cortex, qui quamuis tenuissimus, & nullam cannellæ faciem præseferat, tamen mansus ipsissimam cannellam esse manifestat. Sed de veri cinnamomi defectu mecum sentiunt aliquot viri Apud auctorem baculus ligni cannellæ.

H e rudi-

eruditiſſimi, vt Matt. com. in Dioſc. Monachi in Meſ. Io. Monard. lib. 6. epiſt. 3. de Theriaca. & lib. 8. epiſt. 1. B. Marantha lib. 1. Theriacæ Theuetus, & alij.

Auctores nobiſcum ſentientes.

Auctores cõtrarij ſentiẽtes ad nos deferri cinnamomum.

Contra tamen non paucos ſenſiſſe lego, qui cinnamomum ad nos ferri cum caſſia, & cannella mixtum ſcribunt, vt Fuch. lib. de comp. med. Amatus Luſitanus in Dioſc. And. Cæſalpinus lib. de Plantis. Lacuna lib. 1. c. 13. Garzias ab Orto lib. 1. cap. 15. C. Cluſius in com. N. Monardes cap. 25. Coſteus in Meſ. com. de elect. cinnamomi. Scaliger de ſub. exerc. 144. Franc. Alexandri radio 1. Apollinis. Nicol. Stelliola. de Theriaca. Euangeliſta Quadram. de Theriaca c. 5. & 12. & alij. Sed allatas à nobis rationes vellem ſoluiſſent. nec ſatis eſt, quod reſpondet Coſteus. nihil referre, quod nudus ſit cortex. quia Indica commentaria cinnamomum eſſe aſſerant. non ſufficit, dico, horum auctoritas, ſine ratione. ſed addit. non poſſe negari cinnamomum eſſe lignoſum virgultum, planta enim non eſt, nec cortex ſine ligno. tamen cortex cinnamomi olim expetebatur. teſte Theoph. 9. de Hiſto. Plant. ſcribente cap. 5. non in ligno, ſed in cortice gratiam eſſe, proptereaq. quod radici proximum eſt, quia minimum corticis plurimum autem ligni habet, eſſe deterrimum: ſumma verò cacumina plurimum corticis, & ligni parum habentia eſſe laudata. Reſpondeo nõ negandum maiorem, vel potius totam odoris gratiam in cortice reſidere. tamen ex quo colligat Coſteus adhiberi ſolum cinnamomi corticem nõ video. nam ſi ſolus cortex à ligno ſeparatus in vſu fuiſſet, ad quid electio illa cacuminum? nam delibratus cortex quamuis infrà tenuior, ſuprà craſſior ſpectaretur. tamen totus eſſet cortex. & non efficeret illam differentiam à Theo. notatam. ego verò cenſeo totum ramuſculum cinnamomi in vſu fuiſſe cum cortice, & ligno, ſed quia cacumina ob craſſiorem corticem, ac teneriorem, & lignum nondum induratum odoratiora, & ſapore acutiora erant, ideò magis expetebantur cacumina. propè radicem verò quia lignum creuerat, & cortex attenuatus erat, deterior pars ea habebatur; ſic in nouellis ſurculis cedri, vel lauri 4. digitos longis, cacumina plurimum corticis habere ſpectamus, tenera, odorata tota, ac tota aromatica. deindè verò cum creuerint, & medulla interna in lignũ obduruerit, ſoli cortici tenuiori effecto, remanet odor, ac ſapor. ſed in his cacuminibus ſciendum etiam difficillimè corticem à ligno poſſe ſeparari. vt ego tentaui in noſtratis vulgaris lauri ſurculis nouellis. ſed nec ab vllo Antiquo ſcriptore colligere potui, cinnamomum decorticari, nec à Dioſc. nec Galeno, Theoph. immo Plinius mihi fauere videtur qui lib. 12. cap. 20. *Caſſia naſcitur craſſiore ſarmento, tenui cute, verius quam cortice: quem contra atque in cinnamomo leuari*

Soluitur eorum reſponſio.

Reſpõdetur Theophr.

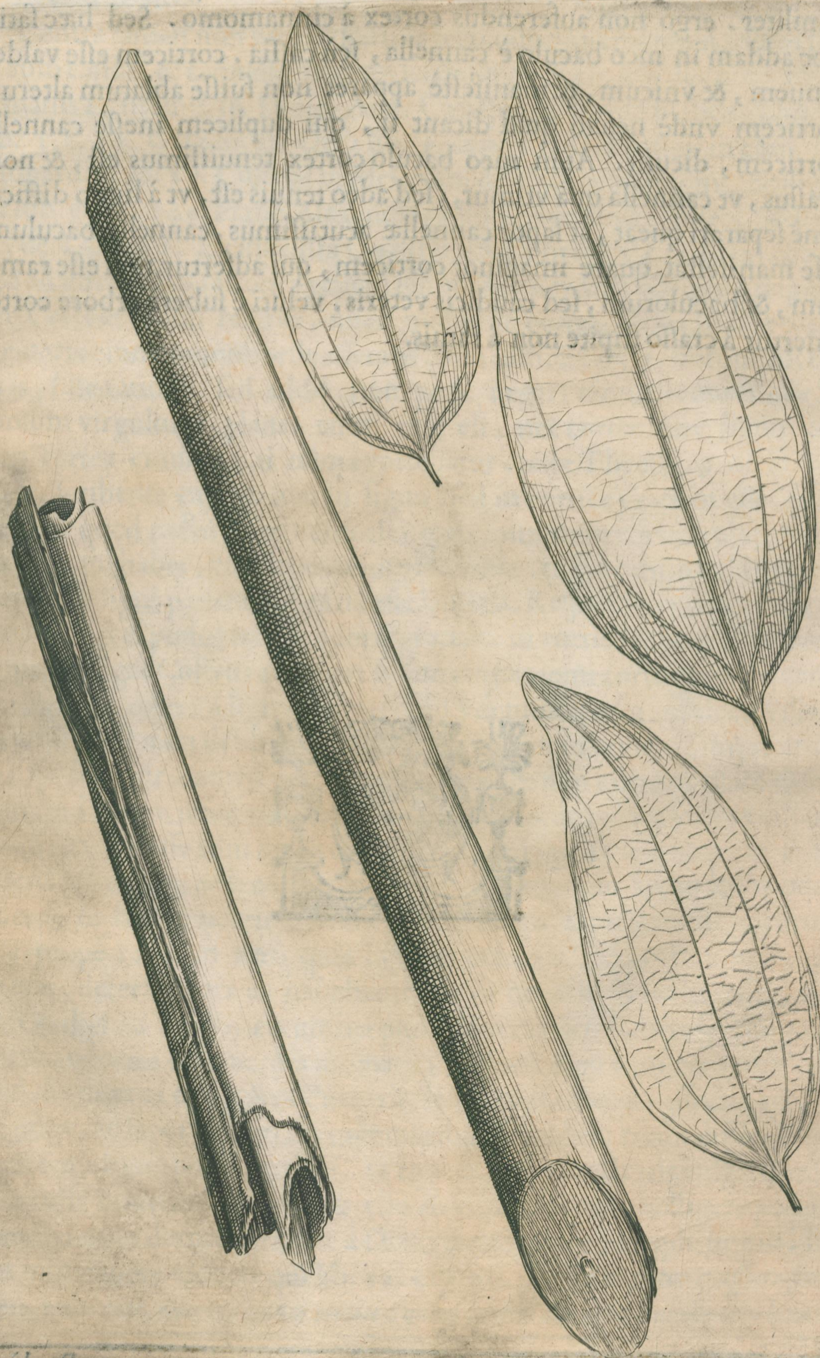
Opinio noſtra.

& exina-

& exinaniri pretium est. deindè agit de modo corticem auferendi: itaque in cortice leuando contrà atque cinnamomo agendum est, non similiter. ergò non auferendus cortex à cinnamomo. Sed hæc satis. hoc addam in meo baculo è cannella, seù cassia. corticem esse valde tenuem, & vnicum, & manifestè apparet non fuisse ablatum alterum corticem vndè nescio quid dicant ij, qui duplicem inesse cannellæ corticem, dicunt. At in meo baculo cortex tenuissimus est, & non crassus, vt cannella qua vtimur, ; sed adeo tenuis est, vt à ligno difficillimè separari queat, at sapor cannellæ acutissimus, cannellæ baculum esse manifestat quare imaginor corticem, qui adfertur, non esse ramorum, & baculorum, sed caudicis veteris. veluti è subere arbore cortex aufertur à crasso stipite non à ramis.

FOLIVM, ET BACVLVM CANNELLAE.

Paulò ante Dicam me habere cannellæ baculos aliquot, cortice tenuissimo præditos, sapore suauissimo, aromaticoq. vt optima cannella. iconem curiosis ostendere possum tantũ. Sed ad me accedentibus, vel ad præclarissimum, eruditissimumq. Virum P. Castell. cui dono dedimus huiuscemodi baculos aliquot, ad Illustriss. & Reuerendiss. D. meum Principem, & Card. ampliss. Odoard. Farnesium, ab India, inter alia rarissima, transmissos. Sed folium etiam cãnellæ pingi curauimus, quod similitudinem magnam habet cum folio indo, seu Tamalapatra Clusij, vt vtriusq. picturas conferenti patebit, vnde aliqui decepti sunt opinati idem esse, ideò Garzias lib. I. cap. 19. *Scribit Franciscanus quidam in Aethyopia gigni, sibiq. datum esse, cum inscriptione foliorum cannellæ. Sed valde hallucinatur. Non in Aethyopia nulla est cannellæ arbor, neq. folium similiter fieri autem potest, vt ad eum missa sint cannellæ folia cum ipsa cannella. ea enim non multùm à folio differunt Indo, nisi quod cannellæ folium angustius, & minùs acutum est, tribusq. illis costis sine neruis caret quos folium Indum habere diximus.* Ego assentior folium cannellæ, & Indum dictum esse diuersa. nam vulgare folium indum, vt ego degustaui, & Clusius etiam refert, lauri folium gustu refert, at cannellæ folium sapore suo cannellam ipsam representat, ob quem refelli nequit. Sed assentiri nequeo Garzię dicenti, folium cannellæ, tres illos neruulos non habere, nam meum folium illos ostendit. & Christ. Acosta Aphricanus scribit cannellæ *foliũ tribus neruis insignitum, &c.* Sed de cannella satis, vnum admoneo folium nostri lauri non habere illos tres neruulos; & folio cannellæ mansum, vel etiam folium Indum, non habere visciditatem illam.

DE HOLOLIVCHI.

DE HOLOLIVCHI

Seu Conuoluulo Peruuiano perpetuo.

CAPVT QVINTVM.

EXIT hæc planta folijs corniculatis, vti primùm emergit è semine etiam Conuoluulus nostras, seù Campanula azurrea, tàm diurna, quam nocturna, folia deinde cętera oriuntur dicto Azurreo conuoluulo forma similia: seù potiùs similiora Apocino latifolio, & cordis quodammodo figura, non ita candicantia, vt Apocino, verùm duriora, estque verè folium colore ex atrouiridi, leni superficie, & splendenti, ambitu leui, & simplici, in cacumine acutior, tenui carne, sed solida. nunquam folia exeunt bina, & paria, sed impari exortu, nec eadem distantia: præterea cum primò oriuntur, & per aliquod tempus, medium folium apparet: nam folij binæ alæ inter se coalescunt, & conniuent, nec aperiuntur, nisi iam grandi facta fronde. Vnicaulis est ab radice, deinde fructicosa, ac ramosa admodum euadit, vicinis fruticibus sese facillimè contorquens. Caulis valdè lignosus est, intus vacuus, extra cortice cinereo. Planta frigus valdè timet, nàm quolibet paruo vento flante, statim teneræ summitates læduntur, & emoriuntur. Perpetuò viret natura sua; nam quamuis primo anno apud nos Hyeme, ob frigora ingentia, aliquot plantæ folia omnia dimiserint; vna tamen planta, quę cæteris erat validior, & meliùs custodita, sua folia per totam hyemem retinuit, & vsquequo adueniente vere alia noua folia orta fuerint, & sic constat natura sua perpetuò virere. tardè florem, & semen profert apud nos, nam anno 1619. habebam octo plantas, quæ primam hyemem omnes transegerunt, & cum nec primo, nec secundo anno florem produxissent, hyeme secunda omnes periere plantę. cum frondem, aut ramusculum secabam non emittebant succum lacteum, vt Apocinum, sed aquam viridem, & tenuem. Henrico Coruino Botanico Romano, qui easdem quoque habebat plantas, & sine prole, & flore secundo anno periere.

Descriptio foliorum.

Qualis sit Caulis.

BALANVS MIREPSICA.

DE GLANDE VNGVENTARIA.

CAPVT SEXTVM.

NVCIS, quam Græci βάλανον μυρεψικὸν, ſeù Balanum Myrepſicam, Latini Glandem Vnguentariam dicunt. Plin. verò Myrobalanum, ideſt Odoratam Glandem. Arabes ſcriptores Ben, ſeu granum Almeſus, Hiſpani Auellanam Indicam, Romani Bene, nunc plantam in Farneſiano Horto viuere demonſtraturi ſumus. Nomina.

Ex Centenis Glandis vnguentariæ vſualis, & vulgaris apud noſtros Myropolas fructibus, qui ſatis recentes mihi videbantur Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. D. D. meo in maxima copia allatis, quos experiundi gratia terræ commiſeram, vnica tantùm enata eſt planta anno 1618. quæ in hunc vſq. perdurat annum. Cuius fructus quamuis noſtris Myropolis, & vnguentarijs, ac Plebi ſint noti, & vulgares, planta tamen ignota eſt, huc vſq. à nemine ex noſtris Botanicis in Italia viſa, neque exculta, quod ſciam, vllibi in Europa. immo facies, & figura admodum dubia, & controuerſa eſt inter ſimplicium ſcriptores. Ob id eius ad viuum pictam Iconem, & exactam Hiſtoriam rei herbariæ ſtudioſis non ingratam futuram ſpero. Quamuis enim Veronenſis Pona Montem Baldum peregrinans nouellæ arboris pictam figuram è Creta à Bello tranſmiſſam viderit, & in lucem ediderit, quia tamen recens, iuuenis, ac nouella admodum planta pingitur, & diuerſa ab adultiore, & quod magis eſt ſine vllis notis: ideò nos alacriter hiſtoriam, atque Iconem noſtram proponemus. Ex 110 ſeminibus vnica enata plãta.

Primo anno exorta planta quatuor, vel quinque à radice ſurculos emiſit, quos vno, tantùm relicto, Ioannes horti Cuſtos admodum diligens abſtulit. Relictus ſurculus octo, vel decem tantùm folia emiſit ramoſa, quibus inerant alia folia Heliotropij folijs ſimilia, vt etiam apud Ponam ſpectantur, rotundiora, quàm Myrto, nec acuminata, ſed ſubalbida; aduentante hyeme foliola primò deciderunt omnia, & remanſere folia ramoſa, quæ etiam tota ſimul poſtea cecidere, tandem remanſit medius cauliculus ſemipalmi altitudine, qui deinde Hye- Deſcriptio plantæ Mirobalani.

FOLIVM GLANDIS VNGVENTARIAE.

me perijt. Secundo anno à radice germinauit, & in palmi altitudinem caulis vnicus excreuit, hyeme tamen cecidere eodem modo primo foliola, deinde ramosa folia, postremò etiam cauliculus perijt. hoc tandem anno 1622. in humanam creuit altitudinem, & spero fore vt caulis viuat hac hyeme, robustus enim ac lignosus videtur. à radice vnicus est stolo vndiq. folijs inordinatè ortis septus. primo autem aspectu, planta visa, diceres esse Genistam: sed præcipuè Autumno, decidentibus enim foliolis, remanent folia ramosa, ob id quadam Genistæ facie, quæ quidem folia videntur esse rami ipsius Arbusculæ, & multi fuere apud nos, qui induci nequirent, vt crederent, totam illam tenuium virgarum, veluti iuncorum congeriem (sursum enim spectant) esse vnicum folium. sed totum istius plantæ folium tale est. A parte qua cauli hæret in longitudinem virgulam habet lentam flexibilem, rotundam, ac tenuissimam veluti paruum iuncum, vel genistæ ramum, sed dimidio tenuiorem, quæ cubitũ superat; & in summo magis tenuis, & acuminata fit, ab hac prodeunt alati rami, seù aliæ tenues virgæ similes, palmo longiores, valdè inter se distantes, binæ tamen semper, & ordinatæ quatuor, vel quinque pro latere, quæ pariter desinunt in capillaceam tenuitatem. hoc totum ramosum est folium. At ramusculis his plurima insunt foliola Mirti forma, sed non acuminata, nec dura, nec Heliotropio dissimilia, raris geniculis orta, sed binario semper numero, magnitudine inæqualia, atque etiam forma, quò enim magis foliola ad ramusculorum summitates accedunt, eò minora fiunt, ita vt tandem oblonga admodum, & tenuia sint Poligoni vulgaris magnitudine, & figura. At mirti folia à poligoni folijs certè valdè distant: talia tamen spectantur foliola. Tandem ista foliola ita minorantur in vltimis folijs, quæ nimirùm Decembri mense oriuntur, vt spectare tantùm sit virgosa folia sine vllis foliolis, & ita decembri mense, genistæ assimilatur planta, nam nouellæ frondes sine foliolis prodeunt, vetustiora autem folia, quibus decidere foliola ipsa ramosa tantùm aparent. Diù, multumq. disputauimus cum nostro Horti custode, & alijs Botanicis, qui ramosum folium, non folium, sed verum plantæ ramum esse volebant, quibus me primo opposui Theoph. verbis lib. 3. de Hist. Plant. cap. 3. vbi de Sambuco loquitur, quam folia habere dixit lauro emula. deindè subdit. *defluit id totum simul, & hinc vnum folium totum esse ratione putaueris*. pariter enim nos vnum folium dicemus totam illam virgosam congeriem foliolis ornatam: quamuis enim foliola. primo per se decidant, ob quod videri possent, distincta, tamen deinde etiam cadit totum simul folium, ramosum, quod si verè ramus esset, non decideret ex se; in nulla siquidẽ planta ramuli ex se cadunt, sed sola folia. secundo folia ista ramosa

Similitudo Genistæ.

Folia similia ramis.

Qualia folia

Folia mirti. Folia Heliotropio.

Folia Poligoni.

Dubitatio de folio ramoso, an ramos, vel folium.

Prima ratio

2. ratio.

omnia inter se sunt similia, & superiora sunt maiora inferioribus, at veri rami inter se differre solent, & inferiores, ac antiquiores esse solent semper copiosiores, ac maiores. Tertiò ab exortu noscitur: nam hoc ramosum folium totum simul, & semel efformatum à planta oritur, primo rubens, indè virescens, deindè nihil priori formæ additur, nisi magnitudo, quæ crescit; siuè nullum aliud germen edit, vt solent alij rami: nec foliola paulatim gignuntur; sed cum totis ramusculis. ergò non verus ramus, sed folium vnicum. quartò virgularum summitates in capillaceam tenuitatem desinunt, & cacumina clarè demonstrant, vltrò non posse germen produci, genuinorum ramorum more: statim enim summitates tenuissimæ læduntur, & pereunt, non ergò ramus, sed folium.

3. ratio.

4. ratio.

Radix.

Radix crassa est, Napi quodammodo similitudine ab extra nigra, paucis radiculis.

Flores.

Flores, & recentis fructus Notas aliàs dabimus si planta produxerit, nec non si vita plantæ, & nobis Omnipotés Deus prorogare dignabitur.

Hactenus nostræ viuæ plantæ Historiam enarrauimus, nunc libet Antiquorum de Glande Vnguentaria dicta recésere, & librare. circà natale solum. scribit Diosc. *Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petrea secùs Iudæam.* Theoph. lib. 4. cap. 2. *sunt in Aegypto Arbores, vt Glans, & aliæ quædam, quæ peregrinari omninò nequeunt.* Plinius verò lib. 12. cap. 21 Myrobalanum Trogloditis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Iudæam ab Ægypto disterminat commune est. deindè ostendit differentias inter Arabicum, seù Syriacum, seù ex Petrea oppido, & Trogloditicum, seù Æthiopicum, & Thebaicum, seù Aegyptiacum. quæ si vera sunt, mirari subit, quomodo nunc Balani arbor in Aegypto esse desierit, nam diligentissimus plantarum Aegyptiarum obseruator P. Alpinus in Aegypto nec arbores, nec fructus apparet obseruasse, cum de Ben, seu Balano hac nihil scripserit. fortè vt deperdita Balanus. ita aliæ exortæ, vt Cassia purgatrix, Tamarindi, Boabab: nunc in Aegypto copiosæ, Dioscoridi verò, qui in Aegypto vixit, ignotæ. Sed Petrus Bellon. suarum obseruat. lib. 2. c. 61. propè Montem Synai se vidisse testatur *Rupe deinde conscensa* (inquit) *Balani myrepsicæ arbores inter saxa prouenientes conspeximus Betulæ magnitudine, similibusq. ramis; caudice etiam candido, vt procul intuentes, Betulan esse existimaremus. Pharagou incolæ, eius fructus diligenter legunt, & ex illis multum olei exprimunt. Vt autem istam arborem obseruaremus, occasionem nobis præbuit eius semen cum suis siliquis trigonis, ab incola Arabe in aceruum congestum apud Pagum.* Sed fortè Bellonius non vidit plantæ folia perfecta, sed ramosa tantùm. nam betulæ folia, nec nostra, nec antiquorum Mirobalanus habet. virgosa

Vbi nascatur

Betulæ rami & folia.

autem

autem & flexilis est Betula, corbium sportis apta, atque scopis, & fortè non dissimilis facie balano ob virgulas plurimas dum decidere foliola. Monardes autem c. 47. scribit. In insula S.Dominici quoddam genus Auellanæ reperiri, qua se Indi familiariter purgant. & esse Ben magnum vulgi. quod etiam firmat Cesalpinus de Plantis lib. 2. c. 45. Nostra autem Arbor cum sit Ben vulgare fortè erit Auellana purgatrix, & Ben Magnum ex sententia Monardes. Circa magnitudinem Theoph. 4. de Hist. Plant. cap. 2. *Glans* (inquit) *à fructu nomen accepit, illæsa, magnaq. arbor est, verùm non recta; sed contorta, materies valida, & tàm ad alia, quàm ad nauigia percommoda.* Diosc. verò *: fructus* (ait) *est arboris Miricæ similis*. Hic Mattiol. & alij dissentire censentes Diosc. & Theoph. dubitant, aut in Theoph. aut Dioscoridis codice mendum subesse; siquidem aut in Theoph. μυρσίνης, pro μυρίκης, aut in Diosc. μυρίκης, pro μυρσίνης legitur. Nam in vtroque auctore facilis, lubricusq. esse potuit scriptorum lapsus, propter vocabulorum. propinquitatem. Sed mihi nulla videtur oppositio. Diosc. comparat arborem hanc Miricæ Arbori, idest eius magnitudini, & formæ, non eius folijs. nam materies valida dicitur, & contorta, vt Tamarici, sic Ericam Miricæ similem dixit, intelligens, quod sit arbor fructicosa eodem modo: sæpè enim Dioscor. arboream formam vni comparat, alteri verò folia *Philirrea* (inquit) *arbos est ligustri magnitudine, folijs oleæ, &c.* & Sicomorus, *arbor est magna fico similis, folijs mori &c.* sed quæso cùm scribit. *Arbutus arbor est cotoneæ malo non dissimilis*. vbi est similitudo, in fructu? in folijs? nequaquam. in sola arboris figura, & magnitudine. sic igitur Glandis vnguentariæ Arbor Tamarisco magnitudine, & figura, non folijs assimilabitur. ita Bellonius magnitudinem, & ramos Betulæ tribuit non folia.

De folijs alia quæstio est, nam dissidere videntur Auctores Plinius lib. 12. c. 21. *Indicatur, & glandem esse arboris Heliotropio, quam dicemus inter herbas, simili folio*. Theoph. verò. *folium ei simile, atque myrto, oblongius tamen*. Ego qui modo in manu mea veram, viuamq. habeo plantam, quam nec Theoph. nec Plinius viderunt, non miror diuersis assimilari plantis ab auctoribus, & quandoq. ineptè: in hac tamen planta ab antiquis dicta similitudo spectari, non in toto folio, sed in foliolis debet. Heliotropio quidem Dioscoridis folium forè rotundum est, mirto verò oblongius. at ex Theoph. Balani folium etiam oblongius mirto, vndè dissimilius à rotundo Heliotropij, nos denique diximus folium adesse poligoni, quæ igitur deuersitas, & dissentio est ista? Respondeo nullum adesse absurdum: ramosarum enim frondium priora, ac rotundiora sunt Heliotropij emula, posteriora paulatim minorantur, & oblongiora mirto fiunt, vltima denique ipsissima poligoni folia videntur.

Magnitudo.

Dubium Mattioli.

Declaratur Dioscorid.

De folijs Vnguentariæ glandis quæstio.

Concilian-tur Theoph. & Plin.

Responsio.

dentur. nulla igitur dissensio inter Antiquos.

Ouied. de Ben errat.

Sed inter recentiores posset adesse aliqua difficultas: nam Ouiedus in Hist. ind. lib. x. c. 4. Agens de Indorum Auellana purgatrice. scribit non excrescere altitudinem duorum hominum, & folijs adesse Canabis. ego quidem crederem hunc æquiuocasse, & quamuis Auellanam purgatricem suam esse Ben dixerit apud quosdam Medicos. esse forte Ricinum, non Ben verum. & de huius vsu plura refert legenda. Doctiss. Cesalpinus Balanum Plinij folio Heliotropij censuit fortè esse Castaneas Equinas dictas ob folium Pentaphilli maiorem, Ricini magnitudine. sed per Heliotropium Cesalpinus intellexit Ricinum, Plinius verò herbam Heliotropium voluit:

Cesalpinus de Ricino.

Lilac Matth.

Lilac Mattioli non esse Glandis vnguentariæ plantam satis cuique notum cum Romę sit frequentissima planta ob flores gratos, dicitur vulgo Siringa cerulea. Figura Arboris Ben, quam exhibet A. Marinus in Mesuem, quam dicit recepisse à P. Antonio Michelio, sine descriptione est, vnde nil dici potest, videtur ramen aliquo modo cum nostra conuenire, sed à pictore malè fuisse depicta.

Horum fructum vsus in Medicina nullus apud nos est. quamuis antiqui purgare per vtramq. partem tradiderint, & Indis in vsu, sit vt refert Monardes, sed affirmare equidem non ausim. an Ricenum voluerit, nimis enim vehementia sunt.

Oleum de Ben.

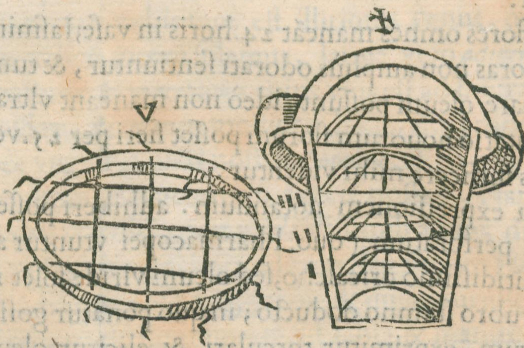
Oleum autem expressum, tùm eo quod vetustate rancorem non sentiat communiter vnguentarijs est in vsu. tum etiam quia sine odore, facile alienos suscipit. odorem autem oleo tribuunt, nostri Miropolæ, vt Mesues docet de rosaceo conficiendo.

Diligentior expositio.

Modum autem hunc odorem communicandi, ac transferendi in oleum de Ben viris nobilibus, & odoramentis deditis gratum futurum censeo: ob id diligenter edocebo nostram encheriam, parandiq. formulam, accipito vas terreum intus vitreatum, & mundissimum (vel argenteum, vt est apud Illustriss. D. meum) altitudine cubitali, in imo strictiùs in summo paulatim se amplians, in quo stratificandi sunt flores, & Gossipium rarissimè, tenuissimèq. carptum, ac oleo Balanino imbutum, mediante crate (nè flores, & Gossipium comprimantur nimis) ex setis equinis (nè florum humiditate lædantur mucoremq. acquirant) vt distinctè autem loquamur sciendum requiri hæc.

Primò

Primò. adſit vas ✠ altitudine vnius cubiti, diametri ſuperioris latitudine, ad palmum vnum, in fundo ſtrictiùs, in ſummo latius (& Trul-

læ, vt dicunt, figura) ſit anſatum cum ſuo operculo, ſit terreum alba vitreatura obtectum, nitidiſſimum, & mundiſſimum.

Secundò. adſint flores illius generis cuius odorem quæris, qui ponantur in vaſis fundo duorum digitorum craſſitudine, & interpoſito vnius digiti ſpatio, vt aer liber ſit.

Tertiò. adſit crates V circulo ligneo paruo confecta, & pilis equinis rariſſimè diſpoſitis, & textis, hi quidem corrumpi humore nequeunt, textura auxilio eſt ne impoſita decidant, raritas autem non impedit tranſitum odorati aeris. hic circulus, ſeù crates immittitur in vas ✠ loco notato I. ibi rectè permanebit, & deorſum decidere non poterit ob vaſis ſtricturam. hoc facto.

Quartò. in promptu ſit Goſſipium puriſſimum, albiſſimum, & tenuiſſimè carptum priùs præparatum hoc modo: aqua maris leuiter madefiat, ſole exiccetur, iterum madefiat, & exiccetur, ita minùs erit corruptibile. quod Oleo Balanino nitidiſſimo, & optimo imbutum diligenter (ne goſſipium nimis comprimatur) erit primæ crati I. imponendum. huic verò goſſipio ſuper ponantur alij flores ad vnius digiti altitudinem. tunc intercedente pauco ſpatio, ne prædicta comprimantur, alia crates imponenda loco ſignato II. circulo paulò latiore, vt ſuſpenſa maneat, & deorſum non decidat, huic ſuperponatur aliud goſſipium ſuperiore modo præparatum, cui alij flores modo etiam dicto ſuperponantur. deinde circulus tertius loco III. notato. Goſſipium, & flores modo dicto collocentur, quod faciendum 7. 8. 9. cratibus, prout opus fuerit donec ad ſummum vaſis peruentum ſit, ſemper adhibendo crates circulis latioribus, nè deorſum decidant, vltimo cooperiatur vas.

Cautiones in parando oleo de Ben.

Prima cautio adhibenda est. nè flores sint humidi, vel roridi, tales enim minùs odorati, & mucorem facilè contrahere, ac retribuere apti sunt, neq. e contra multùm à sole illustrati: tales enim resolutum habent odorem.

Secunda.nè flores omnes maneāt 24.horis in vase;Iasmini enim v.gr. post 7. vel 8. horas non ampliùs odorati sentiuntur, & tunc lædere potiùs, quàm iuuare oleum possunt, ideò non maneant vltra 4. horas.

Tertia permutatio nouorum florum posset fieri per 25.vel 30.dies.sed 10. tantùm dies sufficere mihi videntur.

Quarta. circa expressionem notandum. adhiberi posse instrumentum rotundum perforatum (quo Pharmacopei vtuntur ad succos extrahendos) ex nitidissimo oricalcho,sed oleum viride solet reddere. meliùs erit ex ære rubro stamno obducto; in quo ponatur gossipiū iam sufficienter odoratum, exprimitur torculari, & elicitur oleum odoratissimum. Potest etiam tale gossipium lineo panno fortiori inuolui, & torculo exprimi, ita quidem deperditur non parum olei in petia rematenentis, sed clarum, & elegans habetur, quod colligitur. Hoc modo odorata olea præparata digna sunt, quæ magno cuilibet Principi, & Regi offerantur, & quolibet anno pro Illustriss. Card: meo ex pluribus florum generibus diuersa odoratissima olea parare soleo. sed postquam in mentionem odoramentorum incidi, multis haud ingratum reor futurum, si ostendero modum conficiendi odoratissimam *Mantecam*. Sic autem dicitur odorati vnguenti genus, nomine forsan ducto à Butiro, quod Neapolitani, & Hispani Mantecam vocant, nos non ex butiro,quod facilè rancescit,sed ex adipe animalium,purissimo,& albissimo, ac sine aquæ tactu præparato, componimus. at multis quidem modis, quibus omnibus derelictis, vnum tantùm proponam omnium faciliorem, & à me aliquando vsitatum. Sumo duo vascula alba è terra vitreata, plana, & depressa, in quibus nostri Pharmacopolæ solent conseruas rosarum, violarum &c. ponere: fundum horum vasculorum adipe illo leniter illino, indè repleo vascula floribus odoratis, & simul claudo concularum more, reclusi flores maneant, & mutentur, vt dictum est in oleo: quum satis odoris adeps attraxerit colligitur, & in vasculum aptum seruatur, qui magnam Mantecæ copiam habere voluerit huic pluribus vasculis opus erit. Mantecæ odoratæ vsus iam notus Nobilibus, nil igitur aliud addam. Adeps eligitur solidior, vt hedinus, vitulinus, ceruinus, si nimis solidus visus fuerit aliquantum suilli adipis misceatur. sed parari etiam potest ex odoratissimo oleo Balanino addita pauca cera albissima, vt in vnguenti formam deueniat: alterum habeo Mantecæ parandi modum, quem mihi nunc reseruo.

Manteca odorata.

Nunc

Nunc addere placet Myracopa nostra, linimenta, vnguenta, cerœlea, cerata liquida, crismata, & alimmata, quæ illitionibus aptorum medicamentorum sunt genera, magis, & minus crassorum, quorum exacta distinctio, & explicatio petenda à Pharmaconomastico Erudiss. P. Castelli. Itaque parare nobis mos est illitionis genus, quod *Seuetto*, *&* *graßetto odorato* italicè dicere solemus, latinè verò *adipem odoratum*. aptiùs antiquo nomine *Myracopum*; cuius vsus est ad fissuras manuum, labiorum, mãmillarũ, & manus molliores, lenioresq. reddendas nobilium mulierum, vice vnguinis dicti nostris *Pomata*. Ego conciliare odorem soleo floribus Iasmini, Aranciorum, Acaciȩ nostræ, Narcissi iuncifolij, & huiusmodi alijs, artificio non valdè dissimili à mox dicto.

Pharmaconomasticum P. Castelli.

Itaque exempli gratia, recipito adipem (seù Sebum Hędi) album, depuratum, & mũdificatũ absq. sale, & sole, & quia diriusculus esset solet, & nos requirimus paulò liquidiorem, ad labia, & manus: ideò dum igne liquatus est, illi impono parum olei Amigd. d. vt formam vnguenti mollis representet, quod experior imposita gutta marmori. deindè multùm leuigetur, optimèq. ducatur, donec refrigescat, & albescat: tandem cum sic fuerit paratum. Accipito duas maiores patinas, seù paropsides nobis dictas *Piatti de Maiolica*, illinantur optimè, & ȩqualiter toti in parte interna ad crassitiem aciei cultri, tunc includito inter has flores iasmini, vel aranciorum, vel Hiacintorum, Narcissorum, Violarum, Sambuci &c. non valdè coaceruatos, & sic maneant loco frigido per 4. vel 8. vel 16. vel 24. horas, secundùm florum naturas, vt Iasmini per horas 4. Violæ per horas 6. Aranciorum 8. Cariophillorum per horas 10. Acaciæ 24. &c. reiterentur flores 10. 15. 20. & 30. diebus posteà colligatur hic odoratus adeps, & seruetur, qui non multùm distabit à Manteca dicta. Eiusdem vsus conficimus etiam Cerœleum, italicè vocamus *Ceretta*. sumimus v. g. olei Amigd. dulcium vnciam vnam, ceræ q. s. misceo ad formam linimenti duriusculi, & non valdè liquidi. odore imbuo mox dicto artificio, aliquando verò oleum ex ben odoratum, & ceram misceo, & diù agito, vt albescat.

Modus conficiendi Myracopum.

Cerœleum.

LILIONARCISSVS RVBEVS INDICVS.

DE LILIONARCISSO RVBEO INDICO.

CAPVT SEPTIMVM.

Ilionarcissus, seù Narcissolirion aptiùs hæc planta dicetur, quàm Tulipa: flos enim verè lilium emulatur, radix, & folia narcisi sunt. missus est bulbus Narcisi Iacobei nomine, eo quod crucem ensi formem S. Iacobi Equitum representare videretur, sed enatus flos diuersus apparuit, à Iacobeo Narcisso à Clusio, & Rubino diligenter picto, quare huius iconem ostendere voluimus. Augusto nullis præcedentibus folijs è terra scapus prodit quandoq. duorum palmorum altitudine, in cuius summo aperta tenui membranacea tunica quatuor simul quadratè dispositi flores hærent crasiori pediculo, deorsum flore reflexo: flos ipse in sex dehiscit folia striata, & rubra, sed lilij albi facie. intùs stamina subalbida, & longiora sex numero cum luteis apendiculis, in quorum medio vnum est stamen cæteris oblongius, rubens, & sine appendicula. flos vltra 20. dies perdurat in planta. arefacto flore duo, vel tria emergunt folia Narcisso marino, seù hemerocallidi similia; sed latiora, viridiora, & lucidiora non multùm longa. quæ vsque in hyemem perdurant: plantæ verò floris non feraces folium vnicum emittunt Vere perdurans vsq. ad mediam hyemem insequentem. In horto Clariss. & Nobiliss. viri D. Tranquilli de Romaulis in quo rarissimi flores diligenter coluntur, produxit quinq. flores, inter illos nimirum quatuor alterum erectum in medio, visui valdè iucundum, & rubicundissimũ, quod reticere nolui.

SPINACIA FRAGIFERA.

DE SPINACIBVS FRAGIFERIS.

CAPVT OCTAVVM.

SPINACIA fragifera folio, ac vſu à ſpinacibus vulgaribus non differunt. ſed ſapore minùs acido ſunt, & potiùs Betaceo, quam vulgaria. ſed ſpectabilis eſt flos aceruatus in oblõgam quandam rotunditatem ſummitati, & cauli propè foliorum exortum adhærens, & ob rubicundiſsimum colorem Amarantho æmulum, fragam perbellè repreſentat: ſapore eſt quidem herbaceo, verùm non ingrato, duplicis igitur vſus planta, folio cocto, & fructu crudo fragæ vicè, commeſtis.

RICINVS AMERICANVS.

DE RICINO AMERICANO.

CAPVT NONVM.

PLVRA Ricini genera reperiri nulli dubium est. Vulgare, cuius semen Ricini animalis figuram æmulatur copiosè reperitur. Vocantq. Græci Cici, & Croton, Arabes Cheruam, Mesues Granum Regium. aliqui dixere Girasole, ob id Cæsalpinus Heliotropium Dioscoridis esse censuit. alij Cataputiam maiorem, Pentadactilum, & Palmam Christi, à foliorum figura vocarunt. in India ab Hispanis Ficus infernalis dicitur. Vulgaris Ricini facies nota. Alterum Ricini genus ab Aegypto affertur multò validiùs vulgari, cuius maximam copiam Romæ vendit Dionisius Albertus Circulator. sumitur grani vnius dimidium, & valenter aluum purgat, ea tamen sumitur cautione, vt deuoretur aliqua receptum, ne Oesophagum tangat, adeò enim acre est. Vt viderim ego iuuenem melancolicum 20. annorum satis robustum, qui ob dolorem capitis, medium Ricini granum sumpserat, & masticauerat, cuius aluus bene purgata, & capitis dolor ablatus fuerat, sed ob acrimoniam seminis œsophagus, & os ventriculi ita læsa, & inflammata, vt post febrem, sitim magnam, animi deliquia, & difficultatem appetendi, & deglutiendi 9. die resolutus obierit. nec vllis remedijs à tribus Medicis sanari potuerit. Huius Aegyptij ricini semen à nobis satum plantam vulgari quodammodo similem produxit. Sed maiorem, & folijs crispioribus, & rubicundioribus, ac semen maius. Ricinus Aegyptius.

Tertium nunc nos exhibere volumus Ricinum Americanum. hic prima folia ex substantia seminis produxit subrotunda, & similia vulgari, sed decies maiora, vt Icone demonstratur. insequuta folia videbantur hederacea, & angulosa, non diuisa, vt alijs speciebus. semen ipsum nigrum erat, & non maculosum. vnde illud esse opinamur, quod Curcas ab Indis appellari retulit Clusius com. in Monar. At Ouied. lib. 10. cap. 4. Hist. Indicæ. credo hanc plantam intellexisse nomine Auellanæ Indicæ. non enim sua descriptio Glandi vnguentariȩ quadrat. quamuis Ben vocet. planta hæc apud nos vixit vno tantùm anno. Ricinus Americanus

De viribus nihil explorati habemus. sed vide N. Monar. & Ouied.

DE

CAMPANVLA EXOTICA.

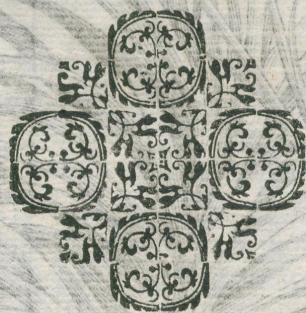

DE CAMPANVLA EXOTICA.

CAPVT DECIMVM.

LEGANS hæc campanula oblata nobis est campanulę Virginianæ (s. ex Virginijs insulis) nomine sed nihil certi affirmare possumus, certè admodum elegans, & visui iucundus flos est colore cælesti amęnissimo costulis interioribus albidis, iucundiorem aspectu cæruleum reddentibus colorem, ab extra albus flos est, circa fundum verò campanulæ subluteus, diurnus est, & Ephimerus vna tantùm perdurans die copiossimè tamen, & diù floret. Succedit deindè semen aliarum campanularum more in tenui capsula, sed dura valdè, & parum acuminata. semen verò ternario semper numero. in altum non assurgit. sed in latera humi recubans se extendit. folia oliuarum quidem, sed herbacea, & mollia maioraq. præcipuè priora, tenuiter lanuginosa. radix parua: multo tempore floret. hyeme benè custodita planta non perit.

GARYOPHILLVS SPICATVS.

DE CARYOPHILLO SPICATO

CAPVT VNDECIMVM.

VIVS planta quidem, & folia ab alijs generibus forma non distant. Sed flos nunquam foliatus spectatur, nunquam dehiscens, sed spica tantùm viridis squammosa, cum igitur per plures annos talis planta in Horto permanserit ob raritatem publicam lucem inuidere nolui.

DE SOLIS FLORE TVBEROSO,

Seù flore Farnesiano Fabij Columnæ.

CAPVT DVODECIMVM.

DEO exactè descripta est hæc planta ab Eruditiss. Fabio Columna in sua minus cognitarum stirpium parte altera. cap. 6. vt aliquid addere non liceat. Verùm ab amicis sæpè quæritur radicum vsus, quas Tubera Indica appellare soleo, ideò operæ pretium duxi, aliquid breuiter de ipsis præfari, radices igitur Tuberum formam quodammodo imitantur. nec vsus diuersus, itaq. si cruda edere libet cum sale, & pipere, licet: dulcia enim sunt. sed gratiora sunt palatui meo cocta, vel igitur sub cineribus calidis assantur, vel aqua decoquuntur; ita coctæ radices cum sale, & pipere gratiores sunt. aliquando careotarum coctarum more in acetarijs vsi sumus, addito oleo, aceto, sale, pipere. aliquando coctas radices, & in frustra sectas oleo friximus tuberum vulgarium more, vel butiro, & tãdem succum arancij, piper, & sal miscuimus, & tuberum vicẽ suppleuere: nonnunquàm farina obtectas frigi curauimus pisciũ modo. aliquando more fungorum parauimus priùs coctas radices oleo frigentes addito oleo, nepeta, sale. Raparum more nonnunquam in pingui iure coqui curauimus. Parari etiam iussi placentas testuaceas, crustaceas. Deniq. quocunq. parentur modo gratæ radices semper sentiuntur. Valent impinguare, & cum reliquarum radicum more flatus excitent, venerem maximè excitare, & fouere pluries expertum est.

HELLEBORVS NIGER TRIFOLIATVS.

DE HELLEBORO NIGRO TRIFOLIATO.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

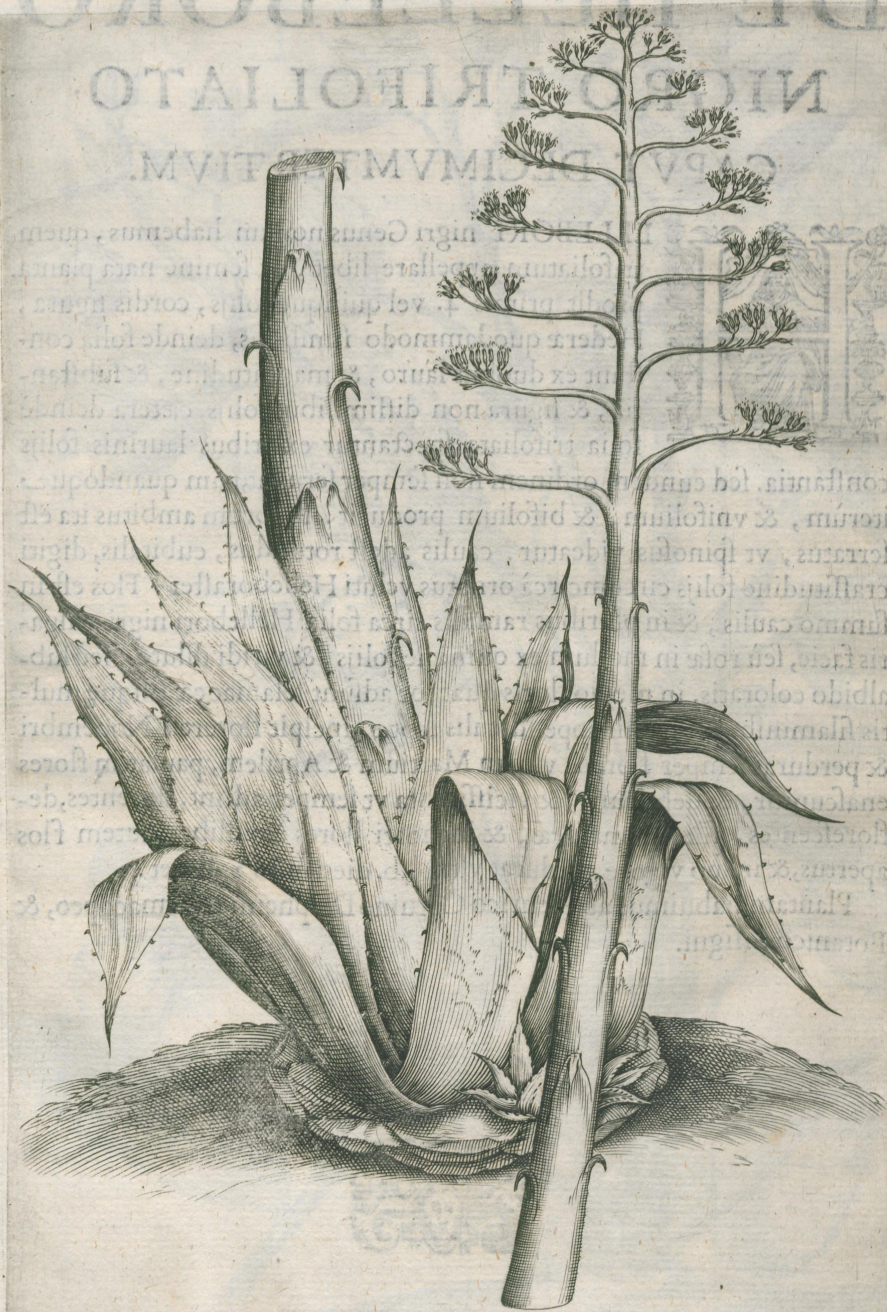

HELLEBORI nigri Genus nouum habemus, quem trifoliatum appellare libet, ex ſemine nata planta prodit primis 4. vel quinque folijs, cordis figura, Hederæ quodammodo ſimilibus, deinde folia conſtant ex duobus lauro, & magnitudine, & ſubſtantia, & figura non diſſimilibus folijs, cætera deindè folia trifoliata ſpectantur ex tribus laurinis folijs conſtantia. ſed eundem ordinem non ſemper ſeruant; nam quandoque iterùm, & vnifolium, & bifolium producit. foliorum ambitus ita eſt ſerratus, vt ſpinoſus videatur. caulis adeſt rotundus, cubitalis, digiti craſſitudine folijs circumcircà ornatus veluti Helleboraſter. Flos eſt in ſummo caulis, & in pluribus ramulis circa folia Hellebori nigri vulgaris facie, ſeù roſæ in modum ex quinque folijs, & viridi diluto, ſeù ſubalbido coloratis, in medio floris quatuor adſunt ſeſamaceæ ſiliquę multis filaminibus cum ſuis appendiculis ſeptæ. incipit florere à Nouembri & perdurat ſemper florens vſq. in Martium & Aprilem, paulatim flores enaſcuntur, & dehiſcunt, & viciſſim ita vt ſemper adſint, florentes, defloreſcentes, ſiliquæ maturæ, & inchoati flores. quilibet autem flos apertus, & in ſuo vigore, perdurat vltra 40. dies: anno 2. floret.

Plantam habuimus ab Henrico Coruino Delphenſi pharmacopeo, & Botanico inſigni.

ALOES AMERICANA FLORIDA.

DE ALOE AMERICANA FLORIDA.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

LOES Americanæ nullus hucuſque(quod ſciam) imaginem cum flore edidit, quod non vbique floreat, nec niſi poſt multum temporis, & rarò. Verùm cum multas hic Romæ floridas viderimus plantas, æquum iudicaui, hanc cum flore exhibere, vt ij, qui Regiones incolunt, in quibus hæc florens non viſitur; quando viuum non poſſunt aſpicere florem, picto ſaltèm fruantur.

Itaque huiuſmodi planta, quùm multis annis culta, vltimò tandem florem emittere cupit, trium menſium ſpatio altiſſimum producit caulem. Hoc autem anno principio menſis Maij cępit apparere caulis, initio verò Iunij ramos produxit, altero tandem menſe flores perfecit. Caulis perfectus quandoque excedit altitudinem quindecim cubitorũ, craſſus eſt, intùs albus, ſpongioſus, & leuiſſimus; extra colore herbaceo: ornatur circumcircà breuibus, raris, tenuibus, ſiccis, ac aridis folijs, colore fuliginoſo. In ſummo ramos produxit, veluti ſparſam vmbellam conſtituentes, in quibus flores ſurſum ſpectant forma potiùs fructuum, quam floris, ſeù cum fructu quaſi perfecto. Eſt enim Digiti, ſeu Citini malorum punicorum, non dum aperti forma, vaſculus nimirum oblongus, triangularis, ac ſtriatus, colore viridi: à quo prodeunt ſex ſtamina tenuia, longa, dura, & ſolida, retorta, & lutea, cum appendiculis concoloribus, in quorum medio emergit erectum alterum capitatumq. necnon luteum ſtamen, tãdem dehiſcit ſummitas Citini modo in ſex particulas, veluti folia longiuſcula, pro quolibet autem ramo 200.250.& 300.numeraui aliquando flores, qui perdurant vſque in hyemem, tandem in planta ſiccantur, ſiccati paulatim decidunt. qui non flores, ſed fructus tunc dicendi. Sunt enim Dactili forma, triangulares tamen, colore obſcuro, tribus intus ſegmentis, & capſulis, in quibus ſemen album, leuiſſimum, copioſum, compactumque, biſectum, ſemicirculare.& araneę harundinum forma. ita vt plures araneæ candidæ ſuperimpoſitæ videantur. hoc ſemen an ſit fœcundum affirmare non audeo. & de flore Aloe, ſatis. in reliquis alios legito Auctores.

DE

ALOES FLOS, ET FRVCTVS.

DE NARCISSO CALCEDONICO PROLIFERO.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

VALIDA Natura calore, & ſubſtantia in rerum generatione ludit quandoque non parum: in animalibus quidem plures particulas gignendo, nec raro ſuperfluas, vti ſextum digitum, & ſimilia, quarum meminerunt Auctores de Monſtris agentes; in mineralibus vero ac foſſilibus monſtra infinita reperiuntur, quorum plurima in noſtro muſeo aſſeruamus Tandem in ſtirpibus, monſtruoſitates quotidie frequentiores ſpectamus, de quibus omnibus agere noſtra non eſt intentio, ſint exemplo, inter colores flores Aquilegiæ, & Caryophillorum, ſed maxime Tulipanorum, in quibus mirificum naturæ luſum circa colores ſpectare licet. Nam horum vnius floris ſemina ſata, proles producunt diuerſicolores: inter formas Caryophillũ ſpicatum, quẽ ſuperius exhibuimus, cuius ſpeciem eſſe monſtruoſam cenſemus. Sed miſſis alijs monſtruoſitatibus, flores proliferos inter monſtra numerare nunc libet. Aliquas quidem plantas flores proliferos producentes ab alijs exhibitas ſcimus, vt Bellidem proliferam, Chaltam, Ranunculum, Anemone, & quædam alia. In præſenti oſtendere eſt in animo Narciſſi Calcedonici figuram vno tantum flore proliferam: exhibuiſſem etiam ſcabioſæ purpuronigræ odoratæ flores proliferos, tertio ab hinc anno nobis floridos: ſed quia tunc pingi non curauimus, ſit ſatis eos memoraſſe. Narciſſi autem Calcedonici flos, cuius picturam proponimus, non variat ab alijs, niſi quia alium floſculum à latere foliorum producit, folia, & bulbus, eiuſdem cum alijs ſunt generis, inter quos caſu inuenimus, quia tamen rarus eſt flos, curioſis pictum exhibere voluimus.

CARYOPHILLVS PROLIFERVS.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

IN Societatem Narciſſi proliferi non abs re viſum eſt afferre Caryophillum proliferum. quem à nullo deſcriptum vidimus, folia non variant à ſuis congeneribus, ſed floris rudimentum, ſeu calix valde latus, & craſſus eſt, & antequam flos dehiſcat findi ſolet: aperto, & completo flore à medio prodeunt plures floſculi, habemus autem duplicis coloris, purpurei, & carnei.

FINIS.

NARCISSVS CALCEDONICVS PROLIFERVS.

ERRA-

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Pag. 6. *ver.* 28. Nigra, *lege*, fuliginea.
Pag. 7. *ver.* 29. peteat, *lege*, pateat.
Pag. 8. *ver.* 5. fucticoſam, *lege*, fructicoſam. *&* *ver.* 14. quorum, *lege*, quarum. *&* *ver.* 25. expandens, *leg.* expandentes.
Pag. 14. *ver.* 14. Pſendoebenum, *lege*, Pſeudoebenum.
Pag. 15. *ver.* 25. Aqulfolio, *lege*, Aquifolio. *&* *ver.* 32. vieè, *lege*, vicè.
Pag. 16. *ver.* 6. quorum, *lege*, quæ.
Pag. 29. *ver.* 40. mutulam, *lege*, matulam.
Pag. 39. *ver.* 27. Theodoro Clutio, *leg.* Outgero Theodori Clutij filio
Pag. 46. *ver.* 18. vet, *lege*, vel. *&* *ver.* 35. Soeitate, *lege*, Societate.
Pag. 53. *ver.* 31. vnicæ, *lege*, vnciæ.
Pag. 55. *ver.* 5. curioſos, *lege*, curioſis.
Pag. 56. *ver.* 29. Ioaanes, *lege*, Ioannes.
Pag. 69. *ver.* 1. dicam, *lege*, dixi. *&* *ver.* 12. Non, *lege*, Nam. *ver.* 15. ſine, *lege*, ſiue. *ver.* 23. folio, *lege*, folium.
Pag. 71. *ver.* 16. acutior, *lege*, acutius. *&* *ver.* 37. *adde ſequentia*.

De viribus Hololiuchi, (quod Ololuchiqui vocant) nil nos experti ſumus, ſed Ioſeph Acoſta è Societate Ieſu in Hiſt. Nat. Indica lib. 5. c. 25. tradit vires habere dementandi, & tollendi facultatem rectè iudicandi, nec non magnam habere energiam mortificandi, ita vt ſolum per ſe emplaſtri modo impoſitum carnem mortificet, tamen ipſius ſemen aſſumunt Indi, vt mente capti varias viſiones videant: refert etiam nefandam quandam Mexicanorum ſacerdotum inunctionem (quam referre non pigebit) quæ hoc modo parabatur. Accipiebant plura animalia venenata vt Serpentes, Baſiliſcos, Araneas, Centipedes, Salamandras, & ſimilia, ſimul comburebant igne in templo ante altare ſuorum Idolorum poſito, donec in cinerem omnia eſſent redacta, in maſſam redigebant, & addebant puluerem ſeminis Ololuchiqui, & vermes quoſdam nigros, & piloſos, quorum pili ſunt ſolum venenoſi, addebant denique fuliginem caldariorum, ex quibus omnibus paratum linimentum in olla ponebant, locabantquè ante Idolos, cibumquè vocabant ſuorum Deorum, *cibum Diuinum* nuncupantes, inuncti hoc nefando vnguine ſtrigones fiebant, & Dęmonem videbant, & alloquebantur. Sacerdotes inuncti omnem amittebant timorem, & Diabolo imbuti crudeliores euadebant, vnde audacter in ſacrificijs homines occidebant, & noctu ſoli petebant Montes, ſpeluncas, & antra obſcura, & horrenda, pro certo habentes Leones, Tigres, & Serpentes fugituros vi

inunctionis Diabolicæ. Vſus erat huius linimenti etiam in Morbis: vnde Diuinum medicamentum vocabant. inungentes partem affectam, quo mirificè iuuari dicebant. Et hæc ex Acoſta, qui multas Indicas plantas deſcribit, & refert lib.4. cap.28. Franciſcum Ferdinandum Regis Hiſpaniarum ſpeciali mandato feciſſe librum eximium de materia plantarum, liquorum, & ſimilium rerum Indicarum cum figuris naturalibus cuiuſq; vltra mille ducentas, quem librum aiunt, conſtaſſe vltra ſeptuaginta millia aureos: quem quidem ipſum Nardus Antonius Medicus Italus compilauit, curioseque admodum in breuem traduxit formam, ad quos libros legendos remittit lectores Ioſeph Acoſta dictus.

*Pag.*76. *ver.*14. *adde*, tenuibus, valdè longis, ſubluteis, ſapore acerrimo. odore naſturtij ſilueſtris.

*Pag.*78. *ver.*16. ramen, *lege*, tamen. *ver.*8. fructum, *lege*, fructuum.
*ver.*20. Ricenum, *lege*, Ricinum.
*ver.*25. *Vbi eſt* Meſues docet de roſaceo cõficiendo, *adde*, tertio, vel quarto modo. nimirũ ſtratificatis Ben nucleis mundis, & in quatuor, vel quinque partes diuiſis, cum floribus Iaſmini: deinde oleum exprimunt vocantque Oleum Iaſmini, nos olim ita parabamus ex Oleo iam extracto quod odore inficiebamus hoc modo; cartã bibulam Oleo balanino imbibebamus, vel lanæ flocculos, vel Goſſipium filatum, ſtratificando flores odoratos, quotidie recentes imponendo per aliquot dies, cum Oleum ſatis odoris attraxiſſe perceperamus torcularì (apto inſtrumento excepta carta, vel lana) fortiter exprimebamus, & odoratiſſimum ſortiebamur Oleum. Parauimus (inquam) quandoquè dicto vulgari modo: ſed duplex erratum deprændimus. Primum, quia Ben nuclei in aliquot partes diuiſi imbibebantur ſuperflua quadam humiditate à floribus deſumpta. vndè niſi cautè fuiſſet occurſum, mucorem, & fętorem acquiſiuiſſent, ob id eos inſolare, & exiccare aliquantiſper opus erat, ad conſumendam illam humiditatem, ſed non parũ etiam odoris peribat. tunc denuò reuertebamur ad ſtratificationem. Alter error erat, quia dicti nuclei imbuebantur odore in ſuperficie tantùm, ob id Oleum extractum non erat extremè odoratum, & vix ſex menſium ſpatio ſuauis odor inhærebat. Præſtantiùs igitur reperi Extractum Oleum odoribus replere: at quia Oleum debet recipere odorem ad minima: ideò non ſimpliciter in vaſe ponendum, ſed vt rarum, & permeabile ſit, alicui rei adhærere debet, à qua ſuſtollatur, & ab ea poſtea facilè ſeparari queat: ob id altero præparaui modo, mediante nimirum carta Oleo imbuta, vel Lana, vel Goſſipio. ſed multis abhinc annis ſequenti parare ſoleo modo, quod omnium

Oleum Iaſmini.

Modi varij aromatizãdi Oleum de Ben. Primus modus.

Secũdus modus.

Duplex Erratum.

Opt. Olei de Ben parandi modus.

opti-

optimum, & apud me hucuſque ſecretum retinui. ſic confeci Oleum Odoratiſſimum Balaninum ex floribus Iaſmini Chatalonici dicti, ex floribus Aranciorum, Violarum, Liliorum conuallium, Hyacintorum, Narciſſorum: nec non ex floribus Dipcadi, vulgo *Moſchi græci*, qui odore ſuauiſsimi ſunt. gratiſſimum etiam Oleum parauimus ex floribus Acaciæ noſtræ, quæ Keiri odorem imitatur, ſed præ cæteris Illuſtriſsimo D. meo placuit Ol. ex flor. Narciſſi Iuncifolij, vulgo *Giunchiliæ*: ſuauiſſimus enim eſt flos, nec dubium, quin ex alijs etiam odoratis floribus parari, & confici poſſit.

Pag. 81. *ver.* 13. eſſet, *lege* eſſe.

INDEX
EORVM, QVAE CONTINENTVR IN HISTORIA RARIORVM PLANTARVM Horti Farnesiani.

AVCTORE TOBIA ALDINO.

Baccæ

Folia

Petr.

ENV-

ENVMERATIO
Morborum Curabilium Remedijs, In hoc Opere traditis.

FINIS.